

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvemši ponedeljke. Mesečna naročnina: v Ljubljani Din 10.—, po pošti Din 12.—, inozemstvo Din 22.— Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/l. — Telefon št. 213 Brzljavi naslov: „Novosti-Ljubljana“. Upravništvo: Mariljn trg št. 8. — Telefon št. 44. Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu. Pismenim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor. Račun pri poštne č. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 12 strani. (Radikalni Glasnik.)

12./XI. 1920.

Jutri mine tretje leto, odkar je podpisala naša delegacija pod pritiskom italijanskega imperijalizma odcepitev našega primorskega naroda od zedinjene jugoslovenske kraljevine. Tri leta, polna grozodejstev, bridkosti in onega tihega junaštva, ki ga tostran državne meje ne moremo nikoli prav oceniti...

Italija nam je ugrabila z zavratno diplomatično intrigo nad 600.000 Slovencev in Hrvatov. Tega ne smemo nikdar pozabiti, ta resnica se mora širiti — če treba od generacije do generacije — dokler ne pride dan plačila. Do teh naših krajev ni imela Italija nobene pravice, kajti srbska vlada ni podpisala tamoznega londonskega pakta. Če je v Rapallo zadostila sadističnemu poželeju italijanskega imperijalizma, je to storila pač z ozirom na dejstvo, da v tedanji konstelaciji ni bilo nobenega drugega izhoda.

Spoštovati rapalsko pogodbo se je zavezala službeno naša država, nikakor in pod nobenim pogojem pa ni njo pristal jugoslovanski narod. Italija je izšla iz svetovne vojne kot »zmagavalka«. Toda le skupnem naporu vseh narodov, ki so se v svetovni vojni otapali vsenemškega militarizma, se ima zahvaliti Italija, da je ni zmanjkalo v koncertu svetovnih sil. Kot zahvalo za to, da je bil porušen nemški srednjeevropski sistem poton gesel o samoodločbi, svobodni narodov itd., je Italija kot prva pogazila velike ideje, ki jih je v svoji tatinski - zahrbni perfidnosti širila za časa svetovne vojne, da bi na ta način privabila slovanske borbe od strani Avstro - Ogrske na stran zaveznikov. Kdo se ne zaveda mamljivih gesel, ki so padala v obliki letakov iz bojnih letal italijanske armade! In ne samo to! Italija je prevarila tudi svojo zavezniško Srbijo, ono junaško Srbijo, ki jo je na balkanskem bojišču tako izdatno razbremenila, da se Italija tega dejstva v omočici silnih udarcev, ki jih je prejela, ni nič zavedala.

Pot, po kateri smo šli v Rapallo, je značilna. Nismo se udali diplomatični uvidenosti, nikak državni raison ni govoril za pohod v Kanoso, in vendar smo podpisali: prisilili nas je kruti imperijalizem, da podpisemo z gnjevom in srdom, česar nikdar in nikoli priznati ne moremo, ako se hočemo veljati kot narod. Nacionalizem je dvojne vrste. Prvi narekuje gorečo ljubezen do svojega in spoštovanje do tujega. Drugi pa pridiguje fanatično pohotnost na znotraj in besno sovraštvo do vsega, kar se mu slepo ne mara pokoriti. Južni Slovani smo bili vedno interpreti prvega nauka, dokler ni prišla Italija in pljunila na ono, kar nam je bilo najsvetejše. Človek bi obupal nad takim nasiljem, toda kaj naj k temu reče Slovan? Ali ni Italija s svojo imperijalistično politiko vsvarila neizogibno potrebo, da se tudi v naših krajih širi strastno sovraštvo proti vsemu kar je italijanskega...

Rapalska rana nas boli pri vsaki najmanjši kretnji. Slovence, Hrvate in Srbe v enaki meri. Naj se v Italiji ne tolažijo z našo strankarsko razdvojenostjo in plemensko borbo. Prišel bo trenutek osvete, kajti današnjega stanja naš narod ne priznava in ga nikdar ne bo priznaval. Vse naše misli in želje gredo preko Nanosa in Snežnika do bistrice Soče in do zadnjega kamna ob našem morju. Naš narod ne bo nikdar pozabil svojih dolžnosti napram onim, ki čakajo na Vstajenje. Ne bomo mirovali, dokler Beli Orel ne razpne svojih peroti nad našo začasno zasluženo zemljo. Takrat bo izvršena naša pravična osveta nad italijanskim imperijalizmom...

Naša luka v Solunu.

Beograd, 10. novembra. (Z) Ker so sedaj podpisane vse konvencije in pogodbe med našo državo in Grško, je dovolila vlada potrebne kredite ministru za trgovino in industrijo za ureditev naše svobodne cone v solunski luki. Dela se bodo pričela v najkrajšem času.

Zbirajte stare članke v korist Juzoslovenske Matice!

Smernice naše zunanje trgovinske politike.

Ekspeza ministra za trgovino in industrijo o temeljih naše trgovinske politike. Za prospeh naše industrije. — Rešitev krize vinogradništva in vprašanje tujega kapitala. — Tujerodno delavstvo v naši industriji.

Beograd, 10. novembra. (Z) Danes dopoldne je sprejel minister za trgovino in industrijo dr. Kojić novinarje in jim je dal sledeča pojasnila:

Protekcijonizem — vodilno načelo naše trgovinske politike.

Na snočni seji ministrskega sveta se je razpravljalo v glavnem o smernicah naše bodoče trgovinske politike z inozemstvom. Zakaj na mednarodni trgovini sloni vsa svetovna politika in vsaka država stremi za tem, da bi se kolikor mogoče ubranila uvozu inozemskih proizvodov in da bi izvažala čim največ lastnih. Na seji vlade so se določila načela, ki morajo voditi našo zunanjo trgovinsko politiko, zlasti pri sklepanju trgovinskih pogodb.

Vlada je sprejela stališče trgovinskega ministra glede naše zunanje trgovinske politike, ki jo mora voditi načelo protekcijonizma. Vse države stoji na tem načelu, in celo Anglija je zapustila princip svobodnega prometa in se je obrnila k protekcijonizmu. Pred kratkim so se v Manchesteru, tem mestu svobodnega prometa, izjavili tamonj gospodarski krogi za uvedbo protekcijonistične politike. Znaše so izjave britanskega ministrskega predsednika Baldwin, ki je rekel, da se mora angleška trgovinska politika temeljito izpremeniti, opustiti načelo svobodnega prometa in se obrniti k protekcijonizmu. Tako zunanja trgovinska politika pa mora biti zmerna in brez velikih prohibicij. Njene smernice morajo biti predvsem take, da štiti gotovo število naših industrij v njihovem razvoju, posebno one, ki so v tesni zvezi z našim poljedelstvom. Pri sklepanju trgovinskih pogodb se moramo prvenstveno ozirati na izvirni tržišči za naše poljedelske proizvode, za našo pšenico, moko, živino, vino itd.

Kriza vinogradništva.

V naši državi se je pojavila velika vinska kriza, ker se pri nas producira na leto okoli štiri milijone hektolitrov

vina, doma se ga porabi pa komaj dobra četrtina, torej en milijon hektolitrov. Za ostanek moramo iskati inozemska tržišča. Pred vojno je šlo največ našega vina v Budimpešto, Prago in Dunaj. Sedaj, po vojni pa nimamo več teh tržišč, ker se je pojavila resna konkurenca italijanskih in francoskih vin, ki pa so večinoma slabše kakovosti kot naša. Pred dvema mesecema je dovolila vlada, da bi nekoliko ublažila vinsko krizo, izvoz vina po starem železniškem tarifu in dovolila tako 50 odstotkov popusta. Poslužujoč se tega diferencialnega tarifa, moramo v trgovinskih pogodbah, ki jih nameravamo skleniti, omogočiti izvoz naših vin.

Vprašanje tujega kapitala.

Pri tej priliki, je nadaljeval minister dr. Kojić, ponavljam vnovič, da vlada ni načeloma proti pripuščanju tujega kapitala v našo državo, ker je naš trgovinski kapital le neznačen. Za gospodarski in prihodni razvoj naše države je potrebno, da pride tuj kapital v naše dežele in naša trgovinska politika mora iti za tem, da se to pospešuje, vendar pod pogojem, da mora inozemski kapital služiti v prvi vrsti interesom naše države.

Tujerodno delavstvo v naši industriji.

Na snočni seji ministrskega sveta se je tudi ugotovilo, da obstajajo gotove vrste industrije in obrtov, v katerih nimamo dovolj strokovnih delavcev. Zato moramo gledati, da pridejo k nam strokovno naobraženi delavci za te panoge, toda le v najpotrebnejšem številu, dokler nimamo lastnega naraščaja. (Strokovnih delavcev imamo pri nas dosti, le da jih večina podjetij ne upošteva. Uredn.)

Na tej podlagi mora sloneti izgradba naše trgovinske politike, kakor po letu 1903, ko je bil izdan podoben temelj naše zunanje trgovinske politike za daljšo razdobje, ki je pokazal zelo dobre uspehe.

Grabežljivost naših sosedov.

Razmejitevne težkoče pri Žombolji.

Beograd, 10. novembra. (Z) Današnja »Tribuna« objavlja daljši članek pod naslovom »Grabežljivost naših sosedov«, v katerem naglašajo težkoče, ki so nastale v pregovorih z Romunijo glede razmejitve. List poudarja, da romunska vlada noče popustiti niti v onih slučajih, ko je potreben neznačen popravek meje, da se zaščiti poedina posestva naših kmetov. Z Romunijo se bje bo za majhne jarke, če gre meja po njihovi sredini ali jih preseka ali se jih dotika. Nekaj hiš je bilo treba porušiti samo zato, ker gre meja skozi nje. Podreti so se morale šupe, skednji, svinjaki itd., ker so prišla pod Romunijo, in to vse, ker noče romunska delegacija popustiti in preložiti mejo okoli hiše ali drugih poslopj ali objektov, ki spadajo k posestvu ali hiši in tvorijo njen sestavni del. Zaradi takih malenkosti se vedno ni končana razmejitev pri Žombolji. Naši državni morata pripasti dve vasi, v katerih prebiva več tisoč sonarodnjakov, namreč Modoš in Bardanj. Z njimi odstopamo Romuniji del naše države, ki je gospodarsko in industrijsko precej razvit, ravno tako tudi Žomboljo. Vprašanje je še vedno odprto. Naši prijatelji gotovo ne bodo pričakovali, da se bomo odrekli temu dvema vasema in Žombolji!

Odhod parlamentarcev na Poljsko.

Beograd, 10. novembra. (Z) Danes dopoldne ob 8.30 so odpotovali z brzim vlakom v Varšavo naši parlamentarci in nekaj novinarjev, da posetijo Poljsko in se upoznajo v prvi vrsti s tamošnjimi parlamentarnimi razmerami. Naši poslanci potujejo preko Zagreba, Maribora in Dunaja v Varšavo. Na kolodvoru v Beogradu so se poslovili od njih predsednik narodne skupščine Ljuba Jovanović s tajnikom zbornice Kobasico in poljski poslanik Okenski z osobjem poljskega poslanstva.

ZA BOLGARSKE BEGUNCE.

Bograd, 10. oktobra. (Z) Društvo Rdečega križa je poslalo bolgarskim beguncem v Nišu 600 postelj, nadalje perilo in druge potrebščine kot prvo pomoč razen denarne pomoči, ki jo je že naklonilo beguncem.

Veleizdajniška afera na Madžarskem.

Budimpešta, 10. novembra. (K) Ulain, glavni zdravnik Szemere in arhitekt Bobula, ki so bili dosedaj v policijskem zaporu, so bili danes izročeni državnemu pravdnstvu.

Demonstracije za mir v Franciji.

Pariz, 10. novembra. (K) Splošna zveza strokovnih organizacij je napovedala za jutri demonstracije za mir v Parizu, Lillu, Bordeauxu, Lyonu, Strasbourg in drugih mestih.

GRŠKA BELA KNJIGA.

Atene, 10. novembra. (Z) Grška vlada namerava izdati belo knjigo, ki bo vsebovala diplomatsko korespondenco glede incidenta na Krfu in posebno glede korespondence z albanjsko vlado.

Nemški prestolonaslednik na povratku v Nemčijo.

Zavezniška nota proti povratku.

Haag, 10. novembra. (W) Po uradni vesti je bivši nemški prestolonaslednik odpotoval v Nemčijo.

Haag, 10. novembra. (W) Po informaciji, ki jo je dobila nizozemska vlada, je zapustil bivši nemški prestolonaslednik Viljem otok Syringen in se odpeljal v Nemčijo. Odločil se je za ta korak, ko je dala nemška vlada pred nekaj tedni razumeeti, da nima pomislekov proti njegovemu povratku in ko je bivši prestolonaslednik dobil pravilni nemški potni list. Odpeljal se je z avtomobilom. Danes dopoldne je prestopil bivši prestolonaslednik mejo. Z njim se peljeta le njegov pobočnik in njegov sluga. Potuje na svoje posestvo Oels v Šleziji.

Berlin, 10. novembra. Kakor piše »Vorwärts«, se je danes odpeljal izvši nemški prestolonaslednik Viljem iz Holandije v Oels. Državna vlada je dovolila njegov povratek v Nemčijo,

ker je obljubil, da se ne bo vmešaval v politiko, nego zgolj posvetil gospodarstvu svojih posestev.

Pariz, 10. novembra. (Havas) Veleposlaniška konferenca je dostavila včeraj nemškemu pravniku poslov v Parizu naslednjo noto z naročilom, naj jo takoj pošlje svoji vladi v Berlin:

»Po časopisnih vesteh je dovolila nemška vlada bivšemu prestolonasledniku povratek v Nemčijo. Navzlic uradni potrditvi iz Berlina ne morejo zavezniški verjeti, da bi bila sprejeta nemška državna vlada tako važen sklep. Naj si bodo vzroki zanj kakršnikoli, ne more biti nemška vlada v dvomu glede žalostnega vtiisa, ki bi ga napravila v vseh zavezniških državah s tem, da oficijelno dovoli povratek ali ga tudi samo trpi. Zavezniški imajo dolžnost opozoriti najresneje nemško vlado na položaj in jo prositi, naj jim takoj sporoči, ali so omenjene vesti resnične.«

Nejasen položaj na Bavarskem.

Ponovno spopadi v Monakovem.

Berlin, 10. novembra. (K) K zadnjim vestem iz Bavarske doznava »Vorwärts«, da ni po naziranju državne vlade položaj na Bavarskem dovolj jasen. Dejstvo, da je bil general Ludendorff izpuščen iz zapore, je v Berlinu zelo osupnilo in izpustilo so ga brez vrednosti državne vlade. Zato si mora državna vlada pridržati svoje stališče, dokler ne ve za vzroke za izpustitev Ludendorffa iz zapore.

Monakovo, 10. novembra. (K) Mesto je popolnoma mirno. Do včeraj opolnoči so bile pritegnjene čete državne obrambe tudi iz severa in iz Württemberg. Na vsak način je zagotovljeno vzdrževanje in ohranitev javne varnosti in redu. Bivšiše Hitlerja je neznaeno. Domovinska udruženja, ki jih ni zamenjati za bojniimi udruženji, so na nekem včerašnjem posvetovanju izrekli generalnemu državnemu komisarju nezaupanje. Razpoloženje prebivalstva se obrača močno proti Kahrnu. Ker ne obstoja več nevarnost krvavih spopadov, je bil del čet odpoklican.

Monakovo, 10. novembra. (K) Popoldne so se začeli ljudje zopet zbirati v bližini vladnega poslopja. Državna bramba in deželna policija sta moral poseči vmes. Mestoma se je tudi streljalo.

Kakor se je sedaj ugotovilo, se je število mrtvih pri včerašnjih spopadih zvišalo na 18. V bolnišnicah leži večje število hudo ranjenih. Deželna policija je imela štiri mrtve.

Obnova Evrope.

London, 10. novembra. (W) Ministrski predsednik Baldwin je v govoru na banketu v Guildhalli izjavil, da se je ravno končana državna konferenca bavila z izredno važnimi vprašanji. Kar se tiče vprašanja obrambe, je konferenca sklenila, da bi bila vedno pripravljena skupno z drugimi narodi razmišljati, kake možnosti obstoje za nadaljnjo omejitev oboroženja. Glede vprašanja prednostnega obravnavanja države so člani konference napravili končni korak v smeri komercijalnega sodelovanja. Vojno razpoloženje in mednarodne ljubosumnosti so angleški interesom v veliki meri škodljive. Angleški ministri so upravičeni staviti v ospredje angleške zunanje politike zaščito angleške trgovine. Položaj v Evropi vzbuja veliko skrb. Vlada je z zadoščenjem pozdravila znamenja povernovne pripravljenosti Amerike, da z Evropo sodeluje. Zedinjenim državam je baš zato, ker stojte ob strani, mogoče izreči sodbo in dati nasvete, ki bi jih vsi sprejeli in priznali. Povedati, ali se bodo naporu konference, ki stojte v ospredju razprav, posrečili, je sedaj še prezgodaj. Da pa bi pusili Evropo delati, sami pa bi s prekrizanimi rokami samo gledali, na to ni misliti.

PLAČILNA ZMOŽNOST NEMČIJE IN AMERIKA.

Washington, 10. novembra. (Reuter.) V bili hiši izjavljajo, da je stališče Zedinjenih držav popolnoma opisano v noti državnega tajnika Hughesa. Preiskava izvedencev bi, če se omeji samo na sedanjio plačilno zmožnost Nemčije, ostala s tem popolnoma brez koristi. Zastopnikom časopisja so v državnem uradu izjavili, da bi preiskava izvedencev s francoskimi omejitvami ne odgovarjala amerškemu načrtu, katerega smoter, t. j. izdelava finančnega načrta, s katerim bi se Evropa izognila finančni katastrofi, bi bil onemogočen. Prav nič se pa ni namignilo, ali bi se Zedinjene države, če se predloži nov načrt, udeležile ali pa udeležbo odklonile.

VALOVANJE SEPARATISTIČNE AKCIJE.

Koblenc, 10. novembra. (Havas) Separatistična vlada je izdala proglas, v katerem izjavlja, da so z gotove belgijske strani siliili Deckerja k njegovi prezagodnji akciji, ne da bi organizirana separatistična stranka za to vedela. Matthes je izročil zadevne akte vrhovni komisiji.

Speier, 10. novembra. (W) Sinoči so napadli separatisti z ročnimi granatami in strojnimi vladno poslopje, ki so ga branili redarji. Na obeh straneh je bilo po »Völkische Landes-Zeitung« žrtve. Iz Landaua so se separatisti večinoma umaknili, ker jih prebivalstvo ne mara.

VREMENSKO POROČILO.

Dunaj, 10. novembra. Vremenska napoved za 11. t. m.: Vreme se bo nadalje zjasnilo, toplo, zmerni vetrovi.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:
Drama: »Kar hočete«. Ljudska predstava ob 3. uri popoldne. — Ob 8. uri zvečer: »Osma žena«. Izv.
Opera: »Mignon«. Izven.
Kino Matica: »Ne želi svojega bližnjega žene«. — I. del.
Kino Tivoli: »Pustolovka iz Monte Carla«. — I. del.
Kino Ideal: »Skrivnost cirkusa Eddie Pollo«. — III. del.
Kino Ljublj. dvor: »Zlati, filmski igralci.
V ponedeljek, 12. novembra v Ljubljani:
Drama: »Gospa z morja«. Red E.
Opera: Zaprt.
Kino Matica: »Ne želi svojega bližnjega žene«. II. del.
Kino Tivoli: »Pustolovka«. II. del.
Kino Ideal: »Skrivnost cirkusa Eddie Pollo«. — IV. del.
Kino Ljublj. dvor: »Zlati, filmski igralci.
V Celju:
Hotel »Union«: Koncert Brandi-Ličar.
Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: lekarna Trnkoczy na Mestnem trgu in Ramor pri glavnem kolodvoru.

Obnovite naročnino za »Jutranje Novosti«.

Zahvala in prošnja zaslužnih bratov

Pod težo neprestanih udarcev, ki padajo neusmiljeno po nas Jugoslovence v Italiji je prišel kot blagodejna rosa na izsušeno polje preko meje glas, ki ste ga povzdignili proti Italiji. Nasilju. Vaš klic je bil klic vseh, ki živite v svobodni državi svobodno življenje. Vaš klic je bil opomin brezvestnemu nasilniku, ki nas tlač, nam jemlje naše šole, nas gospodarsko zaslužuje, nas v našem kulturnem snovanju in delu da dobrobit našega naroda ovira in sicer tako, da bomo morali reči v doglednem času: pri nas ni nobene kulturne institucije, vse so nam odvzeli in zanašati se moremo samo še na našo srčno kulturo, ki nam je še ostala kljub vojni vihr dolgih let. Vse to se godi pri nas pod krinko asimilacije. Od najvišjega mesta pa do najnižjega posameznika — vsi enaki — čujemo neprenehoma besede, ki gredo za tem, da nas poučujejo o italijanski kulturi in nam predoučujejo potrebo, da se navzljemo italijanske kulture, kot lačni kruha, da bomo potem vredni biti italijanski državljani polnega prava. Dosedaj smo namreč le »čreda divjih in ušvih ovac«.

Bratje, hvala vam, da ste povzdignili Vaš glas proti nasilju, da ste se širili v eno samo fronto brez razlike raziranja v zaščito jugoslov. življa v Italiji.

Prešibka je moja beseda, da bi vam mogel opisati čustvo hvaležnosti tisočev trpinov!

Še čutimo, da nismo osamljeni v našem boju, še slišimo utripati bratska srca. Vidimo, da naša boj je Vaša boj, in mi sužnji dvatislečletne kulture Vas blagrujemo; Vaša svoboda nam je svetel žarek upanja v boljšo bodočnost.

Toda, bratje, glejte, Vaša razdvojenost je naša boj. V medsebojnem, mnogokrat ogabnem nasprotju, ne toliko radi ciljev in prepričanj, ubijate svoje energije in Vaši sovragi se veselijo naš tem ter kažejo na Vašo pristno slovensko neslogo.

Omitite Vaš boj, boj za načela naj bo idejni boj, ne pa mesarsko klanje posameznikov.

Strnite se vsi okoli prestola Vašega ljubega Vam kralja, strnite se vsi v močno državotvorno stranko, pobijate korupcijo, eliminirajte vsako osebo, ki razdira delo tisočev, postavite jih pred sodni forum celokupnega naroda, ter delajte in delajte neumorno!

Vaša sloga je Vaša svoboda, Vaša svoboda je naše upanje, upanje, ki ne zamre, ampak se zrcali v veri v jasnejše in lepše dni...

— Vsak patriot, vsak rodoljub je dolžan, da kolkne na rapalski dan vsa pisma in dopisnice z narodnim kolegom! Kolki se dobe pri jugoslovski Matici in Ciril Metodovi družbi.

Ob tretji obletnici

Na veličasten in na povzdigujoč način je manifestiral slovenski narod dne 29. oktobra za pravice svojih bratov v tujini.

Toda manifestacijam naj slede dejanja, kakaj samo ta se odrešila.

In ob tretji obletnici Rapalla, tega usodnega dne, ko smo mi sami privolili v to, da so bili naši rodni brate poginani pod tuj jarem, so dejanja še posebno potrebna.

Zato kliče Jugoslovenska Matica vsem rodoljubom in vsem človekoljubom:

Rapalski dan bodi v Sloveniji dan dejanja!

Brez besed vsi na delo, brez govorjenja k postrvovalnosti!

Naj ne bo društva in ne korporacije, ki bi na dan Rapalla ne žrtvovala za naše narodno obrambne organizacije, ki ne bi priredili v korist preganjanim bratom tam preko zbirke.

Bratje in sestre! Boj na življenje in smrt nam je vsilila Italija, naš smrtni sovražnik. Brezupno podležemo v tem boju, brezpozorno smo pahnjani za 100 let nazaj, če se za ta boj ne pripravljamo z vso resnostjo.

Vsak Jugosloven se more sam od sebe zavedati svoje dolžnosti do svobode in do naroda in napačno je, dokaz naše nezmožnosti je, če se povzpemo do dejanja šele po mnogih in dragih vzpodbudnih besedah.

Bratje! Po petem letu osvobojenja je čas, skrajni čas, da ne tratimo več sil z navduševanjem samega sebe. Po petem letu svobode nas sme navdušiti samo še žrtev, delo in uspeh.

Pomnite bratje! Italijanska inteligenca tam preko je delavna, budna in postrvovalna. Z vso silo, z vsem rodoljubjem se pripravljajo na pohod proti nam.

Kličemo naj bojuj kot italijanskega boga, izvesti pa ne moremo niti tega, da bi slovenski kupci dopisovali s Trstom slovensko!

Kličemo kulturni svet na pomoč proti italijanskemu nasilju, ne moremo pa se legitimirati s tem, da smo sami storili svojo dolžnost!

Ob tretji obletnici Rapalla postanimo boljše, postanimo resnejši!

Vso bol nad trpljenjem Primorja in Koroške zaklenimo v srca, da raste naš gnev do nasilnikov, da se večja naša volja do dejanja in postrvovalnosti! Govorjenja pa prepustimo drugim!

Storimo to in rapalski dan smo stopnjevali kakor treba. Iz dneva tuge naj postane dan dejanja in potem ni daleč čas, ko postane tudi dan odrešenja.

Maščevano je bilo Kosovo, maščevan mora biti tudi naš Vidov dan — strmotni Rapallo!

Ob tretji obletnici Rapalla, ob ukinjenju slovenskih šol v Primorju naj nam bo to prisega, ki nas obvezuje do dela!

V boju za življenje in smrt moramo zmagati, ker to hočemo!

Volitve na Koroškem in plebiscit.

Vsako leto praznujejo avstrijski Nemci v raznih svojih večjih mestih zmago koroškega plebiscita. Z ozirom na zadnje deželno in državnozbornske volitve je treba vendar enkrat na podlagi zanesljivih števil dognati, koliko je vredno zmagovalne plebiscita po nemških nacionalcih in Avstriji.

Neugodni izid koroškega plebiscita so za nas odločili socialdemokrati, ki so v sklenjenih vrstah glasovali za republiko proti monarhiji, in proti vojaštvu, kar je njih geslo. Od leta 1911 dalje je število socialdemokratov silno naraslo, kajti v nekaterih plebiscitnih občinah, kjer pri državnozbornskih volitvah l. 1911 ni bilo nobenega socialdemokratskega glasu oddanega, so dobili socialdemokrati pri volitvah 1921 in 1923 kar po 30—40% vseh veljavnih glasov. Isto lahko trdimo pri plebiscitnem glasovanju. Vse spodaj navedene občine ležijo v bivši plebiscitni A coni, kjer se je vršil plebiscit 10. oktobra 1920.

Hodise socialdemokrati l. 1911 1%, l. 1923 32%; Zitara ves l. 1911 3%, l. 1923 41%; Bela l. 1911 6%, l. 1923 39%; Rikarja vas l. 1911 4%, l. 1923 39%; Slov. Plajberk l. 1911 2%, l. 1923 36%; Šmarjeta v Rožu l. 1911 4%, l. 1923 31%; Medgorje l. 1911 0%, l. 1923 40%; Ledine l. 1911 3%, l. 1923 32%; Loga vas l. 1911 6%, l. 1923 42%; Sv. Jakob v Rožu l. 1911 15%, l. 1923 50%; Zrelec l. 1911 20%, l. 1923 47%; Bistrica pri Pliberku l. 1911 6%, l. 1923 25%; Libuče l. 1911 10%, l. 1923 34%; Galicija l. 1911 2%, l. 1923 48%; Sele l. 1911 0%, l. 1923 10%; Zvabek l. 1911 0%, l. 1923 22%; Libelice l. 1911 0%, l. 1923 22%; St. Peter na V. l. 1911 7%, l. 1923 46%; Radice l. 1911 0%, l. 1923 17%; Otok l. 1911 12%, l. 1923 30%; Kotmra vas l. 1911 12%, l. 1923 30%; Podlublje l. 1911 33%, l. 1923 68%; Pokrče l. 1911 26%, l. 1923 45%; Dobla vas l. 1911 19%, l. 1923 31%; Bistrica v Rožu l. 1911 29%, l. 1923 56%; Železna Kapla l. 1911 17%, l. 1923 44%; Svetna vas l. 1911 12%, l. 1923 29%; Borovlje l. 1911 34%, l. 1923 52%; Medborovnica l. 1911 34%, l. 1923 49%; Grebnje l. 1911 23%, l. 1923 30%; Grabljani l. 1911 18%, l. 1923 43%; Klobasnica l. 1911 12%, l. 1923 24% itd.

Pri plebiscitu je bilo 39291 glasovalcev; glasovalo jih je 37.636 t. j. 95%, pri zadnjih volitvah (21.10.) je bilo v bivšem plebiscitnem ozemlju 38150 volivcev in volilo jih je 29.488 t. j. 77%. Od teh so dobili socialdemokrati 11.256 glasov, Slovenci pa 8.575. (Tu niso vpštevani slov. glasovi v onih občinah, ki niso bile v plebiscitnem ozemlju). Pri zadnjih volitvah so izgubili socialdemokrati 4 poslance in jih imajo sedaj samo 15, dočim so jih dobili pri volitvah 1921 19 — tedaj kmalu po plebiscitu. Iz tega lahko sklepamo, da so oddali socialdemokrati za Avstrijo pri plebiscitu najmanj 12.000 glasov, Slovenci za Jugoslavijo pa 15.279. — Za nemške nacionalce in njih zmagovalce je tedaj ostane v najboljšem slučaju okoli 10.000 glasov pri plebiscitu.

Z ozirom na navedeno in upravičeno trditev, da je ta ali oni zakrivil poraz pri plebiscitu, daj ne moremo zanikavati, da ni bilo vse v redu in da ni ta ali oni bivši prvak v Celovcu zapustil med koroškimi Slovenci slabih spominov, kajti glasovanje v Podjunu nas je naravnost razočaralo, ko je svoj čas tam dobil slovenski poslanec Grafenauer v posameznih občinah 80—90% vseh veljavnih glasov, pri plebiscitu pa je glasovalo 40—70% glasovalcev za Jugoslavijo. Trditev »Zillier Zeitung« (8. 11.), da so Slovenci pri zadnjih volitvah na Koroškem nazadovali, ne drži. Pomisliti moramo, da koroški Slovenci nimajo razven duhovščine prav nobene inteligence v deželi in še ta je tu in tam odpovedala. Nemci in socialdemokrati so spravili vse svoje ljudi na volišče, dočim je ostalo gotovo 20% slovenskih volivcev pri zadnjih volitvah doma (v popolno slovenski občini Bela jih je volilo od 1433 volivcev samo 864). V dobri plebiscita so spravili obojestranski agitatorji 95% glasovalcev na volišče, sedaj pa je volilo samo 77%.

Avstrija naj vrne Slovincem iz dežele pregnano inteligenco in prihodnje volitve bodo izpadle drugače. Ko je bil dne 6. 11. 1923 koroški deželni zbor odprt, je obljubil bivši Slovenec Schumi — sedaj koroški glavar — enake pravice Slovincem kakor Nemcem. Pred plebiscitom je koroška vlada delala vse mogoče obljube Slovincem, da je viera slovenske socialdemokrate in nezadovoljence, a po plebiscitu je tirjala celo od njih davke za dobro jugoslovanske uprave, zahtevala od njih prisilno posojilo itd., a o jednakopravnosti ni hotela nič slišati (Germanica fides)! Če bi bila jugoslovanska vlada dala take obljube, n. pr. odpravo vojašnice za plebiscitno ozemlje, bi bil plebiscit izpadel drugače. Obljub, katerih vlada pred javnostjo ne more izpolniti, niso dobili, kajti Jugoslavija je hotela »čestiti plebiscit«, kar je ponovno povdarjal predsednik jugoslov. delegacije univ. prof. Cvijič. To naj ima naš zunanji minister vedno pred očmi in naj zahteva odločno, da avstrijska vlada izvede določila senzermske pogodbe.

P

Pet let pozneje...

(Misti k 11. novembra.)

Dr. A. P. Pariz.

Na drogih se zopet pojavlja trikolora. Petič proslavlja Pariz oni dan, ki je rešil Evropo in ves ostali svet pred nečutenim gospodstvom militarizma.

Danes stojimo najbrže pred razdobjem zgodovine. Pet let je životarila nemška republika. Vse njene vlade so v svojih programatičnih izjavah izrazile svojo pripravljenost, izpolniti vse obveznosti, ki jih je Nemčija sprejela napram Franciji in vsej antanti. Rezultat je politični in gospodarski kaos na znotraj, popolna plačilna nesposobnost na zunan.

Mnogi politiki, ki sem jih vprašal za njihovo mnenje o sedanjem položaju, polskali so vzroke sedanjih zmešnjav večinoma izven Nemčije. Razdvojenost med zavezniki, izolacija Amerike, nejasnost glede primernih ukrepov in tozadnih uspehov, malenkostni egoizem, primanjkuje elastičnosti, pogreške v psihološki oceni — povsod se pojavljajo pogreške in zamude, ki še danes niso premagane. In vendar so vse to predvsem človeške hibe, ki jih ne bo mogoče zlepa odpraviti. Kar je pa ostalo in kar še vedno živi, je dobra volja: pri narodih — priti do poštenega in pravičnega miru, pri državnikih — zaceliti rane, ki jih je svetovna vojna zadala narodom kontinenta.

Potem smo govorili o Nemčiji. Nekatere nemške vlade in ogromna večina nemškega naroda je imela dobro voljo glede izpolnitve prevzetih obveznosti. Wirth in Rathenau bosta ostala osebnosti, ki nista imela na sebi sili enega madeža. Toda vsi, vsi brez razlike so bili tako notranje slabotni. Našli so v patetičnih trenutkih naša beseda — neopozna ostane pretresljiva še iz dne ogorčene duše vzplameti govor kancelarja Wirtha po umoru ministra Rathenaua. Tu in tam so se povzpeli celo do kakega odločnega dejanja: sem spada morda sprejetje zakona o zaščiti republike. In vendar: v odločitvah trenutkih jim je opesala moč... Smoteno pa je medtem delovala reakcija. Ker se godi danes ob bavorski meji, na Pomeranskem, v Mecklenburgu, v Vzhodni Prusiji in Sleziji — je sad petletnega, žilavega dela. Socialni demokrati, pred kratkim še hrbenica koalicije, so izstopili, 15 milijonov nemških delavcev stoji ob strani brez moči. In Stresemann do nedavno še veliki up vseh prijateljev evropskega miru, se pogaja z nacionalisti, s Hertgom in Helfferichom, z zakletimi sovražniki republike.

V petih letih slabosti je bilo notranjepolitično delo, ki bi bilo omogočilo Nemčiji njeno moralno stališče med narodi, uničeno. Nikdo ne ve, kaj se bo jutri zgodilo. Če pade republika, bo izginila zadnja sled zaupanja v Nemčijo. Narodi bodo potem usvojili besede in zahteve, ki jih je predsednik Wilson naslovil v pomembni izmenjavi dokumentov med vlado, katera je bila zrela za pogajanja.

Medtem ko se trudijo eksperti zapadna sveta, kako bi se dala rešiti goreča gospodarska stavba, pa je siknil iz političnega fundamanta ogromni plamen. Ali je pomoč od zunaj mogoča? Milijoni dobrih nemških demokratov, pacifistov in delavcev vseh struj pričakujejo rešitve. Pet let pozneje se vsiljuje zopet ono rešilno delanje, ki je do zdaj vedno najavilo izmučenim narodom zarjo miru in svobode.

Če se zanimате za dogodke onostran vaškega zvonika

in ste si svesti, da smo del živega telesa onstran Evrope, da živimo v mednarodnih zvezah, potem se gotovo ne boste ogrevali samo za večkrat precej kratkovidno domače cepljenje in neplodne prepire raznih lističev, temveč boste hoteli biti informirani tudi o vseh evropskih problemih.

JUTRANJE NOVOSTI

Prinašajo dan na dan izvirne dopise stalnih poročevalcev ne samo iz domovine, temveč tudi iz inozemstva. V kratkem času svojega obstoja so postale »Jutranje Novosti« najbolje informiran slovenski dnevnik o tu- in inostranskih dogodkih, o domačem in mednarodnem položaju.

O raznih aktualnih pravišanih vam ni več treba listati po tujih časopisih, »J. N.« prinašajo izvlečke francoskih, angleških, italijanskih, grških itd. časnikov in revij, tako da so tudi oni, ki ne znajo tujih jezikov ali ki nimajo prilike čitati tujih listov, natančno informirani o mišljenju evropskega časa.

»Jutranje Novosti« so, kar je za čitajoče občinstvo izredno važno, slovenski dnevnik, ki stoji na najboljših trdnih nogah in je njegov obstanek popolnoma zagotovljen.

Kupite si parkrat »J. N.«, čitajte in primerjajte. Svesti smo si, da jih boste potem gotovo naročili, kajti brez njih snovih ne boste mogli več shajati.

Samomor Nemčije.

Po nemškem porazu v svetovni vojni je bilo jasno, da si bo mogla Nemčija opomoči samo s trajnim delom in pa s povračilom škode, ki jo je povzročila njena brezumna politika.

Mesto tega pa so Nemci vedno sanjali o maščevanju in so se skušali izogniti izplačevanju vojne odškodnine pod pretrvezo, da odškodnine presegajo njihovo moč. Dasi se je Nemčija vedno izdajala za silno revno, je vendar trošila ogromne vsote za vzpostavitev svoje mornarice, za zgradbo železnic, za razvoj industrije.

Nemci so vedno kričali, da so revni in neoboroženi, medtem pa so pripravljali nacionalne čete, izdelovali kljub versailleskemu dogovoru municijo, sklenili dogovor z boljševiki, da bi mogli v Rusiji nadaljevati vojaške priprave, ki jim jih antanta ne dovoli doma.

Obenem se je ojačilo monarhistično gibanje, ker so nacionalisti prepričani, da more samo monarhija vzpostaviti prejšnjo moč Nemčije. Na čelu tega gibanja so stali stari voditelji Nemcev, ki so kazali v izzivajočem nacionalističnem časopisu versailleskemu miru tak obraz, ki popolnoma potrjuje opravičenost francoskih obtožb, da so Nemci še vedno nevarni za vso Evropo. Nemčija je kriva, da mora vzdrževati Francija svojo veliko armado, ker je Nemčija činitelj imperijalizma na celim svetu.

Te razmere so zakrile neznosno povojno stanje v Evropi in je doseglo v Nemčiji svoj vrhunec.

Nemci so smatrali, da je sedaj prišel trenutek, da se vzpostavijo njihovi načrti. Toda Nemci so pri tem urezali. Nemčija je sedaj popolnoma obubožana, ker ji manjka notranje sile. Strankarski in razredni boj sta se poostila. Nemci so edini še v mrznosti do Francije. Medsebojno pa se ni zelo nasproti in celo v monarhističnem taboru se borita dve struji: hohenzollernska in wittelsbachovska. Monarhistični puč pa bi našel na oster odpor delavskih zvez, ki so zelo dobro organizirane. Poleg vsega je gibanje izbruhnilo prekalno.

Nacionalisti so računali za enkrat z bojem proti Francozom in proti nemškemu republikancem. Nimajo pa nobene zaveznika in prijatelja na celim svetu. Ludendorff je sicer dober poveljnik, toda ker je bila Nemčija premagana, ko je on poveljeval nemškim vojakom, je njegovo ime za del Nemcev ravnotako odložno, kakor je za drug del veliko. Če bi šlo gibanje na Bavarskem samo za tem, da se Bavarska loči od Nemčije pod dinastijo Wittelsbachov, ki niso bili nikdar vojaki, temveč umetniki, bi se Evropa temu gibanju ne upirala. Bavarska z Rupprechtom bi ji ne bila nevarna. Toda gibanje je šlo preko tega cilja, ker je bil Ludendorff proglašen za državnega diktatorja in ker je izjavil, da je privrženec Hohenzollerncev. Zmaga tega gibanja bi pomenila vzpostavitev Nemčije Friderika Velikega in Bismarcka, kar pa tudi mnogim Nemcem ni všeč. Gibanje samo na sebi pa je ponovno zbližalo antanto, ki je začutila podobno položaj, kakor leta 1914, edino s to razliko, da nima Nemčija več močne armade in mornarice.

Monarhistični puč morda še ni končan, ker prihajajo poročila, da je koncentriranih v severni Nemčiji precej nacionalističnih čet. Toda vtis prvega neuspeha udarca bo najbrž zlomil vsa avanturo, ki nikakor ni narodno gibanje. Posledice puča pa bodo okrepitev socialistov in komunistov, ki upajo, da bodo dosegli svoje cilje po popolnem nemškem polomu. Strankarski in razredni boj se bo še bolj poostil in zmaga komunizma vsaj v severni Nemčiji ni izključena. V tem slučaju bi se zapletla v nemške homatije sovjetska vlada in ni izključeno, da bi se preselilo vodstvo internacionale iz Moskve v Berlin, kar bi pomenilo ogrožanje cele Evrope.

Te homatije bodo imele najbrž svoj odmev tudi na Balkanu. Nemci bodo skušali dobiti zaveznike. Če se jim torej posreči, bodo vsaj skušali onemogočiti naše sodelovanje na strani antante.

Toda dokler nismo naravnost prizadeti, nimamo nobenega vzroka vmešavati se v nemške zadeve in podpirati to ali ono stran. Nemci so v svojem obupnem položaju izgubili čut za državno skupnost že v takt meri, da je postal mogoč puč na Bavarskem, ki bo samomor Nemčije.

N. J.

— Vsa društva pozivljamo, da nalepijo na vse vstopnice, vse izkaznice in vsa potrdila narodni kolek!

Iz boljševiške Rusije.

Dolžnosti komunistov.

Na kongresu dijaštva višjih šol je Buharin naročil udeležencem, da je dolžnost vsakega komuniste, tudi nadzirati svoje tovariše, ne le širiti med njimi komunizem, ampak da mora vedno poročati stranknemu vodstvu o vsem, kar je pri komu opazil komunizmu nasprotnega. Na ta način je torej splošna dolžnost vsakega pravega komuniste.

Iz prosvetnega življenja.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

Drama.

Začetek ob 8. uri zvečer.

Uredila 11. novembra, ob 3. uri popoldne: »Kar hočete«, ljudska predstava; ob 8. uri zvečer: »Osma žena«, premijera. Izven.

Pondeljek 12. novembra: »Gospa z morja«; gostovanje ge. Marije Vere. Red E.

Torek 13. novembra: zaprto.

Sreda 14. novembra: »Gospa z morja«. Red C.

Četrtek 15. novembra, ob 4. uri popoldne: »Smrt majke Jugovića«, dijaška predstava.

16. novembra: »Osma žena«. Red A.

Opera.

Začetek ob pol 8. uri zvečer.

Uredila 11. novembra: »Mignon«. Izven.

Pondeljek 12. novembra: zaprto.

Torek 13. novembra: »Nikola Šubic Zrinjski«. Red B.

Sreda 14. novembra: »Novela od Stanca«. — »Zapečatenje«. Red D.

Četrtek 15. novembra: »Mignon«. Red E.

16. novembra: »Aida«. Red F.

Danes sta v drami dve predstavi in sicer ob 3. uri popoldne Šekspirjeva veselejša »Kar hočete« kot ljudska predstava po znanih cenah; zvečer ob 8. uri pa premijera »Osme žene« v režiji g. Putlate, ki nastopi tudi v glavni vlogi, poleg njega pa tudi še ga. Nablocka-Medvedova in Danilova ter gg. Rogoz, Danilo, Medven, Jan, Jerman in Sancin.

Opera pa vprizori prvokrat v sezoni ob pol 8. uri zvečer opero »Mignon« v že objavljeni zasedbi. Uprava sporoča, da bodo gostovala v tej operi v vlogi Filipine v bodoče tudi ga. Wesel-Polla. Danes poje vlogo Filine ga. Gaj-Jermanova, Mignon gđ. Saxova, Vilijama — Burja, Lotharja pa Betetto. Ostale vloge so v rokah Kocuvanove, Mohoriča, Puglja in Perkota.

Ciganski ples je priredil baletni mojster in solopisalec g. Aleksander Trobiš. Plešejo ga: solopisalki gđ. Svobodova in Vavpotičeva, g. Trobiš in baletni zbor.

Prvi simfonični koncert muzike Oravske Divljske Oblasti se vrši v pondeljek, dne 19. t. m. ob 8. uri zvečer v Unionski dvorani. Spored tvorijo skladbe skladateljev Staše Blinčiča, Antona Dobroniča, Schumanna in Griega. Vstopnice za ta koncert se bodo dobivale od torke dalje v Matični knjižarni.

— Proslava petdesetletnice višjega šolskega nadzornika Engelberta Gangla. Ljubljansko učiteljsko je proslavilo včeraj 50 letnico zaslužnega pisatelja, vzgojitelja in zaslužnega sokola g. višjega šolskega nadzornika Engelberta Gangla. Učitelji in zastopniki raznih kulturnih in narodnih organizacij so se zbrali v tolovadnici meščanske šole na Ledini, ki je bila za to svečanostno priliko lepo okrašena z zelenjem in narodnimi zastavicami. Z »Zdravo« klici so pozdravili zbrani vstopivšega zaslužnega moža. Proslavo je otvoril predsednik učiteljskega društva ljubljanskega g. Malnerič. V daljšem govoru je našteval obilne zasluge, ki si jih je pridobil ljubljant na šolskem in narodnem polju, kjer je največ deloval. Govoru je sledil vihar aplavz. Povzel je besedo g. Jelenc in poudaril in čestil jubilarju v imenu poverjenstva U. J. U. Ljubljana. V imenu pokrajinske uprave mu je čestital vladni svetnik dr. Janko Bezjak želeč mu še dolga leta življenja in plodonosnega delovanja za narod. Slavljence se je s solzami v očeh zahvalil in v kratkem govoru navduševal prisotne zbrane učiteljske moči k delu za veliko jugoslovansko domovino. Po njegovem nagovoru so prisotni zapeli »Hej Slovani« in z burnimi ovacijami zaključili lepo slavnost.

— Mladinski koncert v Filharmonični dvorani. Kakor že javljeno, priredi se v letošnji koncertni sezoni celo vrsto mladinskih koncertov z najrazličnejšimi programi, kakor si ga je zamislil konservatorij, profesor gospod Karel Jerač. Na teh koncertih sodeluje cela vrsta naših umetnikov. Izmed katerih naj navedemo sledeče: operni pevec Julij Betetto in Ivan Levar, koncertna pevka ga. Pavla Lovšetova, ga. Cirila Medvedova, pianist Ivan Noč, na orglah profesor Stanko Premrl, operna pevka Slavica Saxova, operna pevka Simena Marij in Anton Šubelj, pianistka ga. Ruža Slatsova in vtiljanski virtuozi Jan Slat, operna pevka Zdenka Zikova, slovenski godalni kvartet ter komorni in simfonični orkester. Prvi tak koncert, katerega program izvajata ga. Pavla Lovšetova in g. Julij Betetto, se boče vršil v nedeljo, dne 19. t. m. ob 11. uri popoldne v Filharmonični dvorani. Natančnejši spored tega vsekarot zelo zanimivega mladinskega koncerta objavimo v prihodnjih dneh.

Dnevne novosti.

— Dan dejanja naj bo obletnica rapalske pogodbe in zato se na inicijativo Pokrajinskega odbora Jugoslovenske Maticе ustanovi v ponedeljek dne 12. novembra Akademikna podružnica Jugoslovenske Maticе. Namen in cilj te podružnice je, da vzbudi med dijaštvom ono zanimanje za narodno obrambno znanstveno delo, kakor ga je svoječasno z velikim uspehom vršil manišinski odsek »Adrije« v Pragi. Nova podružnica naj da temelje za sistematično narodno obrambno delo, katerega je vojni čas razpršil. Iz akademskih podružnic naj izidejo oni delavci, ki bodo poskrbeli, da bo dan Rapalla postal v resnici dan najbolj učinkovitega dela.

— Na tehniški fakulteti v Ljubljani je imel dne 10. t. m. gospod docent ing. Dušan Serbec svoje nastopno predavanje o temi »Teorija o elektromagnetizmu in znanosti«. Predavanju so prisostvovali poleg številnega auditorija slušateljev tudi dekan in člani profesorjskega kolegija naše tehniške fakultete. Gospod predavatelj je žel za svoje zanimivo znanstveno predavanje obilo priznanja.

— General Daskalović član razmejilne komisije. Kot smo poročali, je bil polkovnik Daskalović, ki je bil med časom povznan v generala, poklican brzojavno v Beograd, kjer je imenovan za člana za razmejitve v Italijo, ker je general Ljubomir Milič, dosedanj član te komisije vpoklen. General Daskalović je posetil tudi ministra Nincića, s katerim se je dalj časa posvetoval o razmejitvi med našo državo in Italijo.

— Spremembe v policijski službi. Za komisarja železniške in obmejne policije v Horgosu je imenovan g. Stavko Rajković, komisar železniške in obmejne komisije v Spodnjem Dravogradu. Za komisarja železniške in obmejne policije v Spodnjem Dravogradu je imenovan Drago Živković, komisar železniške in obmejne komisije v Kastvi. Za pomočnika komisarja železniške policije v Zagrebu, državni kolodvor, je imenovan Danilo Fink, pomočnik komisarja železniške in obmejne komisije v Spodnjem Dravogradu.

— Imenovanje kazenskih zagovornikov. Višje deželno sodišče v Ljubljani je sprejelo na njuno lastno prošnjo dr. Vinko Zorica, odvetniškega kandidata v Ljubljani in dr. Jospa Novaka, odvetniškega kandidata v Mariboru v imenik kazenskih zagovornikov svojega okoliša.

— Kraljev dar. V torek sta obhajala g. Raja in ga. Pet. Pavlovič štiridesetletni o svojem umetniškem delovanju na gledališkem odru v Beogradu. Pri tej priliki se jih je spomnil tudi Nj. Vel. kralj Aleksander in je podaril gospoj Pavlovič svojo sliko s podpisom v zlatem okviru in gospodu Raji Pavlovič dragoceno iglo za kravato.

— Pesnik Aleksa Sanitil zdrav. Kakor poročajo iz Sarajeva je pesnik Aleksa Sanitil že iz vsake nevarnosti. Krizo je pacient že zdavnaj srečno preštel in bo v par tednih popolnoma zdrav.

— Prepovedana nemška in madžarska gasilska društva. Kakor poročajo »Preporod«, je vlada prepovedala vsa anacionalna gasilska društva in se morajo vsa društva, ki imajo 90 odst. ali več nemških in madžarskih članov raztopiti. V prihodnje se tudi prepoveduje sprejemanje v ta društva članov neslovanke narodnosti.

— Nacionalizacija lokalnih železnic. Z ozirom na veliko število lokalnih železnic v naši kraljevini, katerih lastniki se nahajajo večinoma po Dunaju, Budimpešti in drugih evropskih mestih, namerava prometno ministristvo prisiliti vsa ta podjetja, da premeste svoje urade v našo kraljevino, da se na ta način izvrši nacionalizacija teh podjetij.

— Za protestni shod v Splitu. V Splitu se je vršil zadnje dni v dvorani Narodne Zenske Zadruga sešestanek predstavnikov vseh splitskih narodnih organizacij, kjer so se dogovorili o natančnem sporedu protestnih prireditvev proti italijanskemu nasilju.

— Določil se je poseben pripravljalni odbor, ki je šel z veliko vmeno na delo, da današnji dan Italijanom pokaže, kako naš narod obsaja kruto in barbarsko postopanje italijanskih oblasti z našimi brati.

— Kakšno ladje nam je izročila Italija. Iz Splita poročajo, da so zadnjo nedeljo dopelj iz Kraljevine v Split parniki, ki nam jih je morala Italija izročiti po dogovoru med Trumbićem in Bertolijem. Ladje se nahajajo v silno slabem in zakostnem stanju, ki kaže italijansko barbarstvo. Gotovi deli sploh manjkajo, drugi so pa toliko poškodovani, da jih bo treba nadomestiti z novimi. Na eni izmed ladij je bil stroj posut s peskom, da se je ladja ustavila sredi poto. Podobne stvari so se dogodile tudi pri predaji železnice v Sibenuku o priliki evakuacije.

— Stalne telefonske razmere na ljubljanski pošti. Sročil je kilako naše uredništvo neprestano od 9. do 10. ure telefonsko centralo, pa se ni oglašila. Šele nekaj minut pred 10. uro zvečer se je odzvala centrala in je službojoča gospodična rekla na tozadevno reklamacijo, da naša številka sploh ni kilakala. Obramba se na takojšnje pošto in brzojavno ravnanje s pozivom, naj napravi vendar enkrat red na telefonski centrali. Ako telefonistke niso kos svoji nalogi, naj ukrepe potrebno, ako pa aparat niso dobri, kar tudi ni izključeno, naj jih da popraviti ali pa naj jih izmenja. Uredništva izdajajo za telefonske razgovore vsak mesec naravnost premoženje, pa naj bi imela, ako že mora tako biti, vsaj to dobro, da bi lahko priklicala centralo, kadar jih potrebuje.

— Razglas o izplačevanju šeststotnih bonov v kronah in dinarjih. Izplačevanje šeststotnih državnih bonov v kronah in dinarjih se bo vršilo ob istih pogojih kot doslej tudi v IX. roku v času od 1. novembra 1923 do 1. maja 1924 in sicer v Sloveniji kakor doslej izključno le pri finančni delegaciji v Ljubljani.

Pustolovka
iz Monte Carla
od 8.11. I. del. V treh delih.
V glavni vlogi Ellen Richter.
KINO TIVOLI.

— Radijo-postaja v Novem Sadu. O novosadski radijo-postaji se je že mnogo pisalo o priliki, ko je vlada stopila v pogajanja z novosadsko občino v svrhu odkupa zemljišča, na katerem bi stala ta postaja. Ker je občina zahtevala za prostor 800 tisoč dinarjev, je vlada pogajanja prekinila in že se je pisalo, da bo postaja za brezlično telegrafijo zgrajena v Mariboru — namesto v Novem Sadu. Po zadnjih vesteh se je pa vlada zopet začela pogajati z novosadsko občino glede nakupa zemljišča in je obljubila občini za zemljišče 400 tisoč dinarjev, katero vsoto bo občina najbrže sprejela in bo s tem vprašanje novosadske radijo-postaje končno vendar le enkrat rešeno.

— Himen. Včeraj popoldne sta se v frančiškanski cerkvi v Mariboru poročila g. dr. Krsto Cazačura, kemik pri Kmetijsko-kemijskem zavodu in gđ. Marica Pcljčeva, magistratna uradnica. Obilo sreče!

— Pojasnilo k »Novim brzojavnim taksum za zemlje izvanevropskega režima.« Po ministrijskem odloku št. 65.845 z dne 17. oktobra 1923 spadajo dežele: Libija, Maroko (Tanger), Ciper, Azija Rusija, Azijaška Turčija k evropskemu prometu.

— Neifrancirane ali nezgodstno frankirane pošiljke za inozemstvo. Z odlokom št. 63.911 z dne 9. okt. 1923 opozarja ministristvo na svoječasno naredbo, po kateri je frankiranje pisemskih pošilk za Avstrijo obvezno. In zatežadel se neifranciranje ali nezgodstno frankirane pisemske pošiljke v Avstrijo ne odpravljajo, ampak se smatrajo za nedostavljive.

— Popravek. V prvi polovici članka »Vpliv ruske revolucije na ruski jezik« z dne 4. nov. (št. 233) naj stoji v drugi koloni, 6. vrsta mesto »se je mogel« — »se ni mogel«.

— Šentpeterska ženska in moška podružnica sv. Cirila in Metoda v Ljubljani priredila na dan 11. t. m. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru »Martin Malenskov Martinov večer« z raznovrstnim sporedom.

— Falsificiranje naših bankovcev v inozemstvu. Tržaške oblasti so prišle zadnje dni na sled neki družbi, ki je ponarejala naše 10. in 100dinarske bankovce. Iz Gradca pa je dobilo ministristvo notranjih del poročilo, da so tudi tam odkrili neko trgovico naših bankovcev. Družbo so prijeli, bankovce pa, katerih je bilo za nekaj 100 tisoč dinarjev, so konfiscirali.

— Starši! Razložite svojim otrokom pomen rapalskega dne, navajajte otroke k plemeniti požrtvovalnosti!

— Predzren vlom na Resljevi cesti. — Kakor vse kaže, se je pojavila v Ljubljani zopet predrzna vlomilska tatninska družba, ki se je vabila do sedaj na manjših žepnih tatvinah in tatvinah na hodnikih in balkonih raznih hiš. Te tatvine so se v zadnjem času začele sumljivo množiti. Predsnočjem pa so se ojuščili vlomilci že za večji vlom, ki je bil gotovo dobro proračunan. Vlomljena je bilo namreč v stanovanje prokurista tvrde I. C. Mayer g. P. T. na Resljevi cesti št. 13. Stanovanje leži pritično in so imeli vlomilci lahek posej. Vlomili so okno srambe v priličju in vdrl v srambo, odkoder so imeli celo stanovanje prosto. Vlomilci so odnesli več oblike in čevljev ter nekaj masti in klobas v skupni vrednosti do 6000 Din in pa 4500 Din getovine. Druge škode, kolikor je do sedaj znano, niso napravili. O storilnih nima policija do sedaj kljub napornemu zasledovanju še nobene sledi. O poteku zasledovanj in o uspehih bomo še poročali.

— Ukradeni natikač. Soferju pri ljubljanski tvrdisi Laurenzi na Dunajski cesti, Viktorju Komani, sta bila ukradena iz avtomobila dva bronasta natikača, ki prideta med koleso in in med kolo, vredna 2500 Din. Tat mora to stroko precej dobro poznati, ker ve, da sta taka natikača toliko vredna.

— K tatvini pisalnega stroja pri inspektoratu drž. železnice na Gosposvetski cesti se nam še poroča, da je bil stroj ukraden že v noči od 8. na 9. nov. Stroj je bil znamke »Continental« št. 21.076, vreden 5000 Din. Odnesen je bil iz glavne pisarne soba št. 24. Tatvina se ni takoj objavila radi nujnih policijskih odredb v svrhu izsleditve predrznih tatov, ki so se vrgli zadnje dni s precejšnjo vmeno na pisalne stroje.

— Za dvanaest rezevov, ki so pristojni v Ljubljani, ima mestni župan podeliti ročne ustanove in sicer dvema po 1250 Din, desetim po 10 Din. Tozadevni razglas je nabit na deski mestnega magistrata.

— Pasji kontumace v Ljubljani. Mestni magistrat odreja kontumac na pse in mačke pričeni z dnem 10. novembra 1923 do preklica. Psi morajo imeti nagobčnike ali pa naj se jih vodi na vrvi. Mačke pa je za preiti. Vse podrobnosti so razvidne na tozadevnem razglasu mestnega magistrata.

— Celjske novosti. Slovenska otvorenje gostilničarske šole v Celju se je vršila v četrtek ob 2. uri popoldne v meščanski šoli. Udeležil se je otvoritve poleg zastopnikov gostilničarske obrti tudi župan mesta dr. Hrašovec. Šola je otvoril predsednik gostilničarske zveze g. Božič.

V svojem govoru je pozdravil navzoče ter povdarjal velik pomen te šole, ki je za valjenje te stroke večjega pomena, kakor vsaka druga obrtna šola. Tudi vsi drugi govorniki so povdarjali pomen strokovne šole te stroke. Po kratkem sklepnem govoru je g. Božič zaključil lepo slavnost. — Uradni dnevi trgovske in obrtne zbornice v Celju so v mesecu novembru dne 14. in 27. v decembru dne 11. od 8.—12. ure dopoldne v poslopiju javnega skladišča in prevozne družbe. — Poročil se je v soboto dne 10. t. m. g. Janko Ljuština, carinski revizor in podstarosta zagrebškega Sokola z gđ. Marico Čančarjevo. Obilo sreče. — Stara pesem. Časopisi so že mnogokrat pisali o slabih potih po celjski okolici. Tudi v sedanjem mokrem času bo zopet treba merodajne kroge na to opozoriti. Ceste in poto v celjski okolici so v škandaloznem stanju. Pa tudi v neposredni bližini mesta ni bolje. Pot od Rebevskega pod viaduktom do Voglajnskega mostu je taka, da bi človek v blatu utonil. Dolžnost progovne sekolje, v katere področje spada oskrba te ceste bi bila, da gleda na to, da se jo v zadostni meri poplije z gramozom, če pa že ne, da se vsaj luža in blato sproti odstrani. Okoliška občina, katera je v socialističnih rokah, pa bi morala skrbeti, da bi bila vsaj pešpot ob cesti po Zavodni posipana s peskom. Pa tudi malo razsvetljeva v večernih urah bi ne škodilo. Toliko bi priporočilo v premišljevanje gospodom, ki sede sedaj na okoliški občini pri Kapucinskih mostu. — Miklavžovo obdarovanje revnih otrok se vrši tudi letos. Priredi ga Kolo jugoslovenskih sester, katero je v ta namen že priredilo potrebno zbirko.

Akademiki!

Naj slede besedam dejanja!
V ponedeljek dne 12. novembra ob obletnici Rapalla se vrši v zbornični dvorani univerze ob 10. dopoldne ustanovni občni zbor akademске podružnice Jugoslovenske Maticе s sledečim dnevnim redom: 1. Otvoritev in volitev predsednika. 2. Nagovor g. rektorja dr. Fr. Kidriča. 3. Pozdravni govor predsednika Jugoslovenske Maticе, g. dr. Vladimir Ravniharja. 4. Namen in program akademске podružnice Jugoslovenske Maticе (cand. phil. Franjo Baš). 5. Razvoj primorskega vprašanja do Rapalla (dr. Marušič). 6. Odborene pravil. 7. Volitev odbora. 8. Zaključni govor. 9. Državna himna. Hočemo svobodo vseh Jugoslovenov! Pridite vsi!

Pripravljalni odbor.

— Nerabljene položnice poštno-čekovnega urada zbirajte ter jih oddajajte v pisarni Jugoslovenske Maticе v Ljubljani. Pred škofijo 21/I. Vsakdo more na ta način pomagati bratom tam preko! Sramota tistemu, ki je iz lenivosti brezbržen za trpljenje bratov.

— Mariborske novosti. Za rapalski večer, ki ga priredi mariborska podružnica Jugoslovenske Maticе o priliki obletnice rapalske pogodbe v ponedeljek 12. t. m. ob 8. uri zvečer v Narodnem gledališču, vlada vsestransko zanimanje. Pričakovati je torej, da bo spominska prireditve žalostne obletnice uspeła kot veličastna manifestacija sočustvanja z našimi zaslužnimi brati. — Na dekliškem zavodu »Vesna« se otvori s 15. t. m. šesttedenski kuharski tečaj za peclivo. — Tukašnja gostilničarka S. je v petek zvečer v polni toaleti zapustila stanovanje in se tekot sobote ter tudi kasneje ni več pojavila. Razni znaki dopuščajo domnevo, da se je vrgla v Dravo. — O priliki konference zveze uradniških udruženj v Beogradu je predsednik mariborskega društva državnih namestencev in upokojenec v odposlal slovenskemu delegatu g. Maksu Lileku v Beograd brzojavko, v kateri ga prosi, naj se zavzame tudi za koristi upokojenec tretje vrste, ki prejemajo svojo pokojnino v kronah. — Nočno lekarništvo službo ima prihodnji teden lekarna »Pri Orlu« na Glavnem trgu. — Nedeljsko zdravniško inšpekcijsko službo ima zdravnik dr. Franc Marinič, Trubarjeva ulica. — V minulem tednu je umrlo v Mariboru 8 oseh, od teh 5 moškega in 3 ženskega spola.

Slovenec ponesrečil v Zagrebu. Na zagrebškem kolodvoru se je ponesrečil Iv. Roth iz Ljubljane, ki stanuje na zagrebškem kolodvoru v vagonih. Ko je nesel po stopnicah kos železa, je spodrsnil in padel, pri čemur mu je železo padlo na roko in mu jo zlomilo. Roth je star 44 let.

— Aretilan bolgarski terorist. V Nišu so aretilali zadnje dni bolgarskega terorista Gjorgije Spasov-Popova, ki je hotel s ponarejenimi dokumenti odpotovati na Bolgarsko. Pri njem so našli več pisem, s pomočjo katerih so ugotovili, da je Popov član nekega bolgarskega terorističnega udruženja v Sofiji, kojega člani so sami makedonstvujuči.

— Proti ženskam natakarcam v Sarajevu. Sarajevska policija je ukazala vsem sarajevskim kavarnarjem, da morajo s 15. novembrom odpustiti vse natakarcice in da sme po kavarnah streči samo moško strežniško osebje. Policijsko ravnanje utemeljuje to svojo odločbo z moralnega stališča.

— Iz strahu pred porodom v smrt. Neke 29-letna Ana S. iz Jalca je živila že 2 leti v Sarajevu v divjem zakonu s 24-letnim Matom B. Ker njun zakon, četudi divji, ni ostal brez človeških posledic, je Ana zelo skrbel porod, ker je pri prvem otroku veliko trpela. Poleg tega so jo plašile še njene tovarišice in iz strahu pred tem je sklenila preiti s končati življenje. V svoji sobi je zabila v steno močan kavali, nani privezala vrvi in se chesila. Dejanje bi se ji bilo skoro posrečilo, če bi ne bil isti treutek vstopil v sobo njen ljubimec, ki je potegnil nož in prerezal vrvi. Poklicani zdravnik ji je nudil prvo pomoč in ji tudi povedal, da bo lahko živila najmanj do poroda, kar ji njen poskušeni samomor ni zapustil nikakih posledic.

— Ravatelj prve hrvatske štedionice v Osijeku Ljubo Vice aretilan kot osumljeni spionaze. Kakor poročajo iz Osjeka, je bila na zahtevo obmejne policije izvršena hišna preiskava pri ravnatelju prve hrvatske štedionice v Osijeku. Policijski organi so pri tej preiskavi našli precej obtežljivega materiala, ki kaže, da je bil Ljubo Vice stalno v zvezi z bivšimi avstro-ogrskimi častniki na Madžarskem. Takoj po preiskavi so ravnatelja aretilali.

— Izgubile so se medicinske škarje na poti od Univerze do Trnovega. Ker je škarje izgubil reven dijak, se prosi pošten najditelj, naj jih proti nagradi vrne naši upravi.

— Zahtevajte povsod našo kolinsko cikorijo, izvršten pridelek za kavo.

— Zanimiva nova iznajdba. Naši cenjeni bralci se opozarjajo na današnji oglaš »Juhana«, zanimive nove pridobitve na polju prehrane. Do sedaj v prometu se nahajajoče juhine začimbe niso zadostovale potrebi, brez kupovanja mesa in dolgotrajnega kuhanja pravo in polnovredno mesno juho pripraviti. To je sedaj z »Juhana«-om dosegeno.

— Opozarjamo, da se je tvrdka I. Maček, stara, priznana solidna trgovina z oblačili preselila v hišo »Pokojninskega zavoda« na Aleksandrovi cesti št. 12, kjer prodaja še nadalje po izdatno znižanih cenah.

— Dnevni koncert v restavraciji. Kavarni in kleti »Zvezda«. Vsak večer koncert vojaške godbe od pol 20. do 23. ure v restavraciji, od 23. ure naprej v kavarni »Zvezda«. V kleti svira vsak dan od 17. ure naprej priljubljena ciganska godba.

Veliki film sezije 1923/24

od 8. do 11. I. del
od 12. do 14. II. del

Ne želi svojega bližnjega žene

KINO MATICA

Sokolski vestnik.

Sokolski sabor.

POZIV.

Na temelju vidovdanske ustave I. sokolskega sabora v Novem Sadu I. 1919 in glasom sklepa odbora se je JSS z dne 29. oktobra 1923 sklicuje podpisano starešinstvo

II. sokolski sabor,

ki se bo vršil v dne 15., 16. in 17. avgusta v Zagrebu.

Vse bratske župe in vsa bratska društva opozarjamo na navodila, ki so priložena v »Sokolskem Glasniku« št. 9—10 na strani 289. Vsakdo se mora strogo in točno ravnati po teh navodilih!

Dolžnost vsake Sokolske župe je, da odpošlje na sabor 3 člane, vsako br. društvo pa mora določiti na vsakih prvih 100 članov po enega delegata in za vsakih 200 3 po enega.

Celokupno Sokolstvo pozivljamo, naj se nemudoma in z vso vmeno, loti pripravljalnega dela za naš II. sokolski sabor, ki naj na osnovi in ob pregledu uspehov prvega pelletja ustanovi smerice in smotre bodočemu delovanju, napredku in razvoju jugoslovenskega Sokolstva.

Zdravlo

Starešinstvo Jugoslovenskega Sokolstva

v Ljubljani, dne 1. novembra 1923

Dr. Vladimir Ravnihar, starosta.

Dr. Riko Fux, tajnik.

— Sokol I v Ljubljani si šteje v častno dolžnost, da se »Kolu jugoslovenskih sester v Ljubljani« prisrčno zahvali za upravnostsko zaobljubo na pomoč, ki je na predlog visokospoktovane sestre, predsednice gospe Franje dr. Tavčarjeve bila sklenjena v seji kola dne 8. t. m. v prid gradbi Sokolskega doma na Taboru. Z bratskim zdravilo

— Razmah sokolstva v Českoslovaški. V českoslovaški republiki je 441 sokolskih telovadnic. Od teh jih pride na Češko največ, in sicer 269, na Moravsko 158, na Slesko 3, na Slovaško 7, na Podkarpatsko Rusijo 3, ena sokolska telovadnica je pa izven mej českoslovaške republike. Nobene telovadnice nimajo doslej dolnjeavstrijska, pohorska n vzhodnoslovaška župa.

Iz društvenega življenja.

— Kolo jugoslovenskih sester v Ljubljani je s sklepom na seji dne 8. t. m. pristopilo kot deležnik snujoči se gradbeni zdruzi »Sokolski Tabor«. Na sejo sta na povabilo sestre predsednice gospe Franje dr. Tavčarjeve došla kot zastopnika društva za gradbo doma Sokolu I. v Ljubljani brata gg. Josip Turk in Drago Lunder. Na izredno ljubeznivem pozdravu sestre predsednice se je imenom finančnega odseka zahvalil g. Turk, proseč pomoči Sokolu I. G. Lunder je nato kot tajnik društva za gradbo poročal o glavnih momentih razvoja tehničnih in finančnih nalog, ki si jih je stavilo društvo, da postavi dom Sokolu I. v Ljubljani in o težkočah, ki že v zadnji uri ogrožajo plemenita stremeljenja. Sestre odbornice, ki so z globokim zanimanjem sledile podanemu poročilu, so na nadvse prisrčno zagotovile sestre predsednice za čim izdatnejšo pomoč soglasno sklenile, da hočejo v lastnem delokrogu zbrati izdatno zbirko in da bo »Kolo jugoslovenskih sester« tudi po vseh možnostih delovalo na to, da se ohrani Tabor Sokolu I.

— Geografsko društvo si je zbralo na svojem IV. občnem zboru, ki se je vršil dne 7. novembra t. l. sledeči odbor: Rakovec Ivan, predsednik; Baš Franjo, podpredsednik; Planina France, tajnik; Relja Oskar, blaginjak; Lapajne Ivo, knjižničar. Senjorjem so bili proglašeni sledeči gg.: Dr. Rubčić Ivo, dr. Turk Ernst in Beg Dušan.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

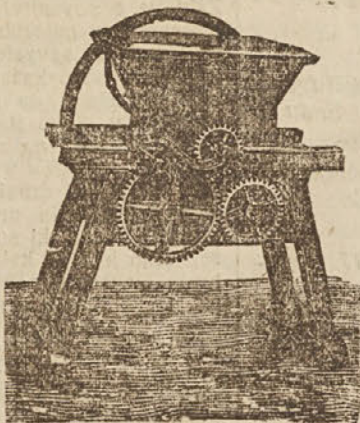
— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in reš. društva dne 11. t. m. v gostilniških prostorih pri Lozaru na Sv. Jakobu trgu. Vabimo slavno občinstvo, da v velikem številu poseti našo prireditve, ker je čisti dobiček namenjen onemogli gasilec, kateri že nad 40 let zvesto služijo pri društvu. Spored je bil že objavljen ter je jako zanimiv. Preskrbljena je tudi dobra kapljica in prigrizek. Začetek ob 4. uri popoldne. Pridite v velikem številu in počastite Martinovo gosko.

— »Martin Malenskov« Martinov večer se vrši v korist družbe sv. Cirila in Metoda v nedeljo dne 11. novembra t. l. ob 8. uri zvečer v kolodvorski restavraciji M. Dolničar na glavnem kolodvoru z raznovrstnim sporedom. K Rapallu se je pridružio še neznosno fašistovski nasilje. Pomagajmo neodreženim rojakom! Pomagajmo našemu obmejnemu solstvu!

— Martinov večer. Opozarjamo še enkrat na veliko prireditve Martinovega večera, ki ga priredi Odborni odsek I. ljublj. gas. in

Poljedelski stroji
Mlini
Žage
Gatri
Lokomobile na bencin
sesalni plin in paro
Motorji
Opekarne

Lastna livarna
železa in kovin

Krožne peči
Stroji za cementne izdelke
Vsakovrstne sušilnice
Transmisije
Mlinsko kamenje
umetno in naravno

K. & R. Ježek, Maribor.
Centrala: Blansko (Č. S. R.).
Zahtevajte prospekte in ponudbe!

„Vesna“ Brata Pohlin i. dr.
tvornica vlasnic, kljukic, rinčic
za čevlje, kovinastih gumbov
i. t. d.
Ljubljana I., poštni predal št. 126.
Sprejema vsa naročila, ki se takoj in v vsaki množini izvršujejo.
Zahtevajte vzorce in cenik. Pri večjih naročilih popust.

Kašelj, prehlajenje grla in hripavost
odstranjujejo najboljšje
Kaiserove prsne karamele
z zaščitno znamko „Tri lele“.
Dobivajo se povsod!
„RAVE“, d. d. Zagreb.

And. Jakil, tovarna kož
in čevljev d. d.
prodajalna Ljubljana, Poljanska c. 13.
Znižane cene!!
Solidno blago!!
Bogato skladišče moških, ženskih in otroških čevljev iz telečjega boksa v vseh barvah, govedjega boksa in rjave kravine.

SINGER ŠIVALNI STROJI
Na celem svetu znani kot najboljši.
Podružnice in zastopstva v vseh mestih.
LJUBLJANA, Selenburgova ul. 3.
Centrala za državo S. H. S. ZAGREB, Marulićeva ulica broj 5, II. kat.

Zahtevajte povsod „Jutranje Novosti“!

Pisarna

2—4 sob v novi stavbi, v sredini mesta ob prometni ulici, se takoj odda. — Ponudbe na upravo lista.

Trgovski lokal

v novi stavbi, v sredini mesta ob prometni ulici, se takoj odda. — Ponudbe na upravo lista.

„Pri nizki ceni.“

Ign. Žargi, Ljubljana
Sv. Petra cesta 3

nudi ceni, odjemalcem veliko izbiro potrebščin za krojače in šivilje, krasno izbiro volnenih površnih jopic, jumperjev, ovčjak, rokavic, nogavic i. t. d., moškega, damskega in otročjega perila, pletenih svilenih samozaveznic po priznani najnižjih cenah.

Na debelo! Na drobno!

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60.000.000. Rezerva: Din 32.515.000

Podružnice

Bled	Jesenice	Metković
Cavtat	Korčula	Prevalje
Celje	Kotor	Sarajevo
Dubrovnik	Kranj	Split
Erebnovi	Ljubljana	Sibenik
Jelsa	Maribor	Zagreb

Amerikanski oddelki

Naslov za brzojave: JADRANSKA.

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatje, Wien, Zadar.
FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 62, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Jugoslav. importno in eksportno podjetje

ing. Rudolf Pečlin

Stroji za vsako industrijo, lesno in kovinsko; poljedelski stroji in orodje; lokomobili in motorji; vseh vrst stikalnice; veletrgovina železa za stavbene in konstrukcijske svrhe. — Tovarna poljedelskih strojev, livarna za železo in kovine F. FARIC izdeluje vse predmete iz litega železa v vsaki množini in velikosti točno po modelih, armature iz medij in kovin za vsako potrebo.

Maribor, Trubarjeva ulica 4.
Telefon interurban št. 62.

POČU

dovito nizkih cenah kupite letos

volneno blago

za ženske in suknjo za moške obleke, kakor tudi vso drugo manufakturno robo v veletrgovini R. Stermecki, Celje. Trgovci engros-cene.

Radi splošnega pomanjkanja denarja treba povsod štediti ter je dolžnost vsakega, da se pelje v Celje in poskusi enkrat kupiti v veletrgovini R. Stermecki.

Poziv k subskribciji delnic II. emisije Celjske posojilnice v Celju.

Vsled sklepa izrednega občnega zbora z dne 16. oktobra 1923 v to pooblaščenim upravni svet Celjske posojilnice d. d. v Celju provaja na podlagi pooblastitve Ministrstva za trgovino in industrijo z dne 10. oktobra 1922 VI. št. 4788 zvišanje delniške glavnice od

Din 1.000.000— na Din 2.500.000— z izdajo 15.000 komadov delnic II. emisije po Din 100— nominale v skupnem iznosu Din 1.500.000—

in to pod sledečimi pogoji:

1. Dosedanji delničarji imajo pravo prevzeti na vsako delnico I. emisije, eno delnico II. emisije po kurzu Din 120— tako, da prevzamejo dosedanji delničarji 10.000 komadov novih delnic II. emisije v skupnem iznosu po Din 1.000.000—. V svrhu izvršitve opcije morajo v nižje navedeni dobi predložiti dosedanji delničarji delnice I. emisije brez kuponskih pol pri nižje navedenih mestih v svrhu zaznambe izvršitve opcije II. emisije.
2. Novim reflektantom se ponudi 5000 delnic po Din 100— v skupnem nominalnem iznosu po Din 500.000— po kurzu Din 220—.
3. Protivrednost subskribiranih delnic je vplačati takoj ob subskribciji v gotovini. Subskribentom se izroči o plačilu potrdilo, na podlagi katerega se bodo pozneje izročile nove delnice.
4. Nove delnice imajo kupon za leto 1924 ter ne participirajo na čistem dobičku leta 1923, vendar dobijo imetniki novih delnic 8% obresti od dne plačila novih delnic do 1. januarja 1924.
5. Subskribcija traja od 10. novembra do 30. novembra 1923, v subskribcijskem roku neizvršeno opsijsko pravo ugasne po preteku tega roka.
6. Kot subskribcijsko mesto sta določeni: Celjska posojilnica d. d. v Celju in Savinska posojilnica z. z. z. n. z. v Žalcu.
7. Dodelitev delnic je pridržana upravnemu svetu družbe, za nedodeljene delnice vplačano gotovino se vrne najpozneje do 5. decembra 1923.
8. Uspeh te emisije delnic je zasiguran po sindikatu.

CELJE, dne 9. novembra 1923.

Upravni svet.

Trockij prorokuje komunistični prevrat v Nemčiji.

Izgledi levičarske revolucije v Nemčiji. — Anglija in Francija. — Poljska kot most in barijera med Rusijo in Nemčijo.

»Prager Presse« je obelodanila ekspozice, ki ga je imel Trockij pred kratkim na gubernijalnem kongresu metalurških delavcev. Ves ekspozice je bil namenjen notranjopolitičnim dogodkom v Nemčiji. Značilna so njegova izvajanja zlasti zato, ker je Trockij prepričan, da bo v Nemčiji nastal komunistični prevrat. Kljub temu je povdaril, da se Rusija ne bo vmešavala v nemške zadeve. Obenem je negiral možnost vojne s Poljsko in vsakršne intervencije sovjetske Rusije v epohalne pretresljive, ki se bodo v Evropi pojavili po njegovem mnenju. Trockij je izjavil:

Velika os v dosedanjih zgodovini človeštva je bila francoska revolucija in vstaja najširših mas pod Napoleonom, ki je zanesla val zapada do Moskve. Ali vsi ti dogodki so malenkostni in podrejeni značaja napram onim dogodkom, ki so se pripravljali, ki se pripravljajo in ki se bodo pripravljali.

Zmagoslavna nemška revolucija pred petimi leti ni izpolnila upov nemškega proletarijata. Socijalni demokrati kot takratni voditelji delavskega razreda so si delili oblast z buržoazijo, nato pa so jo popolnoma prepustili njej. Trenutno stoji Nemčija pred dilemo: ali popolno razdeljanje ali pa socijalna revolucija. Gospodarski in tehnični pogoji za revolucijo so ugodni. Pa tudi tretja predpostavka, razredna grupacija plasti, pokazuje lepe avspicije. V 60 milijonem prebivalstvu Nemčije živi 15 milijonov delavcev, ki se vedno bolj zbirajo v komunističnem taboru. Ali bo imela ta mlada stranka dovolj moči za izvedbo revolucije? Tudi v tem oziru so okolščine ugodne. Trenutno se nahaja nemški proletarijat v stanju pričakovanja. Delavstvo se zaveda, da predstoječa borba ne bo samo delna, marveč da bo borba na življenje in smrt. V zadnjih mesecih narašča komunistična stranka rapidno ter privlačuje desorjentirane in doslej v socialističnem taboru stoječe delavce.

Dve moči sta sedaj v Nemčiji na delu: na eni strani revolucionarne mase, na drugi fašizem, vmes pa se nahaja neoblikovana masa meščanstva in nihajoča socialna demokracija. To vmesno plast spodbujajo revolucionarne sile. Ves problem nemške revolucije obstoji v tem, zadati sovražniku tako silovit udarec, da se ne bo mogel več dvigniti. Nemška buržoazija razpolaga s 100.000 možmi državne brambe, 135.000 možmi policije ter iz vrstno organiziranim fašizmom. Na strani revolucije stoji rdeče stotnje. Njih števílo ni znano, ali vendar bodo zadostovale. Ako vsa znamenja ne varajo, mora vsa državna oblast v Nemčiji že v najkrajšem času preiti v roke delavskega razreda. S tem pa se vprašanje ni rešeno. Gre tudi za sosedstvo: Francijo, Belgijo, Poljsko, Češkoslovaško in z morske strani tudi za Anglijo.

O Angliji je Trockij dejal, da bi, ako bi bila dovolj močna, sprejela borbo z revolucijo, ali njena moč temelji samo

v mornarici. Intervencija Francije v Nemčiji je po mnenju Trockega izven kombinacije, ker bi rabila v to svrhu najmanj pol milijona mož, kar je pa izključeno.

Tudi Poljska se ne bo mogla odločiti za intervencijo v Nemčiji. Mogoče je, da bo poljska invazija stisnila revolucionarno Nemčijo tako ob zid, kakor svojčas sovjetsko Rusijo, ali potem se bo poljski unik ponovil. Poljsko vprašanje pa ne zanima — je nadaljeval Trockij — samo Nemčije, temveč tudi Rusije. Nekateri ruski komunisti so mnenja, da je vojna s Poljsko neizogibna. To mnenje ni pravilno. Sovjetska Rusija noče vojne, ker je pričela zdraviti svoje rane. Vojna v sedanjih okoliščinah bi zadala Rusiji strašne udarce. Poljska more postati ali most ali pa barijera med Rusijo in Nemčijo. Če bo prevzela funkcijo mostu, jo bo Rusija zato v gotovini honorirala. Rusija potrebuje direktni tranzitni promet z Nemčijo. Brez tega se mora rusko poljedelstvo zadušiti. Če pa hoče biti Poljska barijera, bo prišla med nemško-ruske kleeče. Sovjetska Rusija noče vojne. Od nje se hoče odkupiti, ali nikakor ne za ceno svoje izolacije od svetovnega trga.

Jasno je, je dejal Trockij, da stoji Evropa pred velikanskimi pretresljaji. Sovjetska Rusija mora delovati na vse kriplice, da se vojna onemogoči. Treba je podesetorjenega dela. Predstoječa revolucija v Nemčiji ne more na tem ničesar spremeniti. Ravno z ozirom na dogodke v Nemčiji mora Rusija bolj in hitreje delati kot kdaj prej. Če bo pa prišlo do borbe, se moramo pripraviti z izboljšanjem produkcije. Ako se bo Rusiji vojna vsilila, mora sleherni ruski seljak pomisliti, da je bila vojna vsiljena in potem bomo tudi tako izkušnjo ne samo sijajno, marveč tudi zmagoslavno prestali.

Društvo narodov in trgovina z opijem.

Peta komisija Društva narodov se je bavila med drugim tudi izčrpnost v vprašanju, kako omejiti pridelovanje in razpečevanje opija in drugih škodljivih drog.

Se pred kakimi desetimi leti je vprašanje opija in drugih narkotičnih sredstev zanimalo takorekoč samo daljni Vzhok. Danes je pa to eno najvažnejših vprašanj za ves omikani svet, kajti pretirano zavzivanje narkotičnih sredstev se je vsled vojne razširilo kot nalezljiva bolezen po vseh deželah zapadne Evrope, kakor tudi po ameriški celini.

Ako hočemo v resnici zaježiti to zastrupljanje človeškega rodu, ki je vsak dan hušje, je čisto jasno, da je treba apelirati na vse narode, na drugi strani je pa treba pričeti takoj z delom, kajti boj zoper narkotična sredstva postaja vedno težji z vsakim mesecem, ki pride brez energičnih protiidredb. Pretirano zavzivanje drog se vedno naprej razširja med novimi narodi in za-

jedno se trgovske zveze kupčevanja s temi proizvodi naglo razvijajo.

Komisija Društva narodov, katere namen je bil, proučiti to vprašanje, prvi v svojem poročilu, da je položaj silno nevaren in da brez popolnega sodelovanja med deželami, ki pridelujejo in onimi ki v tvornicah obdelujejo te droge, ni misliti na uspešen boj. Zelo važno je bilo, da so Zedinjene države poslale delegate v to komisijo in je njih sodelovanje pri tej tako nujni zadevi za blagor človeštva zagotovljeno.

Pred desetimi leti so sicer že zainteresirane države podpisale v La Haye takozvano »opijsko konvencijo«, toda dokler se njene točke strogo ne izvajajo in dokler ji ne bodo vse države pristopile, ne bo uspeh tak, kot bi ga bilo mogoče sicer doseči.

Med deželami, ki pridelujejo veliko večino opija, je dosedaj Indija edina, ki je ratificirala to konvencijo. V gotovi meri je malo zmanjšala kulturo opija, tako da je s tem izgubila približno petnajstino svojih davčnih dohodkov. Ko je bil lord Hardinge indijski podkralj, je sklenil ustaviti izvoz indijskega opija v Kitajsko, kakor je to določal anglo-kitajski dogovor. Tega je udeležil sir John Jordan, ki je bil priča prenehanja trgovine z opijem na Kitajskem leta 1917.

Upati je, da bodo tudi ostale države, ki pridelujejo mnogo opija, sledile kitajskemu zgledu in ratificirale konvencijo iz l. 1912, ter zmanjšale svoje pridelovanje.

Kar se tiče tovarniškega izdelovanja škodljivih drog, predvsem morfija, ki je alkaloid opija, pravi člen 9. la hayške konvencije, da je tovarniško izdelovanje morfija, heroina in drugih škodljivih drog omejit na množino, ki je potrebna za zakonito uporabo. »Zakonito« znači zdravniško in znanstveno.

Če pa pregledujemo statistike izdelovanja morfija, heroina, kokaina in drugih škodljivih drog, opazimo, da kljub desetim letom, ki so pretekla od dne podpisa konvencije, ta fabrikacija do danes neprestano raste, mesto da bi se manjšala. Ta industrija je izredno dobičkanosna in naravno vspodbuja nepošteno ljudi vseh dežel, da ustanavljajo nove tovarne.

Kitajska sama ne proizvaja morfija, pač pa ga na skrivnem uvažajo v velikih množinah. Kitajski narod mnogo bolj trpi vsled uporabe morfija, kot pa je trpel prej, pod staro vlado, ko je kadil opij.

Kaditi opij je še vedno zakonito pripuščeno v večini kolonij Daljnega istoka. Vlade dobivajo od teh koncesij ogromne vsote denarja, kar gotovo ni prav. Kajti poštna vlada bi si morala poiskati drugih dohodkov in ne tako škandaloznih, ki prinašajo lastnemu narodu najstrašnejše zlo in manjšajo vladni ugled. Vlada bi morala najti katerikoli davek prej kot opijski monopol.

Kar se tiče fabrikacije teh drog, je največ storila za svoje podanike Velika Britanija, ki je med l. 1920 in 1922 zmanjšala produkcijo za polovico. Eni veliki tovarni so kratkoma vzel dovoljenje za fabrikacijo morfija.

Mnogo je še treba storiti v tem oziru. Ako se združijo vse države pod okriljem Društva narodov in ne podpisajo konvencije, ni nobenega upanja da bi se uničila ta strašna šiba človeškega rodu, ki je sramota za civilizacijo.

P. V. B.

Siromaštvo in razkošnost — posledici svetovne vojne.

Znani Guglielmo Ferrero je napisal o tej temi zelo zanimivo razpravo, ki jo podajamo v izveščku.

Ljudje žive danes tako, kakor da je postal svet po vojni bogatejši. Zato je zelo zanimivo, rešiti vprašanje, ali smo danes bogatejši, kakor pa l. 1914.

V teoriji mora vsakdo priznati, da so vojne in revolucije zadnjih deset let Evropo obubožale, kajti milijoni ljudi so poginili, cvetoče pokrajine so grozno opustošene in uničene in tako premaganci kakor tudi zmagovalci so zadolženi. Toda kljub vsemu živijo ljudje danes, kakor da je postal svet bogatejši. Posamezniki izdajajo sedaj mnogo večje vsote za obleko, življenje, za luksus in za svoje zabave in strasti, kakor pred vojno. Ljudje posnemajo svoje vlade, ki so vse, računano v zlati pariteti l. 1914, zvišale svoje proračune, nekatere celo podvojile in potrojile. Današnje življenje nam kaže videz neprestnega blagostanja, pod katerim se skriva mnogo pomanjkanja, ki ga pa površen opazovalec ne zazna. Dejstvo pa je, da hoče svet danes živeti bolje, kakor l. 1914 in da se je mnogim to tudi več ali manj posrečilo.

Bogastvo pojema, izdatki naraščajo. Nasprotje leži na dlani. Kako ga raztolmačiti? To nasprotje izhaja iz enega najtemnejših vprašanj zgodovine, iz učinka vojne na dobrobit narodov.

Vpliv rimskih vojn na blagostanje narodov.

Če se zdi teorija, da prinese dobljena vojna vedno blagostanje, preveč optimistična, je tudi preenostavno nasprotno naziranje, da vojna vedno vse uniči, zmagovalce in premagane.

Podoben pojav luksurijsnega življenja po strašnih opustošenjih, vojnah in revolucijah, nam nudi že rimska zgodovina. Neprestane vojne in revolucije, ki so pustošile kotlino Sredozemskega morja v zadnjih dveh stoletjih rimske republike, so uničile neizrečeno veliko bogastev. Toda vseeno je po vseh teh strašnih opustošenjih razkošje naraščalo, zlasti v Italiji, kljub temu, da so tamkaj divjale v telu sedemdesetih let štiri strašne meščanske vojne.

Toda nasprotje je samo navidezno. Vojne so tedaj povzročile mobilizacijo kapitala v najkonkretniji obliki, namreč mobilizacijo dragocenih kovin. V starem veku so bile namreč palače bogatašev, dvori in templji prava skladišča zlata in srebra. Mir je zbiral tamkaj vedno večje množine zlata in srebra, dragocenih umetnin in kovanega denarja. Vsa ta tezaravracja je bila sama sebi namen, razkošje, čigar namen je bil, dvigniti sijaj bogastva, moči ali božanstva. Rim je plačeval svoje osvojitve deloma na ta način, da se je pollaščal teh nakopičenih zakladov ob vsem Sredozemskem morju in da je spravil zlato in srebro, ki so ga ti zakladi vsebovali, v promet v obliki denarja.

To zlato in srebro je povečalo kupno moč mnogih ljudi, katerih želje je držala možnost izpolnitve. »Novi bogataši« one dobe, najsi so že bili navadni vojak ali pa bogati meščanje, so zelo radi razmetavali svoj denar za zabave in razkošje in njihovi izdatki so zviševali cene, zlasti luksuznih predmetov. Te višje cene, ki so sicer povzročale revščino pri vseh onih, ki se niso umeli okoristiti s tem cirkulirajočim zlatom in srebrom, pa so tudi krepile pogum in delovno moč kmeta, delavca in trgovca. Ti so na ta način izravnavali škodo, ki so jim jo povzročale vojne in revolucije. Tako je moglo naraščati razkošje in njegove industrije, ker so bile potrebne za to civilizacijo. Cvetele so med pustošenjem in ropanjem. Brez mobilizacije v templjih in na dvorih tezarviranih zakladov bi bilo zadnje stoletje rimske republike nerazumljivo.

Vpliv ostalih vojn preteklosti.

V nekoliko manj nasilni obliki najdemo to mobilizacijo dragocenih kovin z enakim učinkom, prekipevajočim razkošjem med opustošenjem, v vseh velikih vojnah preteklosti. Evropa je prenesla ogromne izdatke, ne da bi bila radi njih uničena kaka generacija, samo zato, ker so vse vojne in revolucije vzvibrirale v vseh evropskih državah speča bogastva, zlato, srebro in drago kamenje, deloma last cerkve, deloma plemstva in manjših knezov, ki so jih te vojne uničile. Tako so profitirali veliki in mali novi bogataši od teh bogastev, ki so jih vojne in revolucije vrgle v promet, in njihovi izdatki so vzdrževali trgovino in industrijo sredi vednih bojev.

Tako so uničile vojne preteklosti ogromna bogastva in vendar je razkošje naraščalo, del naroda je obubožal vedno bolj, druge pa so napravile vojne bogate.

Vpliv svetovne vojne.

Zadnja, svetovna vojna pa ni mogla vzbuditi spečega bogastva, kakor vse prejšnje, kajti spečega bogastva l. 1914 ni bilo. In vendar narašča razkošno življenje. Tu pa je vzrok drugačen

Današnja doba karakterizira ravno gibčnost kapitala za razliko od prejšnjega časa, ko je bilo potreba vojne, da se je kapital pričel gibati. V zadnjem stoletju sta zlato in srebro neumorno potovala v obliki denarja, bila sta samo še simbol človeškega dela in obenem njegov agent. Če je bogastvo v prejšnjih stoletjih vedno stremelo k stabilnosti, ki je otežkočala obtok, je pa v današnjih časih svetovne trgovine vedno na potu. Zato tudi ni našla svetovna vojna nikakega mirujočega bogastva, kakor prejšnje vojne, kajti ves kapital, s katerim je Evropa razpolagala, je bil že pred vojno mobiliziran in se je nahajal v živahnem obtoku. Toda ta zadnja, največja vojna je zahtevala vsote, ki so v veliki meri presegle bogastvo bojujočih se držav. Ker pa je bil kapital že mobiliziran, je mobilizirala svetovna vojna njegovega druga, kredit. Vojne v preteklosti so mobilizirale delo preteklosti, svetovna vojna pa bogastvo prihodnosti, kredit.

Vse bojujoče se države, izvzemši Zedinjene države, so si pomagale v vojni s kreditnimi operacijami, izdajale so ogromne količine papirnatega denarja. Na ta način so ustvarile enormen navidezen kapital, ki se je pomešal in izgubil v pravem kapitalu in ki je vplival na evropsko družbo slično, kakor svoj čas od Rimljanov naropani zakladi in iz njih skovan denar. Ta navidezni kapital je ustvaril sredi obubožanja mnogo novega bogastva in razkošje je moglo naraščati, medtem, ko je splošno blagostanje pojemalo. Stroj za tiskanje bankovcev je igral v svetovni vojni vlogo prejšnjih v palačah in templjih nakopičenih zakladov. Toda zelo verjetno je, da bomo morali plačati to, za države sicer sprva silno ugodno, četudi ne ravno sijajno zamenjavo z nemadejanimi težavami, ki jih stara kultura ni poznala.

V prejšnjih stoletjih so se vračala bogastva, ki so jih spravile vojne v promet, polagoma v svetlišča in palače nazaj in zopet pričakovala, da jih zbudi nova vojna ali revolucija. Toda novi navidezni kapital svetovne vojne se je pomešal s pravim kapitalom in mu je dal tako gibčnost, da se zdi, da sta oba v nekaterih državah naravnost izginila. Denarno krizo v Rusiji, Nemčiji, Poljski, Avstriji in Madžarski moremo označiti kot razblinjenje kapitala. Kapital je izgubil vsled te svoje gibčnosti zavest svojega miru in enakomernosti.

Vsi oni stari zakladi, ki so jih spravile v promet vojne pred francosko revolucijo, so bila resnična bogastva. Multiplikacija navideznega denarja pa nikakor ne pomeni svetovnega bogastva. Zato je v naši dobi mnogo težje razložiti nasprotje, da radi vojne rastejo javni in privatni izdatki.

Kam plovemo?

Na dva načina moramo izkoriščati bogastvo. Bogastvo lahko uporabljamo z direktno porabo, da z njim zadostimo potrebam, kapricam in strastem, ali pa z reproduktivno porabo, da z njim produciramo nove dobrine.

Iz sedanjih razmer je razvidno, da narašča direktna poraba na škodo reproduktivne. Produkciji potrebni kapital se povsod manjša, zato je tako drag. Velik del skupnega bogastva porabijo države za svoje proračune in pa gotovi socialni razredi, ki hočejo udobneje živeti. Nemogoče je reči, če bo to naraščanje direktne porabe še trajalo ali pa pojemalo. Gotovo pa je, da bi moglo ostati permanentno samo tedaj, če se svet odpove dviga produkcije in dviga števila prebivalstva, po čemur je stremel v zadnjih 50. letih pred vojno.

Če bi se svet odločil za porabo obstoječega bogastva in bi ne hotel omejiti svojih izdatkov, potem bi se približevali epohi, ki bi skušala v obstoječih mejah kolikor mogoče dobro živeti in črpati iz sedanjega bogastva, mesto da bi ga skušala pomnožiti. V gotovem oziru bi se približevali kvalitativni civilizaciji, katero je porušilo 19. stoletje. Z okretom okrog samega sebe bi nas tok časa privedel zopet v ono preteklost, od katere smo se v zadnjem stoletju tako hitro oddaljivali. Cinjenica, da bi bil tak preobrat mogoč, dokazuje, da mora sedanje naraščanje izdatkov in razkošja mnogo bolj vznemirjati življensko živčevje naše kvantitativne civilizacije, kakor nekdanjega kvalitativne. Prevladujejo nas temne in močne sile, ki jih starodavniki niso poznali in ki jih tudi mi sami le s težavo razumemo. To nam tako otežkoča orijentacijo v kaos naše epohe.

Trboveljski premog in drva

ima stalno v zalogi vsako množino

Družba „ILIRIJA“, Ljubljana, Kralja Petra trg 8. Tel. št. 220.

I. ALBREHT: Nekončano pismo.

Pravili so, da je jetičen. Sam se ni dosti menil za to. Včasih se je celo smejal ljudem, ki so ga pomilovali. Tudi zdravnikom se je smejal, češ, da nič ne vedo in da se samo zato tako učeno njaško tišče po bolnicah, ker se boje bojišč.

Včasih je ležal. Takrat nam je vselej pravil, da ga muči revmatizem. Kašljal ni, le tako nekako zastokalo mu je včasih v prsih.

Zdravnik ga je pretipal po enkrat na teden, mu zapisal nekaj zdravil in ga tolažil, da bo kmalu bolje. Peter Krtnjak se je zadovoljno smejal, prikimal in pripomnil, da se mu pred veliko nočjo nikamor ne mudi.

»Dve leti me je velika sobota zajela v strelskem jarku, letos bi bil pa le rad kje med krščanskimi ljudmi,« je povedal meni, ko sva sedela sama v bolniški sobi.

Spomladaj je legel. Prijeto ga je tako mudo, da ni pisati ni mogel.

»To dela deževje,« je dejal. »Ko se enkrat ustali vreme, bo že.«

»Seveda,« sem mu pritrdil.

»Pa mi je nerodno,« je dejal.

»Ah, kaj boš,« sem zavrnil tjavendan. Bil sem tudi sam bolj zadovoljen v bolnici nego na bojišču.

»Ne zato,« me je takoj razumel on. »Sito mi je, ker ne morem pisati.«

»Če hočeš, ti pišem jaz. Kar govori!«

»Bi res?«

»Zakaj ne?«

»No, pravzaprav je še kljub temu nerodno,« je okleval.

»Zakaj? ... Skrivnost?«

»Da in ne. Končno — v našem kraju mogoče že vrabci žvižgajo o tem,« se je nasmešnil in je bil rumen, rdeč, pa spet rumen v obraz.

»Dekleta, kaj?« sem ga skušal izvabiti iz skrivališča.

»Tako, res,« je pripomnil tiho. »Veš, ni samo dekle, temveč nevesta, že davno. In tudi vezana sva že, saj veš. Zdaj jo pa ljudje obirajo in vlačijo skozi zobe. To mi je sitno zaradi nje in zaradi otroka.«

Skušal sem ga uveriti, da to ni vredno razburjanja. Ako ni mogoče danes, je jutri tudi še en dan in za njim še mnogo, mnogo, katerih vsak postane lahko poročni. Medtem bo skrbel za otroka ona, kar na deželi kljub razmeram, kakršne vladajo, še vedno ni prehud.

Ne vem, ali ga je tako razburila zadeva sama, ali se je tako razveselil tolažilnih besedi, ki sem mu jih govoril, le tega se še spominjam, da so se z bliskovito naglico menjavale barve na njegovem obrazu.

»Pa piši,« je prosil nazadnje.

Potem mi je jel narekovati:

Draga Meta!

Ne zameri mi, ker Ti pišem tako poredkoma! Saj veš, da bi najraje sam prišel k Tebi in ostal v Tvoji bližini, da ne bi bilo treba nobenega pisanja med nama. — Moje zdravje se vidno boljša. Tudi zdravnik pravi, da je vse dobro. Za veliko noč upam, da doblim nekaj dopusta. Takrat pridem in Ti preženem vse skrbi, ljudem pa zaveževa jezike. Potlej se Ti najinega otroka ne bo več treba sramovati. — Ali je mali zdrav? Le lepó skrbno pazi nanj in nikoli ne misli, da ga je njegov oče pozabil. Ne prestraši se, ko boš spoznala, da pismo ni pisano z mojo roko. Na-

Gospa in sluga.

(Indijska pravljica.)

V Wikramapuri je živel nekoč trgovec, Samudradatta po imenu. Njegova soproga Ratnaprava pa je bila v stalnem ljubavnem razmerju s svojim slugo, zakaj nikdar ženska moža ne ljubi in tudi sovraži ga nikoli, ampak kot krava na pašji stika samo vedno za novimi zelišči.

Zgodilo pa se je, da je nekoč videl Samudradatta, kako je žena slugo poljubila na usta, in se strašno razjezil. Toda predrzno ženšče se je takoj okrenilo k možu in mu dejalo: »Ljubi možiček, naš sluga pa res ne zna uživati življenja! Pomisli, ravnokar sem bila obduhal na njegovih ustnicah, da nama zmirom kraše sladčice in jih naskrivaj zoblje. Vedno mu moram biti za petami!«

Tudi sluga se je navidez razsrdil in bevsnil v gospodarja. »Kako pa naj posel zdrži v taki hiši, kjer tako gospodarijo? ... Vsak trenutek mi gospa duha jo usta!« Ob teh besedah je vstal in je šel in le s težavo ga je trgovec pregovoril, da je še ostal pri hiši...

P. K.—n.

Iz kulturnega sveta.

Ivan Albrecht:
Zelena livada.

Zadnje čase so se tudi pri nas pričeli, kako veliko ulogo igra v razvijanju se duši mladine dobra knjiga in naši najboljši pesniki in pisatelji, kakor Župančič, Kette, Golar i. dr. so se z veliko vpeno posvetili temu hvaležnemu in tako potrebnemu delu mladinske vzgoje. Iz zdaj imamo že celo kopo dobrih knjig, namenjenih mladini razne starosti, takih s slikami za tri-letnega otroka pa vse tja do onih za 16 letnega dekleta ali mladeniča.

Tudi Ivan Albrecht je stopil v vrsto mladinskih pisateljev in zavzema med njimi eno prvih mest. Pred par leti je izšla v založbi Zvezne knjigarnice zbirka njegovih mladinskih pesmi pod naslovom »Mlada greda«, katero je kritika sprejela z veliko pohvalo, otroci pa še z večjim veseljem. Knjiga vrh vsega še ljubko in bogato opremljena s krasnimi risbami Maksima Gasparija je že malone razprodana, tako pridno in željno so segli stariši po nji...

Pred menoj leži odprta druga Albrechtova mladinska knjižica. To je njegova »Zelena livada«, ki vzbuja že po svoji zunanosti z lepo Gasparijevo sliko na naslovnici pozornost in radovednost mladega bralca, kateremu je namenjena.

Lična knjižica obsega nad 60 strani in je razdeljena na štiri dele.

Prvi del zavzema otroške pesmice. Vse so priscene, domače in pričajo, kakor sploh vsa zbirka, pesnikovo globoko razumevanje otroške duše. Za primer naj služi ta-le

Nagajivka.

Kdo pa tisto pesem zna
dajmo jo začeti!
Sredi zime se začne,
a konča poleti.

Kaj je res nihče ne ve?
Pa sem živel v nadi,
da gotovo me je kdo
izmed vas navadi.

Zdaj ne bo iz tega nič,
ker je ne znamo peti
tiste pesmi, pesmice
ne moremo začeti.

V »Mladih dnevi«, drugem delu zbirke opisuje pisatelj par dogodkov iz svojega otroškega življenja, oziroma iz življenja svojih otrok. Posebno lepa je druga črtica: Brezen, lišček in smrt.

Treji del ima naslov: »Nekoč je bilo« in obsega več pripovedk. Pripovedke so napisane po narodnih pravljicah koroških Slovencev. Med njimi je posebno zanimiva »Kako je drvar našel srečo«, ki bo mladini zelo ugajala.

V četrtem delu so »Daljni cvetovi« narodne basni Indijancev iz Južne Amerike (Brazilije), katerim sledi še nekaj lepih »Indijskih pregovorov«. Naj omenim tega-le:

»Zaradi resnice obstoja zemlja, zaradi resnice sile sonce, zaradi resnice veje veter — in vse temelji na resnici.«

Kakor vidite je knjižica zelo zanimiva, raznovrstna in pestra. Vso preveča pisateljeva ljubezen do otrok — naše našega naroda — in jim kaže pot k lepoti, resnici, ljubezni in pravici.

Stariši in vzgojitelji — prijatelji mladine — sezite po nji!

Pétruška.

Milan Vukasovič:
Moj gavran.

Beograd 1923, str. 85. Izdanie knjižare Gece Kona.

Čitatelj »Jutranjih Novosti« pisatelj gorenje knjižice ni povsem neznan: ob smrti njegovega očeta Stibila Vukasoviča, ki se je rodil kot Slovenec na solunskem Gorškem, so »Jutr. Nov.« dne 16. julija t. l. priobčile nekaj iveri iz bodoče njegove zbirke aforizmov »Kroz život«.

G. Vukasovič se je predstavil čitatelju občinstvu že l. 1911. z »Basnmi«, o katerih je sodil naš Fran Albrecht v prvi svoji kritiki takole: »Vtisk, ki ga napravi knjiga, je zelo zadovoljiv. Nam, ki imamo dandanes od čitanja raznih filozofsko zamotanih, psihološko razblinjenih in futuristovsko gorostasnih romanov razdražene živce, se umiri kri v prijetno ubranost, ko sledimo mirnemu, preprostemu, skoro najvsemu pripovedovanju teh drobnih zgodbic. Kajti Milan Vukasovič ima fin okus. Ne pripoveduje preveč, niti premalo. Ne podčrtava morale, ne dela klicajev, pove svojo misel, ali jo pa samo naznači in — konec. Piše lep, naraven, iskren jezik. Tako soglasja oblika z vsebino«. Tega mnenja, priobčenega l. 1911. v Ljubljanskem Zvonu, njega sedanjí urednik gotovo ne bi spreminjal glede nove publikacije, pred katero je izšlo še »Sto basana« od istega Vukasoviča. O prvih dveh delih naj pripišem naslednjo založniškovo opazko: »Obe ove knjige preporučene su od Glavnog Prosvetnog Saveta za poklanjanje učenicima srednjih i stručnih škola i za knjižnice osnovnih, srednjih i stručnih škola.« Nekaj teh basni je pofrancosil znani naš prijatelj iz Neuville-Vaulta, pesnik in prozaik Philéas Lebesgue, ki se osebno pozna z beogradskim svojim duhovnim sodrugom.

G. Vukasovič je namreč dalje časa živel v Parizu kot odpravnik, kot zastavnik itd. Ni samo sanjar, ampak tudi praktičen mož, saj ima danes posla v Brodarskem Sindikatu v Beogradu. Zato se mu skoro čudim, da ima v tisku kar štiri nove knjige: *Muzika vremena*, *Kroz život*, *Lutanje* (Kobna igra, Bezdan, Beli pramenovi, Srž, Igra Kosturova) in *Naša kuća*.

Od pričujočih dveh naj me je najbolj zanimala slička »Jedna od mnogih«, ki sem jo poslovenil in jo je 18. januarja t. l. obelodanil »Slov. Naroda«. Jedna od mnogih je mati, ki se snide s svojim sinom, oslepelim vojakom, in ga kakor prava junaška majka pozdravi s pomembnimi besedami: »Ako, sine! Ti si jedan izgubio oči, ali su zato mnogi pogledali.« To vam je simbolično, širokopotezno umevanje, kakor bi ga prisodil odločni Spartak.

Plemenito mišljenje, ki gleda predvsem na celoto, narodno ali družinsko, sebe pa upošteva v zadnji vrsti, odseva tudi iz črtice »Ranjene«, ki se vozi ob umiku z vlakom z bojišča. Svojem ni bil nič izporočil o svoji rani, ker jih ni hotel preveč plašiti. Kakor »Naš Pero«, ki ga je iz balkanske vojne opisal pokojni dr. Oražem, čaka tudi Vlado ves nestrepen, da okreva: »i postaja opet sposoben za borca« (84). »Jedino me žal roditelja. Sad, kad treba da im pomognem, kad ne mogu više ništa sami...« priznava ob drugi priliki. Štabni zdravnik ga tolaži: »Brzo sam se pribral i

počeo mu govoriti kako je sve u životu sitno i ništavno, i ljudi su ti koji bi hteli da dadu neku naročitu vrednost svace-mu. Govorio sam isprekidano o svemu, govorio želeći da ga utešim, ali na tako nesretna način i s takvim izrazom, da je on odmah osećio svu istinu, koju sam ja, opet, pošto poto želeo da sakrijem od njega. Ali on se ne ožalosti. Naprotiv, malopredajni osmeh, sad pojačan obuze mu celo lice, pa i same oči, i on se upita: »I našto ceo život?...«

Na to vprašanje si da pozneje odgovor: »To je ono od čega se ja najviše plašim. Kad ne budem bio ja, neće više biti ni mojih, ni moje kuće... Verujete li vi, da ima nešto posle smrti?... Ja ne verujem.«

Tako ta preprosti modrijan.

Kakor vidite so to zgolj vojne priče. Takšna je silhueta »Belan i Stepan«, ginljiv prizor, kjer gospodar Stipko skuša na odstopanju skoz Albanijo po vsej sili oteži svojega bolnega voja belca, pa zama, iz enakega okrožja, pa vesela, je zgodba »Konjica i pešadija«, ki ji služi za osnovo dovtipen quiproquo. Iz vojašnice je vzeta snov najdaljši povesti »Trič«, ki je bebašt vojniki z imenom Todor Trujić. To duševno zaostalo budalo, ki ne more niti pravilno izreči svojega imena, ima v našem slovstvu so rodničke v neki črtici Vojislava Moleta in v znanem Cankarjevem Martinu. Trič vedno uhaja iz vojašnice; nazadnje ga najdejo v hribih: »obrasao dlakom, jede divlje voće, korenje po šumi, pije jaja iz gnezda, a beži kao zec, kad ga pojurimo«. Uvodna pesem v prozi »Moj gavran« se simbolično končava: »Džinovski zraci Novog Sunca gone zagnusljive oblake. U zlatnim mlazovima svetlosti dostojanstveno plove velike tešice i svojim skladnim, milozvučnim glasovima stvaraju Novu Himnu Čovečanstva«. Dr. A. D.

— Francoska Akademija je v redovnih sejah med drugim vzela na znanje kandidaturu Hana Rynerja na sedež pokojnem De Freycinetu. Han Ryner, prav za prav Henry Ner, uživa čisto naziv »knez pripovedačev«, kakor nazivajo Paula Forta »princa pesnikov«. Razen tega je podelila nekaj nagrad. Društvo Guillaume Budé je prejelo čast Janin (3.000) za svojo zbirko grških in latinskih prevodov; Halperin Kaminsky je dobil prix Langlois (2.000) za vrsto ruskih prestav; Daniel Riche pa prix Lambert (1.500) za svoj poslednji roman. Zveza vojnih slepcev se je nekotnila ustanova Davillier (14.000 frankov). Razen tega se je prisodilo večje študijsko nagrad za razne dobrotelnosti.

— Novotarstvo. Dne 20. vinotona je gospa Louise Faure čitala po brežičnem brzojavu poglavje svojega romana »Zračni vitezi« (Chevaliers de l'air). Izvirnost tega čitanja leži v tem, da se je vršilo z viška. Pavierova gospa je brala 13. poglavje omenjene knjige pred emisijsko stanico aeroplana Goliatha in sicer 2.000 m visoko nad Parizom. Prireditelj se je pričela ob 13ih. Dolžina antene je bila 900 metrov. Branje se je čelo 300 km daleč. Prvikrat se je zgodilo na svetu, da je avtor prednašal svoje delo z neba.

— Lep uspeh. L'Opinion poroča, da je dosegla v modernih časih največjo naklado knjiga Henrika Lasserrea »Lurdu«, dasi ne upoda med knjižno ploščo, temveč ima umetniško vrednost. Lani se je prodal že 900.000. Izvod.

Hercog in njegov orkester v Mariboru.

Dvomim, da se še kje na svetu toliko zabavlja čez edini orkester v mestu in njegovega dirigenta, kakor ravno v Mariboru. Seveda vse prikriti, zahrbtni in kolikor mogoče intimno ali tembolji vehementno. Kakor hitro pa se prikaže Hercog v kavarni ali v parku, vse obmolne in pomenek gre z isto lahkoto dalje o baru, ženskah in nikdar o glasbi. Najhujši zabavljači so tudi njegovi najboljši prijatelji; nadam se, da Hercog to vse ve in jim pusti veselje nekaljeno, kakor ga v svojem onemoglem besenju in zavisti pač zasluži.

Premalo poznam Hercoga (ali Hercoga?) kot glasbenika, da bi mogoč izreči o njem kot takim definitivno sodbo. Preteklo sezono nam res ni nudil tistega, kar smo o njem pričakovali. Morda je iskal vzrokov v velikih intern-službeni zaposlenosti možta, sigurno pa v slabi, neumetniški zasedbi. Prejšnoletni orkester bi lahko z vsa pravico imenovali orkester težakov, kajti o umetniškem izražanju ali doživljanju med izvajalci pač ni bilo sledu. To se je najboljše izražalo v gledališču, kjer znaka »pp« sploh niso poznali in so rezali svoj part kot drvar drva.

Zdi se, da je Hercog prvi občutil to rakrano in iztrebil nepotrební plevel. V današnjem moštvi je opaziti veliko novih obrazov in upamo, da je imel Hercog pri izbiri srečno roko. Da bo temu najbrže tako, obeta v prvi vrsti njegov namen, izvesti še tekom jeseni Beethovno IX. simfonijo za veliki orkester, zbor in soli. Brezdvoma lepa, ali zelo nehalna naloga in bi mu isto pri znanem okusu naše publike, odsvetovali. Za izvedbo tega dela je potreben ogromen aparat, ako hočemo imeti uspeh. Hercog hoče združiti v svojem orkestru nad 120 godbenikov, vse razpoložljive pevske zbere Maribora in dober kvartet solistov. Torej ansambl, kot ga slovenski Maribor še ni slišal. Pač radovedni smo na to prirediteljevo, s katero hoče Hercog otvoriti svojo letošnjo sezono.

Poleg tega večera pripraviva Hercog še par večerov, na katerih bodo dominirali slovenski skladatelji in se bodo izvajala tudi slovenska orkestralna dela. Med temi posebno Adamič in Osterc.

Poleg Hercogove godbe imamo v Mariboru še orkester »Drava« ali kakor so se prej imenovali »železničarska godba«. Njegova naloga je bolj razvedrilo na ljudskih veseljih in kot umetniška edinka sploh ne pride v poštev. Tudi bi ga ne omenil na tem mestu, da ni poskušal ob priliki zadnje razstave svirati odločke iz oper. Čud sem samo »Rigoletto« ali imel sem dovolj. Nemisliti s tem omalovaževati pomen tega društva, toda ostal naj bi raje stalno pri svojem repertoarju, da se ne osmeši pri onih, ki razlikujejo med violinski ključ od hišnega.

Toliko za enkrat! K.

Štalen knjižni uspeh.

Aurora Sand, pravničinja slovite romanopiske George Sandove, je nedavno obelodanila roman »Encarnacion«, ki se je ves razprodal že prvi dan. Nova izdaja z ilustracijami Maksima Dethomasa zagleda v nekaj dneh luč in noč tega sveta.

Rešimo
Sokolski Tabor!

str. 153—163) in njegov alter ego dr. Svoboda v »Slovencu« 1922. št. 244. v članku »Razkoč hočejo«. Oba članka je s svojim spretnim peresom odločno in dostojno zavrnil prof. Fr. Grivec v izbrnem članku »Staroslovensko bogoslužje«, ki ga je prinesla ljubljanska »Vzajemnost« XI. 1923. št. 1. 2. in ki služi, da bi si ga vsak zaveden Sloven dobro ogledal in dobro premislil, ter s tem dokazal zanimanje za vprašanja, ki se sedaj rešujejo in ki so vitalnega pomena ne samo za Jugoslovence, ampak za Slovansko sploh, ki bi sedaj imelo najlepšo priliko doseči, da bi vsaj v cerkvi imeli nekaj skupnega: to je staroslovenski jezik, ki bi bil vreden brat — latinskemu, ki jedini latinske narode.

Pa vrnilo se k »ocenici«.

Dr. K. C. je v njej zamolčal jedno razpravo. To molčanje je zelo značilno. Da odpomore temu in obvestim široko javnost, ki ji ne pride v roke mariborski Časopis, naj tu na kratko podam vsebino — jedno svoje razprave, s čemur se zajedno razglaša vsa vršina dr. K. C.-jeve ocene.

Ze pred leti se mi je posrečilo iztakniti v veropodničnem arhivu pismo, ki je pisal ninjski vladika, Blaž Mandevl, svojemu metropolitu dr. Ninj. 1627. 29. VI.

Na zahtevek zadarskega nadvladika, svojega metropolita, odgovarja Blaž Mandevl: »Domnevalo pred vsem, da se služe samo v Dalmaciji Jeronimskih črk (glagolice) i vendar se jih služi več del Istre, vsa Koroška, Štirsa i Kranjska, vsi kraji, ki sem jih obiskal, kadar sem bil v službi Oglejske cerkve, i sega do Zagreba, i od tod sega preko ozemlja 80 župnij.«

To je dobesedno jedno čleaga pisma. Radi boljega razumevanja opozarjam, da je še od časov Karla Velikega segala meja oglejskega patrijarhata do Drave (811. 14. VI. dr. Kos. Gradivo II. 36 št. 37.) torej so spadale takorekita skoro vse Slovenske zemlje pod oglejski patrijarhat.

Tudi je spadalo — vsaj na splošno — pod Kranjsko: Gorška, Gradišče, Celje i Trst, kakor je sporočil beneški poslanik I. 1567 iz Gorice svoji republiki v Benetkah. (glej op. 3. str. 23. Časopisa XVIII.)

Nove knjige.

— Andersenove pripovedke. Za slovensko mladino priredila Uta. Splošna knjižnica številka 7. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 112. Cena broš 12 D, vezani 17 D. Andersen, stari znanec mladine, nam je še vedno ljub in drag. Morda ni človeka, ki bi bil tako usposobljen za pripovedovanje bajk in pripovedk, kakor Andersen, čegar življenje je ena sama čudovita pripovedka. Pisateljica Uta je iz bogate Andersenove zakladnice odbrala deset najbolj drastičnih pravlic in jih v gladkem, lepem jeziku podala slovenski mladini. Ker so tudi deloma lokalizirane, bodo vsem čitateljem tem dostopneje. — Založba »Splošne knjižnice« je s tem novim zvezkom zopet dokazala, da ji bese, kd jih je objavila v svojem programu, niso samo besede, temveč, da se hoče res ravnati po njih. V vsakem oziru lepo opremljeni knjigi želimo mnogo, prav mnogo prijateljev.

Andersenove pripovedke se dobe po vseh knjigarnah in pri založništvu Zvezne knjigarnice Ljubljana, Marijin trg št. 8.

— Emil Gaborian: Akt št. 113. roman, poslovenil E. V. »Splošna knjižnica« št. 8 v Ljubljani 1923. Založila in natisnila Zvezna tiskarna in knjigarna v Ljubljani 536 strani, Cena broš. Din 22.—, vez. Din 28.— Akt št. 113 je roman iste vrste, kjer se dejanje koplji in razpleta vsak hip v novi napetosti, polno spletk in borenja, kakršnega ljubijo bralci, ki berejo knjige za zabavo in razvedrilo. Tem vsem bo gospa Favvelova junakinja, ki jim bo izzvala mnogo sočutja, ko bo dritela še kot mlado dekle, pa tudi ves čas, ko je preganja nepošten brat njenega nekdanjega ljubimca. Sočustvovali bodo z nesrečnim blaginikom Prosperem in se veselili dobitivne usode, ki pošlje nesrečnemu mladeniču tako spretnega rešitelja. »Akt št. 113« je sicer detektivski roman s komplciranim in zavozelanim dejanjem in z drznimi čini, ki prevežejo bralca, vendar se giblje vedno v primernih mejah in računa z resničnimi značaji in s človeškimi slabostmi in vrlinami. Knjiga je lepo opremljena in je v celoti svoji obsegu dobiti po zelo zmerni ceni po vseh knjigarnah in pri založnici Zvezni knjigarni v Ljubljani, Marijin trg 8.

— Borba za samoodredjenje naroda od T. G. Masaryka je upravo izšla. U njoj su prikazani uzroci svjetskog rata, narodnosni princip, istočasno pitanje, a svršava s prikazom demokratskog mira i njegovih uvjeta. Knjiga obuhvaća preko 132 stranice, štampana je na finom papiru, sa slikom i autogramom autora, a cijenja joj je 25 Din. Poštarina zasebno. Dobiva se kod Nakladnog odjela Zagreb, Mošinskoga ul. br. 6. i u svim većim knjižarama.

— H. G. Wells. Zadnji Wellsov roman »Men Like Gods« (Bogovom podobni ljudje) je utopia po l. 3000, ko ne bo nikjer več držav, zastav, različnih jezikov, kajti bodoči božanstveniki se bodo sporazumevali naravnost s telepattjo, ne bo denarja, obleke, ženitve, družine in kakor pravi Montaigne »nobene-ga opravila razen zabave«. Med temi premlevki Platonove Devete Dežele, Morvisovega ali Butlerjevega »Nikdestana«, je vpletena robota zabavljalca na lorda Balfoura in Churchilla in nekega »imperijalističnega« Francoza, ki ovirajo nastop te ledene, krute Koromandije, kjer ti Nikogoviči ubijajo svoj čas s samim poslušanjem predavanj.

M. PREMROU, RIM:
Dr. K. C. in »Času«
v spomin.

Na podstavku dveh velikih drsko prečrtanih črk latinske abuke, pardon, latinskega alfabeta (Dr. K. C. je ponudil urednik znanstvene revije Leonove družbe v Ljubljani, po imenu »Čas«, na str. 368. 5. zv. l. 1923. potrpežljiv čitateljem ekspektoriralo polno bakulov, ki jih je treba takol zatreti, da se ne razpase taka ocenjuška epidemija, ki tako presneto liči na pravo književno tolovajstvo.

Sicer je že večletni urednik »Časopisa za zgodovino in narodopisje« v Mariboru (str. 111. 112. l. 1923. XVIII.), s svoje strani pribil ocenjuško metodo dr. K. C.-a, vendar se mi vidi potrebno, da tudi od svoje strani postavim ta Časov izbruh v pravo i popolno luč, zahvaljujč g. urednika Časopisa Mariborskega kar naitopite za njegov možati nastop proti takim književnim izpadom.

V mariborskem »Časopisu« (l. XVIII. 16-29. 65-70) je obelodanjen moj članek »Nekaj dokumentov o glagolici na Slovenskem. Iz vatikanskega i veropodničnega arhiva«, ki prinaša do tedaj neobjavljene dokumente o glagoljanju tudi med Slovenci še v XVI. veku.

To je očitvidno zaboletje nekega dr. K. C.-a, ki si je takol pod protekcijo Časovega uredništva privoščil zavratno oceno, začeloma omenjeno.

Predvsem se izpodbija dr. K. C. nad tem, da sem omenil dr. Grudnovo razpravo, ki je izšla v Kat. Obzorniku l. 1905. še je »v zadnjem stavku«. Kako je do tega prišlo, je polnoln izbrpno g. urednik mariborskega Časopisa s potrebnim podukom za dr. K. C. Mogoče bi bilo bolje, da ni odpadel ta del moje razprave, ker bi to pač kazalo, kako sta dva izraživalca prišla popolnoma samostojno do enakih zaključkov, ki so v diametralnem nasprotju s »Časovimi« antiglagojskimi nazori, pa oprav da ne bode pri sedanjí draginji tiska ne-

potrebnih izdaj« — ker silne vsebine — smo ta del moje razprave izločili. Mislim, da mora dr. K. C. navdati z velikim zadovoljenjem, da se njegov zahtevek uvažuje i dejanski izvrši, še preden je on — znil.

Kar se pa tiče podtikanja dr. K. C.-a, da sem pisal v svoji razpravi »kot o posebnem odkritju o korespondenci Ivana Salvage graškega nuncija, ki je vizitiral cerkve po Slovenskem l. 1607 in o tem poizvedel v Rim«, pa jo že dr. Gruden v svoji razpravi: »Vseke in gospodarske razmere bistrškega samostana v reformacijski dobi« (Carniola. 1910. str. 89—97.) omenja, kakor tudi da sem v vatikanskem arhivu fondo Borghese I 35 prepal Salvageva poročila: konstatiram, da fondo Borghese I 35 ne vsebuje Salvagevih poročil, to si je dr. K. C. prostaško izmislil, ampak so v kodskih navedenih na str. 18. Časopisa XVIII.; konstatiram dalje, da dr. Gruden v svoji cit. razpravi v Carniolli ne govori ne o vizitacijski korespondenci ne o vizitaciji imenovanega graškega nuncija po Slovenskem, nego dr. Gruden piše samo, da je ta nuncij, Salvago, »obiskal... Bistvo« ter poslal o tem poročilo v Rim, katero dr. Gruden prinaša slovenski v omenjeni razpravi.

Tako torej stojé stvari: jaz govorim o nuncilevi vizitaciji po Slovenskem — dr. Gruden o nuncilevem obisku Bistre. In to je bistvena razlika. Seve dr. K. C. velja pač načelo: namen posvečuje sredstvom

Nočem tu trditi, da dr. Gruden ni morebiti poznal vizitacije graškega nuncija Salvago iz l. 1607-1608, podoba pa je, da je ni poznal: kaj govori samo o obisku Bistre, sicer bi bil rekel, da je o priliki, ko je vizitiral Slovenijo, obiskal tudi Bistvo. Dr. Gruden tega ni storil, niti ne omenja kaj je Rim odgovoril na nuncijevo poročilo.

Vsekako, dasi v napadeni razpravi nisem pisal o kakem posebnem svojem odkritju, danes morem pribiti resnico, da sem, kolikor mi je znano, sedaj prvi opozoril na to vizitacijo, vsaj v slovenski književnosti, in kolikor sem se mogel prepričati tudi sploh. Naj je to dr. K. C.-u i Času prav ali ne.

Kar se pa tiče dr. Grudnovih člankov v Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko 1906. str. 30—33. in 115—116 ter 1907. str. 39—41, s katerimi je dr. K. C. hotel povzdigniti vrednost svojega članka, spadal ta kakor Pilat v Kredu, ali pa pest na oko: moja razprava ni bibliografija glagolskega književnega delovanja dr. Grudna. To je zopet dokazilo, da pisec »ocene« ne pozna vsebine citiranih dveh dr. Grudnovih razprav, ker sicer ne bi jih tu navajal, ali pa da je hotel s tem citiranjem doseči večji uspeh pri nevednih ali lahkovernih čitateljih.

To je »ocena« moje razprave, ocena, ki niti ne pove prave in glavne vsebine te razprave, zato pa se povsje dr. K. C. v svoji drznosti do tega le finale svojega Času primernega članka, namreč da bi bilo želeli, »da si g. Premrou, ki hoče svoje studije nadaljevati, malo bolje ogleda dr. Grudnove razprave in se informira o tem, kaj je dr. Gruden iz vatikanskega arhiva na raznih mestih objavil, da ne bode pri sedanjí draginji tiska nepotrebnih izdaj.«

Kolikor besed toliko nesramnosti! Iz že zgoraj navedenega smo se lahko uverili s kako brezvestnostjo si je dr. K. C. C. spisal »oceno«, in tu vidimo s kako smelo dale drugim svete, ki jih je najbolj potreben sam.

Kar se tiče dokumentov priobčenih v moji razpravi i Časopisu XVIII. l. reklamiram prvenstvo za se. In bodi vsakdo uverjen, da sem se prej dobro informiral, ali so že objavljeni ali ne, ker tu v Rimu nimam slovenskih publikacij na razpolago, in še le potem sem jih priobčil.

O teh dokumentih, temelju moje razprave, kar nič ne govori dr. K. C., ampak piše, kakor da jih je že dr. Gruden priobčil: vsaj tak vtisk mora prejeti vsak čitatelj njegove »ocene«. Očitno je, da leži v tem namen ocene, da se potlačí razprava s tem, da se zamolči njeno jedro in vzbudi v čitatelju lažnjiv pojem. To se tudi povsem sklada z antiglagojsko tendenco, ki jo zastopa Časov urednik v svojem članku »Starosloven. obredni jezik« (Čas. 1922.

Ne pozabimo Jurčičevih knjičic: Tvrđ bodi, neizproben, mož jeklen, kadar braniš, je časti in pravde jeziku i narodu slovensk!

Gospodarstvo.

Naša Dalmacija —
Italijanska gospodarska
kolonija.

Pod tem naslovom je priobčil »Trgovinski glasnik« članek, v katerem piše med drugim:

Gospodarske prilike v Dalmaciji se razvijajo v smeri, ki resno vznemirja vsakega rodoljuba. Trst, ki je za malo časa izgubil svoj vladajoči položaj v dalmatinski trgovini, si ga je zopet osvojil in sicer že v taki meri, da pošilja tržaški izvozniki dalmatinskim trgovcem dnevne tečaje. Najeklatantnejši dokaz za italijansko gospodarsko nadvlado v Dalmaciji je, da je Dalmacija preplavljena z vsemi vrstami italijanskega kolonialnega blaga, zlasti z moko, kljub naši sijajni letošnji žetvi. Carine prost uvoz, cenen dovoz po morju in popolnoma neobdavčena prodaja omogočajo italijanskim izvoznikom to uspešno konkurenco. Vsaka jadrnica, ki pripluje v dalmatinsko luko po les, pripelje s seboj italijansko moko v vrečah, katero potem kapitan ladje prodaja po obali, ne da bi plačal kakršnokoli carino ali kako davščino od svoje prodaje. Ta način trgovine pa tudi odpira vrata tihotapstvu, ker nihče ne kontrolira, če ni v vrečah z moko skrito kako drugo blago, za katero je plačati pri uvozu carino. Pristojni faktorji bi morali spoznati, kako velika nevarnost preti od tega vsemu našemu gospodarstvu. Naš denar gre v inozemstvo za proizvode, katerih imamo v državi na preostanek. Vpliv tega na našo trgovinsko bilanco in na našo valuto je zelo škodljiv. Poljedelstvo, trgovina in industrija v naši državi so oškodovane, njihova davčna moč zmanjšana. Domači mlini so prisiljeni skrajševati svoj delovni čas, kar povzroča naraščanje števila brezposelnih. Država izgublja davke in tudi železniški transporti radi tega nazadujejo. Dalmatinski trgovci, ki se pomaloma zadolžujejo pri italijanskem izvozniku, pada v ekonomsko odvisnost od italijanske trgovine, skratka Dalmacija stopenja postaja italijanska gospodarska kolonija. Zgodovina nas uči, da skoro vedno sledi gospodarski invaziji tudi politična; zato je nujna potreba, da se pristojbine oblasti zganijo in tu odpomožemo.

S tem člankom enega naših najuglednejših gospodarskih listov se gotovo strinja vsak dober državljani. Vočigled zadnjim dogodkom, politični smeri v Italiji in sploh vočigled italijanskim odnosom do naše kraljevine in pa našega življa v zasužnjenih krajih pa je tudi nacionalna dolžnost, dolžnost narodne samozaveesti, da napravimo merodajni činitelj konec tem razmeram. Kako tudi pridejo naši trgovci in industriji, ki pošteno plačujejo ogromne davke in ki delujejo za našo gospodarsko okrepitev, do tega, da imajo nam sovražni italijanski trgovci — izvozniki v Dalmaciji večje ugodnosti, kakor naši lastni državljani? In to v Dalmaciji, ki bi zamogla postati v par desetletjih sedanjih razmer iz naše nacionalne pokrajine narodnostno ogrožen del naše domovine! Pa tudi privatne organizacije in sploh vsi zavedni rodoljubi bi morali vplivati na dalmatinsko prebivalstvo oziroma tamkajšnje trgovce, da naj ne kupujejo blaga italijanskega izvora. Pokažimo Italiji, da je naša država in da je nočemo, pokazimo ji, da mi lažje izhajamo brez nje, kakor ona brez nas! Potem bo tudi ona morala opustiti svoje barbarsko postopanje z našim življenjem v nam ukradenih krajih.

Italijanski načrti.

Nepovoljne gospodarske in trgovske razmere v prvi vrsti, so privedle Italijane poleg njihove megalomanije do tega, da so začeli bolj kot kdaj prej misliti na to, kako bi za stalno poplavi s svojim blagom tudi najoddaljenejšo svetovno trgo. Njihova izvozna bilanca se je v prvi polovici tekočega leta precej poslabšala, kar jim dela namane skrbi. Njihovi sosedje na vzhodu, med katere spadamo tudi mi, uvažamo že toliko italijanskega blaga, da ni misliti, da bi ga v doglednem času uvažali v večjih količinah. Zato je Italija uprila oko v severne in vzhodne države. Ustanovilo se je več družb za pospeševanje trgovine z inozemstvom in v nedeljo se je otvoril v Trstu pod protektoratom vlade kongres, ki naj bi sklepal o gospodarski ekspanziji proti vzhodu in severu.

Kongres je bil odprt v nedeljo v prisotnosti grofa Turinjskega, ministra za kolonije Federzonija, poslanca Giunta, tržaškega župana dr. Pittacoca in mnogih zastopnikov trgovskih družb in trgovcev in industrijalcev. Kot predsednik pripravljalega odbora je otvoril kongres s pozdravnim nagovorom profesor Livio Livi. Nato je pa podal na kratko načrt delovanja kongresa.

Za njim je govoril tržaški župan dr. Pittacoco, ki je naglašal, da mora Trst postati ona točka, s katere se bo zvršila italijanska gospodarska ekspanzivnost. Trst mora postati zopet tržišče za Srednjo Evropo. Vsi deli tega je potrebna v prvi vrsti predliska železnica, ker je Trst izoliran, kar je sedaj, zapisan gotovi smrti. Poleg ugodnega prometa bi imela Italija korist tudi v narodnostnem oziru, ker bi bilo s tem omogočeno lažje obveščanje narodnih manjšin na severovzhodni meji z ostalimi abasivlavitvom in bi se asimilacija teh

manjšin izvršila preje. Minister Federzonij je poudarjal, da potrebuje Italija za svojih 42 milijonov ljudi prosta pota v druge dežele, ker Italija sama za nje nima zadosti prostora. Zato je treba v prvi vrsti obrniti pozornost na kolonije. Temelj je podan s Trstom, treba je samo še privatne inicijative. Kot zadnji je govoril pri otvoritveni svečanosti Alfred Rocer, ki je skušal utemeljevati italijansko ekspanzivnost ne samo iz praktičnega, ampak tudi z zgodovinskega stališča, češ da je zgodovina Italije zahtevala njeno ekspanzivnost. Če je bil v dveh tisočletjih možg dvakratni imperij, zakaj bi ne bil možg tudi tretji. S tem je bila otvoritev kongresa končana. Popoldne je razdelil kongres svoje delo v 6 odsekov: finančni, industrijski, transportni, izseljeniški, kolonijalski in organizacijski odsek v inozemstvu, ki so začeli svoje delo v ponedeljek.

Ako te megalomane italijanske fraze pogledamo nekoliko bliže, vidimo na prvi pogled, kje prav za prav Italijane čevlji žuli. Res je, da kamentina in po večini gola lužna in srednja Italija ne more preživeti prebivalstva, ki narašča leto za letom. Toda to, kar Italijane najbolj skrbi, je nekaj drugega. Po St. Germainu mirovni pogodbi so Italijani dobili Trst in njegovo, pred vojsko toliko cvetočo luko. Mislili so pač, da bo Trst pod italijanskim imperijem igral isto vlogo, kot jo je igral v bivši Avstriji, kjer je oskrboval ves uvoz in izvoz 50 milijonske države. Toda varali so se, to uvidevajo šele danes. Luka je prazna, v mestu vlada brezposelnost. Tu žuli Italijane čevlji. To je razvidno tudi iz vseh njihovih fraz, ki so jih govorili v nedeljo ob otvoritvi kongresa. Italijani danes vidijo, da je Trst brez severovzhodnega ozadja mrtva točka. Na kak način skušajo temu odpraviti, so povedali v nedeljo.

Tržaški župan je govoril o predliski železnici. Gotovo je potrebna, neobhodno potrebna za Trst. Poleg tega je omenil pa tudi države Srednje Evrope. Res je Trst najbolj pripravna luka za države v Srednji Evropi. Toda te dežele so se posluževale tržaške luke tedaj, ko so bile v svojih tržaški luki svoj gospos. Ali naj se danes poslužujejo tržaške luke naši izvozniki in uvozniki krog, ko dan na dan doživljamo italijanska nasilja nad našim življenjem?

Minister Federzonij je kot strokovnjak omenjal kolonije. Toda on pri tem ni mislil morebiti na Tripolis, govoril je in mislil je v prvi vrsti na vzhodne dežele, med katerimi smo na vrsti prvi pač mi, sosedje. Naša trgovina z Italijo je koliko toliko že razvita. Ne zaradi izborne kakovosti italijanskega blaga, saj je italijansko blago pri nas znano kot najsibša. Toda ceneje je in to igra danes med nekaterimi sloji glavno vlogo, kar pa se bo, upamo, tudi v doglednem času spremenilo.

Zadnji govornik pri otvoritvi tega kongresa Alfred Rocer je pa izjavil potrebo in upravičenost italijanske ekspanzivnosti z zgodovinskega stališča in ta je še najbolj odkrito in jasno izdal italijanske namere. V dveh tisočletjih dva imperija, v tretjem tisočletju tretji imperij. Tu se ne kaže samo italijanske gospodarske potrebe, tu se kaže njihova megalomanija ekspanzivnosti. Tudi on izhaja s stališča italijanskega Trsta, ki ga vzame za izhodišče vse propagande za Italijo v inozemstvu. Izseljevanje nezavednih delavskih mas v inozemstvo pa ni racionalno, ker te se lahko asimilirajo življu, med katerim živijo. Pošiljati je treba v inozemstvo kapitalistične podjetnike, ki igrajo vlogo ne le v gospodarskem, ampak tudi v nacionalnem oziru. Italijani, ki sanjajo o 2 tisočletni kulturi, h kateri pa sami niso veliko pripomogli, sanjajo tako o imperiju, ki je nekdanji bil, in katerega bodo skušali zopet uveljavljati. No, italijanske »imperije« se nam ni treba bati, na vsak način pa moramo preprečiti vsako, tudi najmanjšo razširjenost nam sovražnih italijanskih gospodarskih interesov v naši državi. Proč z italijanskim blagom!

Vorašanje inflacije v Veliki Britaniji.

Dan na dan se bje po našem časopisu boj za inflacijo in proti njej. Deflacijska politika našega finančnega ministra gotovim krogom ne ugaja. Vendar to vprašanje ni aktualno samo pri nas temveč v marsikaterih drugih državah. Rusijo in Nemčijo je inflacijska denarna politika pahnila v prepad, isto pot koraka Madžarska, Poljska se tudi za enkrat še zmanj brani vedno globljeje strmo glavljenja, edino Avstrija se je — vsaj za enkrat — rešila s pomočjo posojila Društva narodov pretečega pogina.

Pred kakimi štirinajstimi dnevi so pa časopisi poročali, da je Velika Britanija sklenila vsled grozečega pomanjkanja denarnih sredstev, da opusti svojo do sedaj najstrožje izvedeno deflacijsko politiko. Le malo časopisov je bilo, ki so stali tem vsem oprežno nasproti, to so bili predvsem francoski listi, saj bi bile inflacijske odredbe naravnost nasprotne vsem angleškim tradicijam. Sicer je angleški minister za javna dela demantiral to vest, toda kot vsak uradni demant, tudi ta ni dosti zalegel. Zadeve se je takoj polastila borzna spekulacija. Vsi oni, ki so vestem o novi angleški inflacijski politiki verjeli, so hiteli po inozemskih trgih zamenjati svoje angleške funte v bolžan, da bodo vsled inflacije začeli izgubljati vrednost. Šele ko je britanski ministrski predsednik, g. Baldwin, izjavil, da bo njegova dežela ostala zvesta principu zdrave valute in gospodarskega liberalizma, so ti prodajalci videli, da jih je borzna spekulacija potegnila.

Tudi oni, ki so čakali z nakupom angleških deviz, ker so pričakovali, da jih bodo pozneje dobili ceneje, so se zmotili. Takol, ko se je zvedelo za izjavo g. Baldwin, se je položaj na borzi temeljito spremenil in dobilek je seveda imel le London. Vsi oni, ki so za zmerno ceno prodali vse svoje angleške valute, so jih morali po potrebi nato spet dražje kupiti. —žn—

× Povziranje kapitala ruske državne banke. V Rusiji razpravljajo sedaj o povziranju kapitala državne banke za 5 milijonov zlatih rubljev. Povziranje bodo izvedli še letos.

× Moskovska industrijska banka je popolnoma propadla. Njen padec je zakrivil ravnotežje Krasnodarčikov, ki je v kratkem času zapravil eno četrtino bančnega kapitala, t. i. 15 milijonov zlatih rubljev. Goljufivega ravnanja so zaprli.

Gospodarske razmere
v novi Turčiji.

Dne 6. oktobra je postala Turčija zopet turška. Tega dne so namreč po odhodu antantnih čet vkorakale turške čete in vzele deželo v posest.

Zakonodajno delo se vrši z razveljavitvijo naglo. Najvažnejše delo je bila seveda ustava, ki je dala Turčiji republikansko obliko.

Sprememba državne forme ni prav nič vplivala na gospodarsko življenje. Slej ko prej je gospodarski položaj nove Turčije zelo težaven. Te težkoče so v gotovi meri še povečali nacionalisti sami s prenosom vlade iz Carigrada v Angoro.

Angora ni ravno veliko mesto; pred vojno je štela 30.000 prebivalcev, od katerih sta bili dve tretjini turški, ostali pa so bili Armenci, Grki in Judje. Glavno in skoro izključno besedo so imeli v angorski trgovini pred vojno Armenci. Toda Angora ima ozke ulice in je brez pripravnih poslopj za vlado. Zato bo treba graditi parlament, ministrstva, poslopja za razne urade itd., kar bo vse stalo milijone. Del mesta je svoj čas uničil požar, radi česar so neprimke še večje. Tudi lega mesta ni ravno posebno zdrava itd. Torej bo stala selitev vlade iz Carigrada v Angoro prav lepe milijone. Poslopja v Carigradu, v katerih so bila poprej nameščena ministrstva, uradi etc., porabljajo sedaj v šolske in znanstvene namene; namestili so v njih razne višje in strokovne šole, muzeje itd.

Carigrad bo seveda še vedno ostal največje turško mesto in največje tržišče, poleg tega ostane tamkaj tudi kafilat. V Carigradu so ostale vse tuje mislije, ki bi jih turški nacionalisti sicer radi imeli v Angori, kjer pa bo najprej treba sezidati poslopja za nje. Do more turška vlada občevariti s zastopniki tujih držav, ima v Carigradu posebnega zastopnika, torej v lastni državi nekakega lastnega konzula, kar je vsekakor zelo neprijetno in zavlačuje vsako občevaranje s tujimi državami.

Poleg vsega vpliva preselitve vlade v Angoro še v drugem pogledu zelo škodljivo na gospodarsko življenje v Turčiji. Gospodarske korporacije, kakor tudi posamezni privredniki bi morali biti mnogokrat v tesnih stikih z vlado; treba se je na njo obrniti za to ali ono. Carigrad je najživahnejše turško tržišče, potovanje Carigrad—Angora pa pože celih pet dni, kajti v Turčiji vlaki po noči ne vozijo. To je vsekakor velika ovira za razvoj gospodarskega življenja.

Pravzaprav pa je gospodarsko življenje zelo mrtvo. Smirna je izgubila svoja prejšnja tržišča Rusijo, Nemčijo in Avstrijo, kamor je izvažala najvažnejša produkta zapadne Maie Azije, smokve in fozine. Tudi industrija preprog nima naročil. Blagovna izmenjava med Carigradom in Malo Azijo je malenkostna, tako da razmere niso ravno rožnate.

Obnova Smirne napreduje le počasi, skoro ni opaziti nikakega napredka. Še manj obnovitvenih uspehov pa je v zaledju Smirne. Morda se bo situacija izpremenila, kadar bodo v zapuščenih in uničenih pokrajinah naseljeni kolonisti, to so mohamedanci iz Grčije. S kolonizacijo se je pričelo sedaj in se bo prihodnje leto še nadaljevalo. Letos bodo preselili 50.000 mohamedancev iz macedonskih obrežnih pokrajin, mohamedanci iz notranosti pa pridejo na vrsto spomladi.

Načrti za obnovo so dobri, zlasti kar se tiče materialne strani njihove izvedbe. Potrebni kolonisti, kakor tudi sploh potrebno prebivalstvo bo dobilo poljedelske stroje, živino, predvsem konje, dalje vozove in podobno kot posojilo. Gradbeni material bodo železnice transportirale po minimalni tarifi, carina na uvoz gradbenega materiala bo znizana, dovoljen bo kredit za nabavo semenja in predvideni so še nekateri krediti za poljedelce, kakor tudi za kooperative.

Ustanavljanje slednjih podpira vlada na vso moč, ker je videla, kako lepe uspehe so dosegle kooperative v Bolgariji. Pri poljedelcih sicer združna misel še ni prodrla v taki meri kakor pri delavstvu in obrtniki, toda prizadevanja vlade tudi tu ne bodo ostala brezuspešna.

Zelo živahno je delovanje pri gradbi novih in razširitvi starih železniških zvez. Le z znano Chestersko koncesijo imajo Turki težave, ki pa niso nepremostljive.

Dohodki uprave državnih dolgov so v zadnjem času zelo občutno nazadovani, kar potrjuje, da gospodarske razmere v Turčiji zaenkrat še niso najboljše. Nasprotno pa se trajno množe izdatki.

Nove neprimke je povzročil zakon o prepovedi alkohola, ki je stopil v veljavo 7. oktobra. Predvsem se pritožuje in zahteva odpomoči delavstvo, ki je bilo zaposleno v alkoholni industriji, ki pa je sedaj radi zabrane alkohola brezposelno. Nepregledno hud gospodarski udarec pa je ta zakon za vinorodne kraje. Za nje pomeni naravnost gospodarski pogin.

Življenje na denarnem trgu pa živahno napreduje. Zlasti v Carigradu, kjer že veselo posluje borza in kjer rastejo vedno nove banke iz tal. Tako bo morda le mogoče, da čez nekaj let ne bo kazala Turčija preočitnih sledov dolgih uničujočih vojn, ki jih je prestala. Veselje do dela je nova država pokazala, treba ga je le še pametno organizirati.

Koliko je plačala Nemčija?

Na to vlezanljivo vprašanje je odgovoril svetovno znani finančni strokovnjak profesor Keynes v londonskem tedniku »The Nation«. Profesor Keynes je avtoriteta na tem polju in njegova sodba je vredna vsega upoštevanja, ali dandanes je — žal — tako, da se strokovnjakov ne vprašuje za mnenje, zato pa imajo glavno besedo politični politiki, ljudje stalnih in menjajočih se predsodkov.

Prof. Keynes opozarja v svojem članku uvodoma, da je naložila versalska mirovna pogodba Nemčiji dvojnó breme ter da se more le en del tega bremena nazivati — reparacije. Velik del teh bremen, ki so za Nemčijo ravno tako občutna kakor reparacije, se po besedilu pogodbe ne sme vpisovati na račun reparacij, na drugi strani pa se pojavljajo po računski metodi, ki jo predpisuje mirovna pogodba, tudi za reparacijske dajatve manjše vrednote, kakor znašajo njih nabavljalni stroški. Iz tega je razvidna silna razpoklina, ki zija med resničnimi stroški nemških dobav ter med vključenim kreditom, ki ga zaračunava reparacijska komisija v korist Nemčije.

Reparacijska komisija cenil vrednost doseženih nemških plačil in dobav na 8,2 milijard zlatih mark (t. i. 190 milijard v gotovini, 1,78 milijard stvarnih dobav in 2,54 milijard kot vrednost državne imovine v pokrajinah, ki jih je morala Nemčija po mirovni pogodbi odstopiti). Od te vsote je bilo vrnjenih Nemčiji po dogovoru v Spaa 39,2 milijonov zlatih mark kot nekaj predplačila na dobave premoga. Vrednosti državnega imetja v onem delu Gornje Šlezije, ki je pozneje pripadel Poljski, še reparacijska komisija ni določila. Keynes cenil vrednost tega imetja na eno milijardo. Nadalje cenil skupno vsoto gotovini, ki so bile izplačane okupacijskim četam in kontrolni komisiji, na 700 milijonov, ravno tako pa ste prešli ti dve korporaciji stvarnih dobav v enaki vrednosti. Tako prihaja Keynes do skupne vsote 10,22 milijard zlatih mark. Delansko pa so nekatere centive reparacijske komisije preizkile. Če bi se obracunavale premogetvne dajatve Nemčije po vsakokratni svetovni tržni ceni, in ne po formalni, ki jo predvideva versalska pogodba, bi se reparacijski račun Nemčije zboljšal v njen prilog za okroglo 1,4 milijardo zlatih mark. Nadalje se zelo razlikujejo centive nemške vlade in pa centive reparacijske komisije o mnogih drugih stvarih. Nemci cenijo premogetvne v Posaariju dva in polkrat tako visoko kakor reparacijska komisija, izročeno državno imetje za polovico višje, o priliki premirja izvršene stvarne dobave cenijo približno na trikratni iznos in vrednost izročene trgovske mornarice na osemkratno njeno vrednost. Pri vsem tem pa se ni treba misliti, da je ena ali druga stranka navdahnjena s hudobnimi nameni. Nemška vlada računa vrednost svojih dobav po tem, kar je blago vredno za Nemčijo, reparacijska komisija pa ocenjuje po vrednosti, ki jo imajo dobave za države zaveznikov. Vsekakor so nekatere stvari s pravičeno ocenitvijo jedva združljive. Tako na primer ocena premogetvnih dobav v Posaariju, ki je v kričnem protislovju s prejšnjimi porušenimi premogetvniki v Franciji. Isto velja o presoji nemške trgovske mornarice, ki se je izvršila po tonažni vrednosti najhujše gospodarsko-depresivne periode, medtem ko je bila v zaveznikih zahtevah glede po Nemcih porušene tonaže zaračunana — narobe — inflacionistična vrednost vojne dobe. Nemčija cenil vse to — vrednost posaarskih premogetvnikov, državno imovino in nemško trgovsko mornarico, dobave za časa premirja — na 15,8 milijard zlatih mark, dočim je reparacijska komisija samo 4,82 milijard. Keynes je mnenja, da se ima pustiti vsaj polovica nemške centive na svoji višini, tako da bi se izcimila diferena 3,08 milijard v korist Nemčije. Tudi bi poskočila vrednost dejanskih reparacij na 14,7 milijard zlatih mark.

S tem pa nemška plačila in dajatve še nikakor niso izčrpane. Prav ceneno je treba pristeti izgube, ki jih je Nemčija utrpela potom prenosa svojih zahtev na dolgovih Avstrije, Madžarske, Bolgarske in Turčije, ker so se ti dolgovci prenesli v korist zaveznikov. Velika je tudi izguba koloni, nadalje konfiskacija nemškega privatnega kapitala v inozemstvu, občutna so plačila v svrhu poravnave privatnih dolgov ter znane »restitutcije«, na čilih podlagi se je izplačevala odškodnina za gotove svojinske vrednote, ki ih je nemška okupacijska razlilstila. Nominativno so znašali dolgovci bivših zaveznikov Nemčije 17 milijard mark, dejansko pa je bila ta terjatev brez vsake vrednosti.

Vrednost državne imovine v Alzasko-Lotarinski, nadalje vrednost kolonij in zaplenjenih ladij (skupno z »restitutcijami« cenil Keynes na 2,5 milijard, vendar pa priznava, da za to trditve ni trdnega oporišča. Likvidacija nemške privatne svojine in plačila za poravnavo nemških privatnih dolgov se cenijo na 11 do 12 milijard, ali to ni izključno nemška izguba; kot izgubo je treba smatrati le oni del, ki ni bil uporabljen za poravnavo nemških dolgov.

Skupno finančno breme, ki je težilo od premirja pa do pričetka poruhrske okupacije na Nemčiji, cenil prof. Keynes na 20 milijard zlatih mark. K temu pride še 6 milijard, ki so se morale plačati za izmenjavo privatnih dolgov. Stevilčno neprimerljivo izgube potom zmanjšanja kredita Keynes ne omenja. Teh 20 milijard pa pomeni, kakor ugotavlja Keynes, že sedaj podvojeno obremenitev nemškega prebivalstva, ki znaša torej dvakrat toliko kot vojna odškodnina, ki jo je plačala Francija po letu 1871, če primerjamo število prebivalstva, bogastvo obeh dežel in medtem nastalo spremembo vrednosti plačilnega sredstva.

× Kovan denar v Romuniji. Tekom meseca februarja bo izdala romunska vlada kovan denar. Novi denar bo zlitina niklja in bakra. Izdali bodo za 50 milijonov lejev novcev po 2 leja in za 100 milijonov lejev novcev po 1 lej.

Drobne vesti.

INDUSTRIJA.

× Zveza dalmatinskih obrtnikov. V Splitu se vrše priprave za osnovanje Zveze dalmatinskih obrtnikov. Najprej se bodo organizirali obrtniki po mestih, potem pa se bo izvedla organizacija obrtnika tudi v pokrajini.

× Nova tovarna tkanin. Ministrstvo za trgovino in industrijo je dovolilo osnovanje deniške družbe tovarne finih volnenih tkanin v Paračinu. Osnovni kapital nove tovarne bo znašal 5 milijonov dinarjev.

× Nova najdišča kaolina v Romuniji. Blizu Orsove v Romuniji so našli velike sklade kaolina. Poseben konzorcij bo zgradil v bližini tovarno porcelana.

× Izvoz žive živine iz Romunije je romunska vlada zabranila in dovolila samo izvoz zaklane živine in predelanega mesa. Taka odredba bi bila potrebna tudi v naši državi.

× Produkcija plzenskih pivovarnic leta 1921. Vseh pivovarnic na Plzenskem je bilo 1. 1921 v obratu 74, v katerih se je proizvedlo vsega vkup 1.025.891 hl piva. Za izvoz po navedili 40.415 hl specialnega piva.

× Elektrifikacija slovaške dežele. V poslednjih petih letih je elektrifikacijsko delo na Slovaškem jako napredovalo — dasi teren ni tako pripraven da bi se bili elektrifikacijski črtezi gladko izvršili. V letošnjem letu so se ustanovile naslednje centrale: Osrednja slovaška elektrarnica in dr. v Banjski Bistrici, Zapadnoslovaška elektrarnica in dr. v Bratislavi; Iskra, delniško društvo v Holici; Severozapadna elektrarnica in dr. v Turčanskem Sv. Martinu. V Komarnu se bo ustanovila Južnoslovaška ter v Košicah Vzhodnoslovaška elektrarnica. Do konca julija prihodnjega leta se ima izvršiti elektrifikacija Trnave. V Senicah so kupili od Esterhazyja elektrarno umetnega mlina in jo določili javni porabi. Rečena centrala bo spojena z elektrarnico dinamičnih podjetij v Bratislavi in na ta način bo mogoče preskrbeti občine, ki leže v okolici Bratislave, z električnim tokom. Omeniti moramo tudi električno centralo v Donavski Sredi, ki se bo gradila v bližnji prihodnosti.

TRGOVINA.

× Izvoz sliv. Do sedaj je bilo izvoženih iz naše države 670.000 centov suhih sliv v vrečah in 100.000 centov etviranih sliv letošnjega pridelka.

× Bosanske sljive se izvažajo letos večnoma v Holandijo. Letina je bila letos zelo dobra. Komisije za izvoz sliv so predlagale dosega 2 in pol milijona kg suhih sliv v izvoz.

× Zlne cene na Češkoslovaškem. V oktobru so notrali na praški produkti borzi sledeči povprečni tečaj: pšenica 173 čsl. kron, rž 120 in ječmen 121 čsl. kron.

KMETIJSTVO.

× Živinski selmi v Mariboru so zopet dovoljeni za ves mesec.

× Letina krompirja v naši državi. Po podatkih ministra za poljedelstvo je bilo letos nasajenega 216 tisoč hektarjev polja s krompirjem. Letina krompirja je znesla letos 10 milijonov metrskih centov. Največ je bilo krompirja na Hrvaškem in v Slavoniji in sicer 4 milijone metrskih centov.

× Komasačija zemljišč v Hrvaški in Slavoniji je povzročila med prebivalstvom mnogo nezadovoljstva. Radi tega so se pri zadržali obrnili na poljedelskega ministra, da ukrene potrebne. Kar je tudi obljubil.

× Vinogradništvo v Hrvaški in Slavoniji. Hrvaška in Slavonija imata približno 36.850 ha vinogradov z ameriško trto in 9850 ha vinogradov domače trte. Ti vinogradi pridelajo letno približno 1.500.000 hl vina.

DAVKI. — CARINE.

× Carinarica v Metkoviću. Generalna direkcijska carin je odredila, da se pretvori carinarica I. reda v Metkoviću v carinarico II. reda.

× Carinska skladišča v Beogradu. Finančno ministrstvo je odobrilo potreben kredit za zgraditev carinskih skladišč na kolodvoru v Beogradu in v beografski luki. Ta skladišča bodo zgrajena iz železobetona in kamena, da bo blago v njih popolnoma varno tudi pred požarom in drugimi elementarnimi neizgodami.

DENARSTVO.

× Finačni odbor. Sekcija finančnega odbora dela intenzivno na predlogu proračuna za prihodnje proračunsko leto. V nekaj dneh bo dokončala svoje delo in poslala poročilo plenumu finančnega odbora, ki bo na podlagi tega poročila podal referat skupščini. Prva sekcijska je zaključila danes polpodne proračun ministrstva za notranja dela. Druga sekcijska je dovršila pretes budžeta ministrstva za izenačenje zakonov in za konstituantno. Budžet tega ministrstva je reduciran na polovico, tako, da je ostalo samo toliko kredita, kolikor ga je potrebno za likvidiranje tega ministrstva. Danes poravnane je prva sekcijska zvela v pretes proračun ministrstva pošte in telegrafa. Druga sekcijska je zvela v pretes budžet ministrstva za zunanja dela, tretja sekcijska pa proračun ministrstva sabsracija.

× Dolgovi Črne gore. Dolgovci, ki jih je napravila med svetovno vojno Črna gora, da vzdrži svojo vojsko, znašajo 17 milijonov frankov. Te dolgove je morala prevzeti naša država.

× Nove tarife za vožnjo s poštini avtomobili. Poštino ministrstvo je predpisalo novo tarifo za prevoz potnikov s poštini avtomobili. Ta tarifa velja od 15. oktobra. Za vsako osebo in km se plača po novi tarifi 2 Din, za prilago pa za vsaki 10 kg od 1—25 km 5 Din, 26—50 km 8 dinarjev, 51—75 km 12 Din, 76—100 km 15 dinarjev.

DOBAVE.

× Dobava zabojev. Pri upravi državnih monopolov v Beogradu se bo vršila dne 24. novembra t. l. ofertalna licitacija glede dobave 2000 zabojev iz mehkega lesa. Predmetni oglas z natančnejšimi podatki je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava dekstrina. Pri ravnanstvu državnih železnic v Subotici se bo vršila dne 24. novembra t. l. ofertalna licitacija glede dobave 6000 kg dekstrina. Predmetni oglas je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

× Dobava firneža in sikativa. Pri ravnanstvu državnih železnic v Subotici se bo vršila dne 24. novembra t. l. ofertalna licitacija glede dobave 2500 kg firneža in 200 kg sikativa. Predmetni oglas je z natančnejšimi podatki je v pisarni trgovske in obrtniške zbornice v Ljubljani interesentom na vpogled.

Nekaj o strahovih in duhovih.

Ko sem bil jaz še otrok, je v ribniški dolini priprosto ljudstvo — drugače pravzaprav itak ni bilo! — še prav živo verovalo v razne strahove in duhove. Tudi vera v copernice še ni bila popolnoma izginila. Da, celo o »Intervnu« je še kdo znil, ki je domoval za Stenami v Veliki gori, se dvignil od časa da časa v višavo ter preletel polje v smeri proti Mali gori, uničujoč vse pred sabo, dokler niso naposled postavili sredi polja kapele sv. Marije, katere se je ustrašil tako, da ga ni bilo videti več na izpregled. O strahovih in duhovih pa je bilo pripovedk vse polno in ni ga bilo večera in ni je bilo v zimskem času hiše, da bi se ne bilo pripovedovalo, kaj je ta ali oni videl, kako se mu je prikazal kak rajnik, kako ga je videl o belem dnevu — da, celo ob belem dnevu! — hoditi po svojem polju, po svoji hlosti ter tarnati in tožiti. Največ duhov pa se vidi seveda ponoči med enajsto in tretjo uro jutraj oziroma od enajste ure zvečer pa notri do tja, da k dnevu zavzorni.

Pravzaprav je nekak razloček med strahom in duhom. Sicer je vsak duh kakaga rajnika, ki blodi okrog, strah, ker se ga ljudje pač bojijo, ni pa treba, da bi moral biti vsaki strah duh kakaga človeka. Strah je lahko tudi sam peklenski. Duh je ljudem vedno nekaj bolj ali manj znanega, ljudje vedo točno povedati, kdo od umrlih »hodi nazaj«, navadno tudi, zakaj ga je zadela ta kazen, da nima počitka v grobu. Ko je umrl ribniški dekan Holzapfel, so ga videli prihajati v podobi kozla včasih po dnevi, še večkrat po noči. Zakaj baš v podobi kozla, tega mi ni mogel nihče razložiti, pač pa ni nihče dvomil o vzrokih, zaradi katerih je moral tolikrat iz svojega groba. Mož je bil namreč v življenju trdega srca. Posojeval je denar na visoke, oduševale obresti, ki jih je iztirjal brez usmiljenja. Zapustil je sicer vse svoje veliko premoženje v dobrodušne namene, a potončenih je bilo zaradi njegove trdosrčnosti toliko bridkih solza, da dobri namen, kateremu je naklonil svoje bogastvo, nikakor ni uravnovesil krivice, ki jih je storil, vsled česar je moral na ta način delati pokoro, da se je prikazoval v nečloveški podobi svojim župljanom.

Strah, o katerem se ni vedelo, je li nemirni duh kakaga mrtvega, ali kaj drugega, je bil takozvani »podkovani strah«, ki je v moji rojstni vasi dolgo časa bega ljudi. Za mojih časov se sicer ni več pojavljal, a bil je ljudem še v živem spominu in moj oče je večkrat pravil o njem. Podkovani strah pa so mu rekli zaradi tega, ker je imel neznanstveno trdo hojo in mu je kar živnenkalo pod nogami. Sredi moje rojstne vasi so bile v tistih časih tri ožage — zdaj je menda samo še ena, ki pa je veliki vasi baš tako malo v okrasek, kot so ji bile prej tri — tj. peči, ki so v njih ožigali lončeno robo. Pred ožigami je bilo kajpada cele kupe črepin od ubite posode. Tunkaj je imel podkovani strah najraje svoj ples. Prilomskati je in stopal toliko časa semintja po črepinah, da je bilo vse zdrobljeno v prah. Tisti pa seveda, ki so bili v ožagi, so se tresli in Boga prosili, da bi jih obvaroval nesreče. Neka posebnost podkovane strahu je bila ta, da ni mogel nihče povedati o njem, kakšen je. Čul ga je marsikdo, videl nikoli nihče. Največkrat ga je slišal seveda ponoči čuvaj. Zdaj je bil za njim, zdaj pred njim, ko je korakal po vasi in pel tisto prelepo o sv. Florijanu, lomstenje je čul zdaj za sabo zdaj pred sabo, videl pa nikoli nič. Ni čuda, da so mu vstajali lasje po koncu.

Izmed onih, ki so »nazaj hodili«, je bil najbolj poznat in, rekel bi, popularen, Lovrenčev stari.

Lovrenčeva hiša je stala, oziroma še stoji, samo da ima zdaj nemara drugo ime, ob severnem koncu vasi. Enonadstropna in čedno zidana je veljala dolgo časa in sicer po pravici za najlepšo hišo v vasi. Ob ostrih ozadiju se je nahajala v tistih časih klet — kajti pri Lovrenčevih so imeli gostilno — poslopje ki služi dandanes nemara drugim namenom, za tem poslopjem gori v hrib pa se razprostira še danes obsežen vrt. Hiša sama in vse okoli hiše, tako zlasti tudi gospodarsko poslopje, je pričala, da je pri Lovrenčevih premoženje doma. Premoženje pa si je bil pridobil stari Lovrenčev, ki bo tu govor o njem, s konjsko kupčijo, ki je v tistih časih jako cvetela v ribniški dolini. Konjski trgovci so bili vedno na potu. Zdaj so hodili po Turškem ali po Ogorskem, kjer so kone kupovali, zdaj po zgornji Italiji, kjer so jih z velikim dobičkom prodajali. Tako je šlo vse tako dolgo dokler se niso Italijani izpametovali in šli sami v svet, konjev iskati oziroma dokler jim ni železnica nudila prilike za to.

Lovrenčev stari je bil ponosit mož, k se je ob nedeljah in praznikih nekoliko po tuje oblačil. Kakor je pač videl v Milanu ali Turinu, ali kjerkoli že na Laškem. Imel je enega samega sina, ki mu je zagrenil življenje s tem, da si je izbral za nevesto dekle, ki je on ni maral.

Bila je sicer lepa, a neimovita in to ga je peklo. Ko se je začel torej sin ženiti, so bili med njima hudi nastopi. A sin se ni vdal, ampak je ostal pri svojem sklepu. To je starega tako razljutilo, da je izrekel nekoč grozno kletev nad sinom in njegovo izvoljenko ter se zarotil, da niti po smrti ne bo dal miru, ako bi imela priti v njegovo hišo ženska, ki je on ni hotel. Nemara je bila jeza vzrok, da se je nekega dne hipoma zgrudil in umrl. Par mesecev pozneje se je sin po svoji glavi poročil, dasi mu je tudi mati branila. Komaj pa je bila nevesta v hiši, so se začeli nočni obiski starega. A niso ga videli samo domačini. Kmalu ni bilo človeka v domači in v sosednih vasi, ki bi ga ne bil videl tuintam sredi noči. Nešteto dogodilja sem čul pripovedovati, a od tistih časov je dolgo, prišel sem z doma in ni čudno, da se spominjam samo še na nekatere, ki naj jih tu povem. Nekoč je stalo pred hišo par vozov, naloženih s polnimi sodi. Pred ta dan niso mogli spraviti vina v klet in imelo je torej počakati na vozu do drugega dne. Prilika je bila lepa, dalo se je po ceni priti do dobre kapljice in tako sta se zmenila dva prebrisana tička, da potegneta pomoči nekaj bokalov vina iz soda. A komaj sta se bila lotila dela, že jo je primahal v svojih belih hlačah in visokem klobuku, — videli so ga vedno v taki obleki — od ene strani, kjer je bilo pokopališče in že od daleč jima je pretil s palico. Dasi je odšel torej srt s sinom na oni svet, vendar ni trpel, da bi mu kdo kradel in škodo delal. Ona dva pa sta se spustila seveda v tek v nasprotno smer. Najbolj čudno pri tem je bilo, da sta tatova sama pripovedovala svojo nezgodo. — Rajnkega kanonika in poslanca Kluna oče se je bil nekoč zakasnil nekeje in šel je še le okrog polnoči proti domu iz Dolenjevst v Pristavo. Bil je že mimo Lovrenčeve hiše, a ko pride na most, ki veže obe vasi, vidi nenadoma svojega mrtvega tovariša in prijatelja pred sabo. Molil mu je desnico nasproti, on pa je seveda ni sprejel, ampak je hitel, kolikor so ga nesle noge, proti domači hiši. Ko se je ozrl potem skozi okno, je videl, kako stoji pod oknom in mu preti s povzdignjeno roko... Še bolj čudne stvari so se go-dile seveda doma. Začuli so sredi noči nenadoma hudo krkanje na hišna vrata. Spali so vsi v prvem nadstropju, gospodar s svojo mlado ženo in obe dekli. Ker ni bilo miru, sta dekli vstali in šli gledat na hodnik, kdo je. Ožrli se doli, sta videli stati pri vratih človeka, ki se jima je zdelo, da hoče v hišo. Bilo je pozimi in hudo je snežilo. Ker sta se bali, da bi ne zmznili, je stopila ena dekla doli in odprla vrata, toda videla ni nikogar. »Kam je šel?« je vprašala ona gori. »I sam poleg tebe stoj!« Tedaj pa sta se obe spomnili, s kom imata opraviti. Vrata so se zaloputnile in dekla je pribežala na pol živa navzgor. Ampak kadar je počel tako, je zbijal menda samo šale. Kajti drugkrat mu ni bilo treba nič vrat odpirati, prišel je skozi zaprta vrata v hišo. Najbolj čudno je bilo z neko uro. Po dnevi ni nikoli šla. Razni urarji so jo imeli v rokah, pa nobeden jo ni mogel popraviti. A komaj je odbilo enajst ponoči, pa je začela tiktakati. Vso noč tako. Pre-našali so jo iz ene sobe v drugo, a bilo je povsod eno in isto. Šla je, dokler ni oznanil dneva zvonil. Bili so prepričani, da jo hodi on navijati. — Moja mati je bila bližnja sorodnica in prijateljica lepe žene, zaradi katere je bil stari Lovrenčev izrekel usodno kletev. Sam sem slišal, ko ji je ta pripovedovala: »Sinoči nas je zopet obiskal. Moj mož je bil že v postelji, jaz pa sem se klečala in molila, ko se je pridrsal po hodniku. Upihnila sem brž luč in legla. Pa so se odprla vrata in stopil je notri. Šel je enkrat ob njegovi, enkrat ob moji strani, potem se je ustavil ob vnožju postelje in jo tresel tako, da bi bila kmalu oba na tla popadala. Potem jo je pa zopet oddrsal.« — »Pa se ga nič ne bojš?« — »Nič! On se ga boji, jaz pa čisto nič! Srečala sem ga že na hodniku, pa se mi je kar izognil.«

No ampak tista kletev je čudno običajna na hiši! Tragedija za tragedijo se je odigravala pod njeno streho in zd se, da kletev lepi na zidovju in da še zdaj ukinjuje, ko so v hiši že davno povsem tuji ljudje. Še ni menda leto dni, ko so časopisi poročali o tragičnem slučaju, ki se je pripetil v tej hiši. Zavedlo bi me predaleč, ako bi hotel še o tem govoriti. Povedati sem hotel samo nekaj duhovih in o strahovih, ker so taki časi, da ljudje stopat radi slajšo in razmišljujejo o takih stvareh.

— Mlada Ahasverja. V Pariz sta dospela dva Nizozemca, Bern Rigken in B. Osendarp, ki sta se l. 1921. odpravila na pot peš okoli sveta, da bi si prislužila malenkost 200.000 forintov. Oba skitkala sta doslej prehodila Nemčijo, Rusijo, Avstrijo in Belgijo. V Parizu ostaneta pet dni, potem pa hajdi naprej proti Lyonu in Marseilleu. Še štiri dele zemlje morata prekolovratiti. Njiju romanje se konča l. 1927.

Zanimivosti.

Il padre Pio.

Zadnje čase se v Italiji mnogo govori o očetu Piju, ki nosi stigmatu Frančiška Asiškega in dela čudeže. Cerkev ga sicer po strani gleda in ga je odposlala v oddaljen samostan v južni Italiji, češ, da opravlja nepostavno zdravniško. Padre Pio je že zelo prileten, povsem anormalen možak. S trajnim postom in molitvijo se mu je posrečilo doznati podzavestne pojave. Kot ozdravljivalec ima velikanski krog vernikov. Njegovo lečenje izvajajo učejaki iz sugestije.

Stari frančiškan je dobival dan na dan nešteto posetov, poslušal pritožbe obiskovalcev, jih izpovedoval in jih odpravljaj s pripombo: »Vrni se domov, tam boš pa našel odgovor na svojo prošnjo.« In čudno, odgovor zatrdno pride. Neki laški zdravnik je pravil dopisniku »Eclaira« 14. oktobra: »Potoval sem z gospo, trpečo za razjedlim lišajem (lupus) na lice. Vračala se je v Floreco z obiska pri patru Piju; čim bolj smo se bližali mestu, tem bolj je ginila kožna tuberkuloza, in v kratkem so se razgubili vsi sledovi. Zdravnik je dostavil: »Pomenkoval sem se o zadevi s tovariši, ki so se zanimali za tajnostnega redovnika ter ugotovili, da je telesna toplota tega meniha povsem anormalna, precej nad poprečno; život je jako raztrpan; kar se tiče stigmatičnih brazgotin, res obstojijo. Čuete še to neobičajno, pa resnično zgodbo s tem prečistim možem. Kolar iz florenške okolice, čigar žena je болоvala za oteklino, podobno raku, se je v gostilni izrazil, da bo menihu zlomil vrat, ako mu ne ozdravi soproge. Prišedšemu v patrovo celico je rekel čudodelnik: »Čemu mi hočeš zavrti vrat? Želiš, da bi ti žena ozdravela? Odrini proti mestu, tri milje odtod dobiš moj odgovor.« Tri milje daleč od samostana se kolariju prevrne voz in ga ubije. Istočasno mu je tudi bolna žena izdihnila. Takšna so dejstva, ki se čakajo razlage.

Odkritje Amerike pri vlakcu.

Naš sosed Jaka je kaj pozabljen možak. Zato je bil najbolj nesrečen, če je moral v mesto po opravkih, pa je vedel v naprej, da bo pozabil ime žlice, kamor ima iti, ali pa hišno številko in jo je potem med tihim preklinjanjem, pa tudi molitvami iskal na vse mile načine. Nič čudnega ni potem, da je imel tak strah pred imeni, alj celo številkami. Da vam povem, kaj se mu je zadnjič zgodilo, ko se je peljal v glavno mesto po nujnih opravkih. Jaka je stokal v železniškem vozu od jeze in je komaj čakal prihodnje večje stopaje, da bi si mogel ugasti žepo s požikom hladilne, pa tudi krepilne kapljice. Ko pride na postajo, kjer je imel vlak 20 minut postanka, jo je hotel jedrno ubrati v restavracijo, pa se je spomnil, da bi bilo dobro zapomniti si številko voza, da bi ga potem lahko našel. Hm! Voz je imel sicer veliko številko 1492, toda kako naj si jo Jaka zapomni!

Ko tako ogleduje vagon z vseh strani, ga pobara prilazen gospod, kaj mu je. Pa mu pove naš sosed, kako in kaj in da ne ve, kaj bi dal, da bi si mogel zapomniti številko voza. Gospod ga dobrodušno potrepelje po rami in mu reče, da to ni nobena umetnost. Naj si le zapomni letnico odkritja Amerike, pa bo takoj imel svoj vagon.

Veselo jo je Jaka pobralsil v gostilno in si privezal v naglici želedec in dušo. Ko pa je vratar vedno bolj energično vabil ljudi, naj zasedejo svoje prostore, se napoti naš znanec zmagoslavno k vlakcu, češ sedaj mi ne uide, saj vem številko voza.

Pa glej ga hudinam! »Kdaj je že odkril Kolumb Ameriko?« Jaka se v silni zadregi popraska za ušesi in bega od enega konca vlaka do drugega in roti sprevidel, kaj naj mu za božjo voljo pove, kdaj je Kolumb odkril Ameriko. Ta ga pogleda in si misli, da se je revežu v silni vročini najbrže zmešalo. Ko mu ta ne ve dati odgovora, se obrne revež do sopotnika z isto prošnjo, in potem tako dalje. Jaka je tarna in stokal in prošil ljudi, kaj se ga vendar usmilijo in mu povedo, kdaj je bila odkrita Amerika, sicer mu je obupati, ker ne bo mogel pravočasno plačati davkov in ga bodo rubili in mu prodali edino kravico, ki jo ima v hlevu.

Eni so se mu smejali, drugi ga pomilovali, tretji mislili, da je prifrknjen in da jih ima za norca in sploh, kaj ima v ak opraviti s Kolumbom in odkritjem Amerike. Naš prijatelj pa se je malone lokal in stikal ob vagonih in prošil celo postajnega načelnika, ki je iz radovednosti pristopil h gruči, ki se je nabrala okrog reveža, naj mu vendar kot najvišji dostojanstvenik na kolodvoru pove, kdaj je Krištof Kolumb odkril Ameriko, da se more peljati naprej. Gospodu postajnemu vsemogočnemu stvar sicer ni bila preveč jasna, v kakli vročini zvezel je z odhodom vlaka, ki bi že bil moral odpeljati, da se ni nabrala takšna gneča okrog Jake, pa ga je le vprašal, zakaj bi to rad vedel in ravno sedaj.

»Vejo g'spud, zetu, k' je fu numara moj ga vagona!«

Splošen grohot. Najbolj pa se je smejal naš Jaka, ki se je rešil iz grozne zadrege in se ob neprestanem zahaľevanju postajnemu načelniku v zadnjem trenutku skobacal v svoj voz št. 1492.

Poljub pri raznih narodih.

Največji sovražniki poljubov so med vsemi narodi gotovo Japonci, ki najstrožje cenzurirajo tudi filmske scene, pri katerih pride na vrsto poljubovanje. Ravno tako ne priznajo raznim publikacijam, v katerih se piše o poljubovanju. V državi Connecticut v Severni Ameriki je poljubovanje sploh pod kaznijo prepovedano. Vsakogar, ki ga zasajo pri tem poslu, kaznujejo najstrožje. V Belgiji so v teh ozirih tudi zelo strogi. Nedavno sta se pred odhodom vlaka dva novoporočenca poslavljala in se pri tem poljubila. Policija ju je na licu mesta kaznovala z denarno globo 75 frankov. V Ameriki v New Yorku tega niso prepovedali, ampak so si pomagali drugače. Zgradili so za različne »cmokarie« poseben oddelek v notranjosti kolodvorskega poslopja. Na bavarških postajah je poljubovanje prepovedano, baje iz vzroka, da bi tega ne začeli zlorabljati železniški nastavljenici.

In o izvoru poljuba? Pripovedujejo, da ga je iznašla neka škandinavska princeznja in poučila v tej stroki nekoga saškega trgovca, ki ji je pa moral obljubiti, da ga ne bo nikomur izdal. Toda srečni Saksonec se ni mogel dolgo časa zdržati, ampak ga je kmalu poslal v svet.

Telesne kazni pred francosko revolucijo.

V časih pred francosko revolucijo so bile v Franciji v navadi še občutne kazni, ki so se delile na različne načine, ki se je pa vršilo po gotovem predpisane ceremonijeli. Obsojeni si je moral sam izbrati moža, ki je izvršil nad njim kazen. Ta je najprej vprašal obsojenca, če je častivreden mož in ta je moral odgovoriti, da je. Nato je povedal izvršitelju kazni, da mora imeti častivreden mož toliko in toliko pačev, lakajev, psov in sokolov. Obsojenec je moral vedno pritrdjevati in za vsakega pača, za vsakega lakaja, psa in sokola mu je odšel eksekutor po en udarec s topo stranjo sulice. Nato ga je vprašal, koliko stolpov ima njegov grad. Ko mu je ta odgovoril, da ne ve, so ga zopet toliko časa tepli, da se je spomnil, koliko jih ima. Končno so mu odšli še toliko udarcev, kolikor je bilo kraljevih princev, dvornih maršalov in oficirjev pri kraljevem polku. Med tem delom pa je eksekutor venomer govoril sledeče: Čast Bogu, kralju pokorščino, tebi vse, a meni nič. Drugi način kazni je obstajal v tem, da so zaprli obsojenca v samotno celico, kjer je moral z boso nogo stati na ostrem kamnu. Tudi za tega so imeli poseben izrek. Nadaljni način kazni se je izvršil na tkzv. lesenem konju. Obtoženca so dvignili na visoko deblo, katero je moral zajahati kakor konja. Nato so mu pa na vsako nogo navezali po eno topovsko kroglo, obe enako težki, da se niti ganiti ni mogel vsled njihove teže.

Kadar jaz umri bom.

»Dente me v črni grob, liter na grob«, si želi slovenski dobičkar. Neki Lah iz Vidma, prijatelj glasbe, pa si je v oporoki izgovoril, naj mu za pogreb-nico svirajo jazzband pod vodstvom njegovega prijatelja Piguara. Ko so za rakvijo pričeli godci izvajati napev za foksotro, se je blazna strast polotila množice, ki je kar na cesti začela ple-sati. Redarju, ki se je zdel reč pohušljiva in zapeljiva, so pogrebi ugovarjali, češ, da izvršujejo pokojnikovo poslednjo voljo. »Pa vsaj naj igrajo z drugimi ritmi«, je moleddoval stražnik. Piguar je slišal. In sprevod se je na-prej pomikal ob počasni mrtvaški ko-račnici istih foksotro. Veseli Pavliha pa se je moral od žalosti obračati v svoji krsti.

— Milo za drago. Komu nista znana ona slovenska zafkljivca, ki sta ume-la tako sijajno navajati Koseskega? Prvi pokaže prijatelju na plešo, češ: »Kaj bliska se v jasnem?« Drugi pa potrkata tovariša po glavi, rekoč: »Kaj votlo doli...« Enako sta se znala zaf-kovati Zola in Barbey d' Aureilly. Ne-koč je ta pisal: »Kadar stoji g. Zola pred svojo stekleno omaro, sanjari o Lemanskem jezeru.« Zola pa je odgo-voril, namigavši na siromaštvo našega kometabla: »Kadar stoji g. Barbey d' Aureilly pred Lemanskim jezerom, sanjari o omari z zrcalom.«

ROIFA
NAJBOLSI
PISALNI STROJ BREZ
BARVNEGA TRAKA!

Na mesečne obroke po 250.— Din pri
L. BARAGA — Ljubljana
ŠELENBURGOVA ULICA 6/I.

Šah.

Kdo je izumil šah, o tem dandanes še ne moremo z gotovostjo povedati. Za enkrat je gotovo samo to, da je ta igra prišla z vzhoda. Homer, ki opeva grška junašva pred Trojo, namiguje, da je Palamed izumil neko novo igro in je z njo kratkočasil grške junake, kadar med obleganjem Troje niso imeli nikakega dela. Toda iz teh namigavanj še ne sledi, da bi bil to igro izumil Grk, kakor tudi ne iz porcelanastih plošč starih že nad 4000 let, ki so jih našli v Egiptu, ne sledi, da so jo izumili Egipčani. Gotovo je, da je igra prišla z vzhoda in sicer je perzijskega ali indijskega izvora. Na zapadu je bila ta igra v splošnem nepoznana do križarskih vojn. Po tem času se je pa polagoma začela udomačevati v Franciji, kjer je o tej igri nastalo mnogo epizod in pripovedk. Ena takšnih je tudi ona o kraljici Ivorini in Hugo-nu iz Bordeauxa. Kraljica Ivorina je po-zvala, da igra z njo šah. Hugona iz Bor-deauxa, Med igro se je pa kraljica zaljubila v tega viteza in vsled tega izgubila igro. Ker je bil pa Hugo boljši šahist, kakor pa znal igrati zaljublene vloge, je uvidel, da ni zmagal v igri vsled svoje spretnosti, ampak je vsled raztresenosti kraljice, je odšel in se ni nikdar več povrnil.

— Ahehn. Slavni ruski šahist Aleksan-der Alehin, ki odhaja te dni v Ameriko, da se spoprime z ameriškim mojstrom Jožefom Pavlom Capablancom za svetovno prven-stvo, ima jedva 31 let. Že od svelega 16. leta ima znaten sloves, saj je 1909 odnesel prvo ceno pri narodnem turnirju v Petro-gradu, navzlic vojni je zmagal že v 8 tur-nirjih ali oficijelnih mačih. Spetoma se je ustavil v Franciji, adoptivni svoji domovini, in v Parizu igral 54 partij obenem; od teh dobil 44, neodločenih 7, izgubil 3.

SAH.

Rešilve v »Jutr. Nov.« z dne 4. 11. 1923. Naloga št. 1:

Beli: Kh1; Tf2, b3; Lh3;
Črni: Kh7; Dg6; Lc8, d4;
Rešitev: Beli izsilil remis sledeče:
1.) Lh3—f5, Lc8—f5; 2.) Tf2—h2+, Kh7—g7; 3.) Th2—g2, Lf5—e4; 4.) Tb3—g3, Dg6—g3 — s patom!

ali
3.) Lf5—g4; 4.) Tg2—xg4, Dg6—g4; 5.) Tb3—g3, Dg4—g3 — pat!

Naloga št. 2:

Beli: Kh1; La7; Bc; b6, e5;
Črni: Kh3; Lf6; Bc; a4, b7, g7;
Rešitev: Beli skuša doseči remis z:
1.) e5—f6, g7—f6!; 2.) La7—b8, a4—a3, 3.) Lb8—h2, a3—a2?; 4.) Lh2—g1, a2—a1; 5.) Lg1—d4, La1—d4 pat. —
(1.) a4—a3?; 2.) f6—g7, a3—a2; 3.) g7—g8—D, a2—a1—D+; 4.) Dg8—g1 in beli dobi.)

A črni zamore remis preprečiti sledeče:
3.) Kh3—g4!; 4.) Lh2—g1, Kc4—f3!; 5.) Lg1—d4, f6—f5; 6.) Kh1—g1, Kf3—e2. —

Naloga št. 3:

Beli: Kh4; Tf5; Ld5; Sc7;
Črni: Kh4; Lf3; Bc; b3, d2, e4;
Rešitev: Beli izsilil remis sledeče:
1.) Sc7—a6+, Kb4—a3 (c3); 2.) Ld5—b3, Kc3—b3!; 3.) Sa6—c5+, Kb3—c2, c4. ali poljubno; 4.) Sc5—e4, d2—d1—D; 5.) Tf5—c5+, Kb3; 6.) Tc5—b5+, Kb3—a3, 7.) Tb5—a5+, Ka3—b4; 8.) Ta5—b5+, Kb4—c4; 9.) Tb5—c5+, Kc4—d4 (ozir.: K—, večni šah!); 10.) Tc5—d5+ — remis!

ali
4.) Lf3—e4; 5.) Tf5—f1 (f2) itd. ali

2.) e4—e3; 3.) Tf5—f3, Kc3—b3; 4.) Tf3—c3+, Kb3—c4; 5.) Tc3—e4+, Kc4—c3; 6.) Te4—e3+, Kc3—d4; 7.) Te3—e8 — remis! —

— Telepatija. Angleška trgovska ladja Serge se je meseca avgusta v zalivu Umbertu zadelo ob drugo ter se v kratkem potopila, tako da se je mošvo s težavo rešilo. Žena enega izmed častnikov na Sergeu, stanujoča v Hullu, je v snu doživela prikazen o ne-zgodi. Preverjena, da se je pogreznila ladja, kjer je bil nje mož, je takoj za-rana odhitela v pisarno broderske druž-be ter podrobno popisala svoj privid katastrofe. Družba je zvečer dobila ob-vestilo: vsi dogodki so se bili zgodili natanko tako, kakor jih je gledala ofi-cirjeva soproga v sanjah... Katero tele bi še zanikalo telepatijo?

Pisalni stroji, potrebščine itd.
Mehanična delavnica
(popravljalnica)
LJUBLJANA
Šelenburgova ul. 6/I.
L. Baraga.

Vedno zadnje novosti
SAMO
Šelenburgova ulica 3
GRIČAR & MEJAČ.

THE REX Co,
LJUBLJANA.
TELEF. ŠT. 265 INT. GRADIŠČE 10.
Litografični papir.

Socijalna politika.

Doneski k administraciji socijalno zavarovalnih zavodov.

III. Uradništvo.

(Konec.)

Ko je bilo treba ob prevratu nacionalizirati socijalna zavarovanja, ki so bila razum okrajnih bolniških blagin vsa v nemških ali italijanskih rokah, smo stali pred problemom: odkod vzeti strokovno izvežbanih moči? Kar je bilo Jugoslovanov po avstrijskih zavodih raztresenih, si lahko preštel na prstih svojih rok. In vladalo je že precejšnje veselje, ko so se saj vsi ti Jugoslovani prijavljali; sprejeti so bili z odprtimi rokami na podlagi golega dejstva, ker so že služili v takih zavodih, tako da dalje sploh nismo stajali vprašani, od katerih bi bila nekatera precej interesantna, n. pr. kako so službovali, ali in v koliko so se pred prevratom čutili vsaj Slovane! Bilo jih je pač malo, in hiteti je bilo treba, da smo pritegnili nove in domače moči, ki se jih po končani vojni, posebno vsled italijanske okupacije Primorja, ni manjkalo, ki pa jih je bilo treba še-le uvajati. Nekaj izvežbanih sil so nam kot učitelje posodile dunajske zavarovalnice, nekaj domačih novincev smo poslali pa sami v inozemstvo — žal, da so se premnogi od teh po končani vežbi zopet umaknili in si izbrali druge poklice. Razlogov za to se ne mislimo dotikati, dasi so zelo zanimivi in tehnični za tiste, ki so se umaknili. Razmeroma najljubši položaj je bil pri bolniškem zavarovanju, vendar je pa tu centralizacija, izvedena fakrat, povzročila nekaj, kar centralizacije ne bi smele, namreč potrebo po večjem številu uradništva. Ker so bile povrhu tega bolniške blaginje v rokah delavske, ali bolje socijalističnih strank in stranic, se je iz principa, da teoretična izobrazba še ni vse, uveljavila praksa, da teoretična izobrazba sploh ni nič; iz izjeme se je napravilo pravilo, iz pravila izjema, in čim višjo šolsko izobrazbo je imel kompetent, tem preje je podlegel konkurentu-delavcu, profesionistu, ki je hotel v takratnih časih visoke konjunkturi začeti uradniško kariero. — Kakor nam je torej prevrat vrzel socijalne institucije v naročje, tako nas je tudi prisilil, da nismo osobja izbirali preveč rigorozno.

Vendar je po malem le šlo in iz najheterognejših elementov sestavljeni današnji kader je prvini, zelo primitivnim zahtevam kolikor toliko ustrezal. Na hitro sapa pridobljena praksa, mimogrede oddani nasveti inozemskih večakov, ki so medtem že odšli, zlasti pa neprecenljiva pomoč in skoro bi rekli — očetovska skrb našega avtoriziranega zavarovalnega tehnika g. Rade Matjašiča, ki je v Beogradu oral ledino socijalno-zavarovalnih problemov, je pripomogla, da se zavodi niso razbili, čim je svoboda začela »kazati zobe«. Ko smo svobode nevaljeni Slovenci spoznali, da absorbira politična svoboda neprimerno večjo količino možganov, kot vse za vero, dom cesarjevo; čim se je začelo javno življenje normalizirati, so postali tudi socijalno zavarovalni problemi predmeti inicijative, talenta, reorganiziranja in ne več predmeti statusa quo ante... Nezadovoljnost javnosti, ki se je vedno bolj in bolj zgoščevala, je našla dovolj hrane že pri osebnih vprašanjih in si je zastarele zakone lahko pridržala za desert. Novi čas je poostil težo resnice, da je čas zlato, ker je zlato podražilo. Ta resnica pa — kot sodi ljudski glas — žal še ni našla v predstojništvih zavodov pamet-

nih interpretov. O tem povesta spodaj navedena primera za cele knjige:

Moj kontorist je zbolel, vsled česar sem opazil, da sem prigrasnice založil. Posljem torej po duplikat in prepričanju, da ga dobim kratkim potom. Kaj še! V Gradšču so napisali moje in kontoristovo ime, katastrofalno številko na posebno polo. dejali, naj plačam 1.25 D (tiskovina in poštnina, ko sklepam, dasi sem po zakonu oproščen poštnine v obvešanju z bolniško blaginjo), in ko sem plačal, zvem, da dobim »odgovor« po pošti. In sem ga res tudi dobil — čez dva meseca v obliki kopije prvotne prigrasnice — porta prostol! Zavarovalnino plačujem redno za čas, kateri je že pred po. letom izginil v večnost, ker ne smem plačati spontano ampak moram čakati plačilnega naloga, ki je vedno najmanj pol leta star!

Drug slučaj: Moje knjige niso soglašale z računom pri pokojniškem zavodu. Ker sem dobil opomin, ki je bil, mimogrede rečeno, sestavljen zelo podobno večernemu pozdravu »Denar ali pa dušo!«, sem se oglašil v zavodu. Po treh brezuspešnih intervjujih z nekaterimi gospodi, glede katerih sem dobil vtis, da ne vedo, če so in kdo je sploh kompetent, da mi stvar poljsni, pridem v »oddelek«, o katerem se mi je reklo, da je knjigovodstvo. Tamkajšnji gospodje so se potrudili in iskali, ter vlekli spise in uradnike iz celega zavoda skupaj, da se je miza vpogibala, ter mi razlagali toliko časa, da se je meni posvetilo, kje je vzrok divergenci Zavodovo knjigovodstvo je vedno najmanj cel mesec zadaj za stanjem v spisih. Z grozo, kakšna revolucija mora nastati šele, če je slučaj bolj »masten« kot je bil moj, sem odšel.

To so slučaji, ki — malenkostni v stvarnem smislu — morajo povzročiti v strankah besnenje proti instituciji. Vendar pa dokazujeta obe slučajja, da so defekti organizirani, da je organizem za nič in da je dobro osobje brez moči, slabo pa kvečjem poostri slabosti poslovanja. Za organizme gluposti odgovarjajo uradni prestopki, ne pa dotični podrejenci, ki ga lomijo po notah, ki so predpisane ali pa, ker resno niso predpisane. Od uradnih predstojnikov, njih strokovnega znanja zavisti pravilno izvajanje zakona, od njih organizatoričnega daru pa smiselno, praktično pametno obratovanje zavoda. Od njih torej ne zahtevamo samo strokovnosti (in sicer ne kakih pobeljenih grobov, ampak istine), ampak naravnost tudi organizatoričnega daru in smisla za »uradno« logiko. —

Ob zaključku želimo poudariti, da nas pri današnjem »donesku« ni vodilo nikako načelno nasprotstvo proti uradništvu zavodov, niti proti sedanjemu uradništvu, čeravno smo navedli par resnic. Predvsem priznavamo, da ima uradništvo absolutno eksistenčno in gotovo socijalno pravico, zahtevamo pa, mora biti eno tudi vsekar kos naloga, za katere trdi, da je vsposobljeno. V naših zavodih rabimo delavcev, in marsikaterega »dela«, v njih hočemo videti socijalne ljudi, in ne morda fiskaliste, ki vidijo v pobiranju zavarovalnin celotno upravno umetnost.

Ko bo javnost začutila, da je obratovanje v rokah mislečih, delavnih ljudi, se bo njeno nerazpoloženje proti osobju zavodov kaj kmalu poleglo in dobilo novo smer v sodelovanju pri izboljšavi zakonov.

J. JAUBERT DE BENAC:

Stopinja ženske na pesku.

(Povest iz puščave. — Iz francoščine prev. P. V. B.)

Pod visokim in temnim šotorom se je začul glas:

— Naj vstopi ujetnik!

Mišičasta roka je sunkoma dvignila usnjeni zastor in ga držala; val svetlobe je planil noter in pregel temo. Presenečene trepalnice so zamežiknile...

Sam, vitek v svojem belem platnem dolmanu, se je vstavl častnik razlagal in ostro gledal Bechir el Okro, targiskega poglavarja, velikega starca, ki so ga dobro poznali domačini iz El-Queda in In-Sale radi njegovih pohodov po puščavi in njegovega ropanja.

Tu je Bechir el Okra dejal s trdosrčnim pogledom:

— Poročnik Harlé, čakal sem te neki dan pod svojim šotorom... To jutro so moji zvesti vojniki napadli tvoje jezdece, Boril si se, kot brani panter svoj plen. Junak si. Hotel sem, da te ujamemo živega... Pravičnik je velik! Pravičnik je naš gospodar!...

Orožje se je zasvetilo na tleh. Sužnji so zapeli z visokim glasom. Harlé je gledal v ozadje šotora. Naenkrat so mu pa zadržale ustnice... Nežna roka je bila dvignila preprogo, pred katero je sedel targiski poglavar. Ženska roka... Dve globoke temne oči so se zaiskrile.

Njih divji ogenj je zdrnil po častnikovem telesu. Koprna je padla. Zapazil je nežen, žalosten obraz.

Sužnji so preplašeni umolkli. Stari poglavar se je počasi obrnil. Na zabojčku, katerega je držala krčevito njegova suha roka, se je eden njegovih nohtov zlomil z rezkim praskom. Prikažen je bila izginila.

— Sidi poročnik, je dejal zamolklo Bechir el Okra, premišljal sem. Tvoja prisotnost ne bi ugajala mojim ljudem, ki sovražijo tvoje brate. Razum torej zahteva tvojo smrt... v treh dneh...

Blede ustnice starega poglavarja so se skušale kruto nasmežniti.

— Tvoje oči so premehtle, da bi moge čitati v noči zastrtega obraza...

Harlé je še vedno strel v veliko rdečo preprogo.

Noč je bila prišla, sveža, Napol zleknen v temi šotora, kjer počiva, je Harlé zasnanjal. Ta noč je zadnja, ki mu jo je dal targi. Za trenutek povesti mladi mož svoje oči in vidi pred seboj Ouarglo, Alger, mestece v Langue-docu... visoke platane.

Naenkrat se nasloni na komolec. Nekdo je stopal poleg njegovega šotora. Stopinje... stopinje ženske na pesku, si je mislil... Zakaj ženske? Dvignil se je; gleda. Šotor se je odprl in širok lunin žarek zleze vanj in ga vsega razsvetlil. Ženska, brez koprne, je dvignila z golo roko težko platno in se prikazala. Harlé je zapazil malo nogo, ki je

R. N.:

Vpliv ruske revolucije na ruski jezik.

(Konec.)

V jeziku, zlasti pisanem, so se na stečaj odprla vrata najrazličnejšim tujkam, ki jih daleko ne opravičuje potreba po poimenovanju novih tehničnih in političnih pojmov. V priprostem ljudstvu se večina tega sploh ni razumela, pa mu je »socialist revolucioner« — »specialist - revolucioner«, Karl Marks — Karla Marksa (v zvezi Karla »prilikevec«). Med priprosto in inteligentsko (tudi mestno sploh) govorico je še ta razlika, da si skuša prva tujko povsem osvojiti, druga jo pa pušča neizpremenjeno. Tako se v narodu sklanja n. pr. paljot (paletot), plur. poljita i. pod., v književnem jeziku pa je indeclinabelna. Zaben je krik branjev okrog Suharijevega stolpa v Moskvi na Krasnoarmeje (boljševske vojak — krasnyj pomeni rdeč): »Da ty čego eto raskomissarilsa - to!« (V zmislu obnašanja kot kak komisar.) Posebna popularnost je doletela značilne tujke, kakor rekvizirovat', likvidirovat' in konfiskovat'. Da se je v boljševskih krogih silno razširila raba tujke buržuiz in izpeljank iz nje kakor buržuizstvo i. dr., je umevno. Ker je boljševizem popolnoma anacionalen, tudi z ozirom na nacionalizem v dobrem zmislu besede, se odgovarjajoč obliki internacional zve nacionalizem zaničljivo »zoološkijskij nacional«, a sotrudnikom časopisa Smena veh (sprememba znamenj) in Nakanune (na predvečer), zvanim Smenogvehojci, ki so se zavzemali za kooperacijo z boljševiki, so ti nadeli ime »nacional boljševiki«.

Najširšo vporabo pa so dosegle razne okrajšave in »mimovrstne« besedne tvorbe iz njih, kar se je z namenom kratkih etiketnih nazivov trdilo, gospodarskih in športnih društev i. pod. spravilo že drugod in pred vojno v navado, ali do take meje so to ni razvil nikjer, kakor v revolucionarni Rusiji. V ta ta nedvomno prednjači pred drugimi narodi. Ne more pa biti tudi dvoma, da je v nepotrebno izjemni rabi tega sredstva izraževanja videti s staljšega duha jezika in njegovega organskega razvika zablodo, ki bo minila, kakor drugi izstrski krute in surove volucionarne dobe. Že pred vojno so rekli najodličnejši stranki ruskih liberalov, konstitucionalnim demokratom, po okrajšavi k. d. »kadeti«, česar pa boljševiška množica ni razumela, ter se nam poroča, da so boljševiški vojniki v oktobru l. 1917 zamenjali »kadete« »junckerji« in z učenci vojaških kadetov šol. Da je take vrste napačno razumevanje lahko z ene strani dobro demagoško sredstvo, z druge pa v masi rodi nedoumje in s tem tudi nezaupanje, je jasno. Pomen zaničljivosti je prisoten tvorbi s sufiksom -juk—: kadjuki. Za primer boljševiških okrajšav za naslove njih uradnih oseb in organizacij naj navedem le nekaj tipičnih slučajev: politkom — političeskijskij komissar, komintern — komunističeskijskij internacional, markompos — narodnyj komissariat prosvěščenija, sovmarkom — sovět narodnyj komissarov, sovna hoz — sovět narodnogo hozjaistva (gospodarstva), opojaz — občestvo izučenija poetičeskago jazyka, rabfak — rabočij fakultet (pripravljala fakulteta za delavce), disk — dom iskusstv (dom umetnosti), cik ali voik — vserrussijskij centralnyj ispolnitelnyj komitet, glavpolitupravljenje — glavnoje političeskoje upravlenie, željedoroga — željeznaja doroga (železnica) itd. itd.

stala v posrebnem pesku, krasno rastle telo, zakrito s tuniko, nežno grlo, črne oči — in te oči so bile iste, ki so bile strelne vanj v šotoru targija Bechir el Okre.

— Ali si še vedno pogumen poglavar? ga je vprašala ponosna postava.

Harlé je je pa kratko zavrnil:

— Kaj iščeš tu? Ali je pri vašem plemenu navada, da pošiljajo ženske ujetnikom, da jim naznanijo usodo, ki jih čaka?

Približala se je; položila je roko na ramo mladega moža.

— Ti ne znaš čitati v očeh žena puščave... Poglej ven, sidi poročnik. Ali vidiš svetlečo velbloda? Moj je. Sama sem vse pripravila, živež, orožje... Jutri večer si že lahko pri straži v In-Zize...

Začuden jo vpraša Harlé:

— Ali tvoj gospodar, Bechir el Okra, ni več v taboru?

Ustnice lepe targi mu pa odgovoré:

— Mrtev je. Hotel je, da ti moja roka zasadi bodalo v srce pred zbranim plemenom.

Na tuniki je Harlé zapazil široko krvavo liso.

— Zakaj me rešiš? jo je vprašal.

Pogledala ga je z bolestnim nasmehom:

— Že dolgo je moje srcé težko kot skala. Jaz sem Ouled Nail... Rojena sem na Visoki planoti...

Harlé vdihava ostri duh muškata... Truden, silno truden. bo dolgo rad spal

Taka pretirana raba lahko dohaja do smešnosti, pa sta res tudi društvena satira in društveni humor našla ravno tu posebno hvaležno polje. Tako bogo: ČK (črezyčajnaja komissija) — Čerezčurka (čerezčur »preko vseh mej«, »preveč«), VČk (Vserossijskaja Čk) — Veročka (takih podobnih tvorbo je več), RSFSR (Rossijskaja socialističeskaja federativnaja sovětskaja republika) — »rědkij slučaj fenomenalnogo sumashestvija (norosti) Rossiji«, VSNH (Vysšij sovět narodnogo hozjaistva) — »voruj smelo, nět hozjaizna« (kradi smelo, ne gospodarija), PPP (Partija pravovogo porjadka »stranka pravnega reda« v Nižnjem Novgorodu) — partija treh pokojev (pokoj — ime črke in v pomenu »soba«) i. dr. Po obrazcu okrajšav se je šaljivo storilo: Narcomtesse — žena narodnogo komissara (prim. social-frejlija — sovětskaja grand' dame po prejšnjem dvornem jeziku s frejlija »dvorna dama«), sodkom — soderžanka narodnogo komissara, narkompomordě (morda »gobec«, po mordě »udariti po gobcu«) — narodnyj komissar po morskim dëlam, predpapprest (glasovna šala o priliki sestanka Čičerina z genueškim nadškofom) — predstavitelj papskogo prestola i. dr. Končno so se v svrhu ironije ali šale označale različne v tem ali onem ozirom pomembne veze besed z le začetnimi črkami: vvv (kot nesreča vseh beguncov) — vizy, valuta, vši; partija k. v. d. — partija kuda včter dujet (piha), s. s. — sukin syn (pasji sin), s. v. — svoloč (sodrga), čik — češ! iměju klanjatsa i. pod.

Pridevni »sovětskij« je dobil v nesovetskih krogih ironičen zmisel: sovětskij čaj — čaj iz mrkve, sovětskoje kofe — surrogat, sovětskij balyk (presušeno jesetrov hrbet) — volba (mala volška riba), sovětskij koniak — denaturat, sovětskoje steklo — deske, s katerimi so se zadelavala razbita izločbena okna, sovětskij izvozčik ali avto-guž — kadar pa kedo sam prevaža, na sankah i. dr., sovětskij rikša (japonska beseda za človeka, ki mesto živine prevaža ljudi) ali vridlo »vremenno ispolnjujuščij objazannosti lošadi« (začasno izvršujoč službo konja (prve tri besede v. i. o. ali d. — dolžnost — so se na aktiv tako krajšale že za časa carskega režima), sovburj — sovětskije buržuiz, sovdepyč (izg. sovdyčyč, skrajšano »sovět deputatov rabočih i krestjan«, prim. sovdepija) — službeči v sovětskih uradih in zavodih, sovětsčina — prisilno delo (prim. barščina »tlaka«) itd.

Za vsako brezvestno, t. j. nesolidno in nerealno, dalje nekoristno ter brezvesno delo, delo tje v en dan, pa se je v Rusiji dandanes vgnjezdila beseda »haltura« z različnimi izpeljankami. Vprašanje o njeni etimologiji, ali je iz grščine, ali iz malorusčine, pustimo na strani (z besedo se peča celo posebna razprava, govori pa se o njej tudi v drugih spisih, ki razpravljajo o jeziku revolucije). »Haltura« je n. pr. velikanski načrt sovétske oblasti »elektrofikacije« (ironično »elektrofikacije«) vse države, preselitve milijonov stradaljočih, prekrbljenih predtem z vsem potrebnim, v Sibirijo, zamena ruske abecede z latinsko itd. Vse to so bili seveda le lepi projekti brez realne možnosti vresničenja. V tej zvezi se lahko omeni še glagol čekvalapit', narejen iz Čekvalap, okrajšave za »črezyčajnaja komissija po zagotovitvi valenok i laptej (škorenj

iz klobučevine in cokelj). Pomen glagola je »ne truditi se, obotavljati se« i. pod.

Kot ironijo na komunizem pri proizvodstvu duševnega dela je lahko smatrati, ako se je imenoval neki igralec — komik: social-komik, ali ako se je znani kloun A. Durov imenoval »narodnyj šut (šaljivec) sovětskoj vlasti« (na letalih februarja l. 1919 v Har-kovu).

Sled nekega antisemitskega razpoloženja in znak, da se je vedelo za močno vdeležbo židovstva v boljševizmu, se opaža v: Šmoljiny za Voik (gl. gori), ko je ta zasedal v Šmoljnem inštitutu v Petrogradu, dalje v Prežidium, Centrozid, sruljka, (radi začetnih glasov in časopisa Rulj) židki za raztrgane sovétske bankovce itd.

Mnogo besednih tvorbo je nastalo po osebnih lastnih imenih. Že pred vojno je prešlo v Rusijo iz Anglie »huligan« za »apaš«, kar se je posebno razširilo za časa Stolypinske reakcije. Bosjaki so se včasih imenovali »Gorjkovci« po Gorjken. Že pred vojno se je tudi reklo »pojčhaj Maksimom, Maksimom Gorjkim«, »pričhaj na Maksim - Gorjkom«, t. j. s tovrstnim ali vojaškim vlačkom. Tu dalje naj navedem le neke novejšje ironično-šaljive primere v zvezi s sovjetskimi mogotci — sernaška, za »uš« (smotri, sernaška polzét — giel, uš leze), ker je komisar za narodno zdravje N. A. Sernaško podpisal letake s pozivom uničevati uši in stenice; šbončit' za »ziliti neumnost« po imenu narodnega komissarja Bonč - Brujeviča; kolontajit za »biti razvraten«, »colre« po imenu komissarke Kolontaj (prim. celo »Kolontaj... m...« kot grda že gori omenjena psovka) itd.

Poleg nezavednih in povsod običajnih t. zv. narodnih etimologij kakor skupulant (skopit' »nakopičiti«) za spekulant, miroder (mir »občina«) za maroder, guljvar (guljat' »šetati se«) za buljvar i. pod. so nastale tudi zavedne ironične tvorbe: oratelj (orat' »kričati«) za orator (tudi kukarešnik ali kukareku! »kikereki«); kobyljaka (kobylja) in celo kobeljaka (kobelj »pes samec«) za kubeljaka (neke vrste pirog — pasteta, napolnjena s kašo, zeljem ali ribo), prim. frazo »lošadi podany« (konji so servirani) pri pozivu sesti k obedu; hamovoz (ham »hlapec« kot psovka) za samovoz — avtomobil; hamoderžavije za samoderžavije; prim. tudi Hamburg za Peterburg. V »proletarij« se v narodu šaljivo čuti »proletěč v pomenu »piti na kante«, zato tudi »proletkulji« (proletarskaja kuljura) v zmislu »proletěla kuljura«. V tvorbi »skoropadja« za hetmansko Ukrajino po imenu bivšega hetmana Skoropadskega se je podobno mislilo na »skoro padeta (kmalu propade). Deloma šaljiva glasovna metateza je videti v limon — lamonščik za million — millionščik.

H koncu naj sledi še nekaj posameznih izrazov, novih besednih tvorbo ali starih besed z novim pomenom, ki tako isto osvetljujejo še to in ono stran novodobnega življenja ter preje rečeno dopolnjujejo: sestrit za venerično bolezen, dobljeno od »sestry miloserdija« (iz volnega žargona); škurnik (škura »koža«) za človeka, ki se boji za svojo kožo; meščonik (mēh »vreča«) od l. 1918. za človeka, ki je vozil v vrečah živila, večinoma tajno, da jih za višjo ceno prodaja, torej slovensko »verzičnik«; samoplotnitsa za »tako napolniti stanovanje, da se ne bi mogel kdo drug vseliti«; soglašatelj za pripadnik koalicije z buržuaznimi strankami; rediska za intilignca v sovjetski službi, t. j. zunaj rdeč, znotraj bel; boljševět' — boljševět' za vdajati se — oddati se boljševizmu; podpolnik za tajnega boljševiškega propagatorja v sosednih državah itd.

Mnogo silčnega je najti seveda tudi pri drugih narodih, med drugim posebno še pri nas Slovencih; pa bi bila hvaležna naloga, zbrati in osvetliti tudi pri nas gradivo, ki ga je izzvala vojna in povojna doba v našem jeziku. Toda poleg vseh sličnosti podajajo vplivi revolucije na ruski jezik svoje posebne karakteristične črte, ki bistveno označujejo mu-kapalni ruski pokret.

(Pri gornjem referatu mi je služila predvsem knjižica privatdocenta S. I. Karcevskega, Jazyk, vojna i revolucija, Berlin 1923. Vseobščaja bibliot. No. 47. Drugo literaturo, ki mi je deloma tudi bila dostopna, navaja Karcevskij v uvodu; med njo je posebno omenjal J. Jakobson, Vliv revoluce na ruskij jazyk v Nově Atheneum, Praha 1921, in v pos. odtisu, ter A. Mazon, Lexique de la guerre et de la révolution en Russie, Paris 1920. Najpopolnejše bo pa pač gradivo, ki ga zbira moskovska dialektološka komissija, ki se je tam ustanovila kot oddelek petrografske akademije znanosti že davno pred vojno. Upajmo le, da bo moglo znanstveno popolnoma svobodno tžiti).

Širite

Jutranje Novosti.